ଦଶଅଣା

୩ୟ ଭାଗ ★ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା ★ ଜୁଲାଇ—୫୭

ଜନ ସାହିତ୍ୟ

ଏକମାତ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ମାସିକ

ସମ୍ପାଦକ—ବଂଶୀଧର ଭୂୟାଁ ।

୩ୟ ଭାଗ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା	ଜୁଲାଇ—୧୯୫୭	ପ୍ରତି ଖଣ୍ଡ ଟ°୯୬ (୬୨ନୂଆ ପଇସା)

ଦେଶର ଗତି କୁଆଡ଼େ !

ଗତ ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ନହୋଇ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଭାବରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ିଲା ସେ ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତି-ଚେତନଶୀଳ ଲୋକେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଅବଗତ ଅଛନ୍ତି । ବିରୋଧୀ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ଅଭାବରୁ ସେମାନେ ସରକାର ଗଢ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏବେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଏକକ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ କରିଛି ଏବଂ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ସେଇମାନଙ୍କ ଯୋଗୁ ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୀତିକୁ ଜୀବିକାର୍ଜନର ପେଶା ଭାବରେ ଧରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି କେତେକ କ୍ଷମତା ଲୋଭୀ ଅର୍ଥପିପାସୁ ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଯୋଗୁ କଂଗ୍ରେସ ନିଜ ଦଳକୁ ପୁଷ୍ଟ କଲା । କଂଗ୍ରେସର ଯେଉଁ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଏତାଦୃଶ ଦଳ ପୁଷ୍ଟିରେ କରାମତି ଦେଖାଇଲେ ସେମାନେ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ବାଛି ନେଇଛନ୍ତି । ଭାରତରେ କେରଳ ବ୍ୟତୀତ ସବୁ ପ୍ରଦେଶରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଢିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ିଲା । ସରକାର ଗଠନଟା ଏକବାରେ ଗୌଣ । କିନ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ପରେ କ୍ଷମତା ପାଇଁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଯେପରି ନିର୍ଲଜ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଚାଲିଲା ସେଥିରେ କଣ କୌଣସି ସଭ୍ୟ ଦେଶର ନାଗରିକ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ନେଇ ଆସ୍ଥାବାନ ହୋଇପାରିବ । ଯେଉଁମାନେ ଦେଶର ଶତ୍ରୁ, ସମାଜବିରୋଧୀ, ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ଓ

ଦୁର୍ନୀତି କାମରେ ଲିପ୍ତ ସେଇପରି କେତେକ ଲୋକ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଭୋଟରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଯେ ଗରିବ କରଦାତାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ସୁଖୀ, ଶୋଷଣହୀନ ସମାଜ ଗଠନ ଦିଗରେ ବ୍ରତୀ ହେବେ ତାହା ଭାବିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର ।

କେଇଦିନ ତଳେ ଲୋକସଭା ସଦସ୍ୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପାଲିନୀ ଦେଶର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦରମା କମ ନେବା, ଆଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ବଡ ପ୍ରାସାଦ ଛାଡ଼ି ସାଧାରଣ ଘରେ ରହିବା, ଦାମିକା ମଟର ଗାଡ଼ି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଦାମର ମଟର ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏବଂ ସ୍ୱାଗତ ଓ ସମାରୋହ ଆଦିରେ କମଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଆଦି କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତିସଂପନ୍ନ ପଣ୍ଡିତ ନେହୁରୁ ଏହାର ବିରୋଧ କରି ଏକ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟମାର୍କା ଜବାବ ଦେଇଥିଲେହେଁ ବିଦେଶଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇପରି ଏକ ଘୋଷଣା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାହା କେତେଦୂର ପାଳନ କରାଯାଉଛି, ତାହା ଦେଖିବା କଥା ।

ଚଳିତ ଓଡ଼ିଶା ଆସେମ୍ବ୍ଲି ଅଧିବେଶନରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦରମା କମେଇବା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଏକ ବେସରକାରୀ ବିଲ ଆଗତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଆଇନଗତ ଆଳ ଦର୍ଶାଇ ତାର ଆଲୋଚନା ସ୍ଥଗିତ ରଖାଗଲା । ଏଇଥିରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କେତେଦୂର ଆନ୍ତରିକତା ଅଛି, ତାହା ଅନୁମେୟ । ଶାସନ କଳର ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ରୋକିବାପାଇଁ ଯଦି ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆ ନଯାଏ, ତେବେ 'ସମାଜବାଦୀ ଢାଞ୍ଚାର ସମାଜ' ଗଢ଼ିବା କେବଳ ଯେ ଯୋଜନାରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ, ଏଥିରେ ତିଳେ ହେଲେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

—ଆସନ୍ତା ସଂଖ୍ୟାରେ—

ପ୍ରଥମ ସକାଳ

ଲେଖିବେ—ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଓଡ଼ିଶା ଆସେମ୍ବ୍ଲିରୁ

ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଆସେମ୍ବ୍ଲିର ପ୍ରଥମ ବୈଠକ ଗତ ୨ମାସ ହେଲା ଚାଲିଛି । ଏ ଅଧିବେଶନରେ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି । ବିଧାନ ସଭାର ବିଭିନ୍ନ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତରରେ ବିଭାଗୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ କେତେକ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରାଗଲା ।

❋ ଆସେମ୍ବ୍ଲିରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ୫୦ରୁ ୮୦ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

❋ ଓଡ଼ିଶା ଲାଟଙ୍କ ଅଫିସରେ ୧୦୭ଜଣ କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୧୦୧ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ।

❋ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ୨ଲକ୍ଷ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଅଛନ୍ତି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ୧ଲକ୍ଷ ୫୪-ହଜାର ରୋଗୀ ଚିକିତ୍ସା ପାଉଛନ୍ତି । ମୋଟ ୧୪ଟି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ୧୦୫୪ଟି ଖଟିଆର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।

❋ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ପୂର୍ବତନ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକତ୍ୱରେ ସମୁଦାୟ ୩୭ହଜାର ୮ଶହ ୩୫ଏକର ଜମି ଅଛି ।

❋ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ଆର୍ଟ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବା ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।

❋ ଗତ ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୦୬୫ ଜଣ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ।

★

ଏହାହିଁ ହେଉଛି ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଷୟରେ—ଯାହାଙ୍କୁ କି ଆମେ ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ—କମ ଚିନ୍ତା କରିବା; ଆଉ ପରସ୍ପର ବିଷୟରେ ତାଠୁ ବେଶୀ ଚିନ୍ତା କରିବା ଯାହାଙ୍କୁ କି ଆମେ ବୁଝିପାରୁ । —ଖଲିଲ ଜିବ୍ରାନ

★

ଚିତ୍ରାଳୋକ ସମ୍ବାଦ......

ଚିତ୍ର ସମାଲୋଚନା—

ମିସ୍ ଇଣ୍ଡିଆ

ଭୂମିକାରେ—ପ୍ରଦୀପ କୁମାର, ନର୍ଗିସ, ଜୌହର, ଶମ୍ମୀ ପ୍ରଭୃତି

କେତେକ ହିନ୍ଦି ଫିଲ୍ମ ନିର୍ମାତାମାନଙ୍କ ଧାରଣା ଯେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ଲକ୍ଷ୍ୟ କେବଳ ମନୋରଂଜନ । ଏହା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚିତ୍ର ହୃଦୟରେ ରେଖାପାତ କରିପାରେ ନାହିଁ । 'ମିସ୍ ଇଣ୍ଡିଆ' ଚିତ୍ରରେ ହିନ୍ଦିର ସେଇ ଗତାନୁଗତିକତା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଏଥିରେ ଯଦିଓ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ତାହା ସୁପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ।

କାହାଣୀଟି ହେଉଛି—ରମା ଗୋଟିଏ ଖାନ୍‌ଦାନ ପରିବାରର ଏକମାତ୍ର ପାର୍ଶ୍ୱ ଝିଅ । ତାର ବିମାତା କୁହେ, ଝିଅ ପିଲ୍ଲ ପାଠ ପଢ଼ାରେ ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ତାଠୁ ଅଳ୍ପ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଭଲ ଯୌତୁକ ଦେଇ ବଡ଼ଘରେ ବିବାହ ଦେଇ ହୋଇଥାନ୍ତା—ବାପ କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା ଝିଅକୁ ବିନା ଯୌତୁକରେ ବିବାହ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ।

ବିବାହ ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ବରଟି ହେଉଛି ଅପରାଧମୂଳକ ବୃତ୍ତି କରିଆରେ ପେଟ ପୋଷିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗ । ସେ ଗୋଟିଏ ନକଲି ରାଜକୁମାର ସାଜି ୩୦ ହଜାର ଟଙ୍କାର ନକଲି ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ଭେଟି ଦେଇ ରମା ବାପର ସର୍ବସ୍ୱ ଲୁଟିନେଲା ; ଆଉ ନିଜ ନବ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ ଛାଡ଼ି ପଳେଇଲା ।

—ଝିଅ ବାପଘରେ ବଢ଼ିହୁଏ; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀଘରେ ତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ପାଏ—ଏଇ ଆଦର୍ଶର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରମା ବମ୍ବେଇ ଆସିଲା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଅସୁବିଧା ଓ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନିଜ ସ୍ୱାମୀକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲା । ପ୍ରେମ ବଳରେ ସେ ସ୍ୱାମୀକି ନିଜର କରିନେଲା ।

କାହାଣୀର ବିକାଶ ପାଇଁ କେତେକ ଅବାନ୍ତର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରା ଯାଇଛି । ଯାହାକି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନର୍ଗିସ ରମା ଭୂମିକାରେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁବକ ବେଶରେ ଅଭିନୟ କରୁଛି । ନର୍ଗିସ ପାଇଁ ରମା ଚରିତ୍ରଟି ଖାପ ଖାଇନାହିଁ ବରଂଚ ନାୟକ ଭୂମିକାରେ ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ଆଶାତୀତ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ତଥାପି ମନୋରଂଜନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚିତ୍ରଟି ଉପଭୋଗ୍ୟ ।

ବମ୍ବେଇରେ ଉତ୍ତମ କୁମାର

ପ୍ରଯୋଜକ-ପରିଚାଳକ ବିମଲ୍ ରାୟଙ୍କ ନବତମ ଚିତ୍ର 'ସୁଜାତା'ରେ ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତମ କୁମାର ବମ୍ବେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଆଗରୁ ସୁଚିତ୍ରା ସେନ୍ ଆସିଥିଲେ । ଉତ୍ତମକୁମାର ମଧ୍ୟ ବହୁ ଆଗରୁ ଆସି ସାରନ୍ତେଣି । ରାଜକପୁର ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଛବିରେ ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତମଙ୍କୁ ଡାକିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଳ୍ପ ଶୁଣି ସେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । 'ସୁଜାତା'ର ଲେଖକ ହେଉଛନ୍ତି ବିଖ୍ୟାତ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଔପନ୍ୟାସିକ ସୁବୋଧ ଘୋଷ । ବିମଲ ରାୟ ତାର ହିନ୍ଦି ରୂପ ଦେବେ । ଏଣୁ ଉତ୍ତମକୁମାର ନାୟକ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ଚୁକ୍ତିବଦ୍ଧ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ନୀଳାଚଳେ ମହାପ୍ରଭୁ

ନୃପେନ୍ଦ୍ରକୃଷ୍ଣ ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ କାହାଣୀ ଅବଲମ୍ବନରେ ଉଦୟ ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା 'ନୀଳାଚଳେ ମହାପ୍ରଭୁ' କଲିକତାରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିଛି । ମହାପ୍ରଭୁ ଭୂମିକାରେ ଅସୀମ କୁମାର ଓ ମନ୍ଦିରର ଦେବଦାସୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଭୂମିକାରେ ରୂପମୋହିନୀ ସୁମିତ୍ରା ଦେବୀଙ୍କ ଅଭିନୟ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ ଚଳଚିତ୍ର ଇତିହାସରେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂମିକାରେ ଛବି ବିଶ୍ୱାସ, ଅହୀନ୍ଦ୍ର ଚୌଧୁରୀ, ଧୀରାଜ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ, ମଲିନା ଦେବୀ ଓ ଦୀପ୍ତି ରାୟ ଅଭିନୟ କରିଛନ୍ତି । ସ୍ୱର ଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି ରାଇଚାନ୍ଦ ବଡ଼ାଲ୍ ।

ଜନ-ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଜାଣିବା ପାଇଁ

୧ । 'ଜନ-ସାହିତ୍ୟ'ର ବାର୍ଷିକ ଚାନ୍ଦା ୫୬, ଷାଣ୍ମାସିକ ୫୩, ଖଣ୍ଡି ୫୦।୮ । ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ଡାକରେ ଅଧିକା ବାର୍ଷିକ ୫୬ ଅଗ୍ରିମ ଦେୟ ।

୨ । ଜନ-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

୩ । ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଅଫ ପୋଷ୍ଟିଂରେ ପଠା ଯାଉଥିବାରୁ ଡାକରେ ହଜିବା କପି ବଦଳରେ ବିନା ଦାମରେ ଅନ୍ୟ କପି ପଠାଯାଏ ନାହିଁ ।

୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜନ-ସାହିତ୍ୟର ଏଜେଣ୍ଟ ଥିବେ ସେଠାରେ ଗ୍ରାହକମାନେ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ନିଜ କପି ନେଇ ପାରନ୍ତି ।

ଏଜେଣ୍ଟମାନଙ୍କ ଜାଣିବା ପାଇଁ

୧ । ଏଜେଣ୍ଟମାନେ ଅନ୍ୟୂନ ୧୦ ଖଣ୍ଡ କପି ନେବେ ।

୨ । ଦଶଖଣ୍ଡ ବା ସେଥିରୁ କମ କପି ନେବା ଏଜେଣ୍ଟ ଖଣ୍ଡ ପିଛା ୫୦।୮ କମିସନ ପାଇବେ । ଦଶଖଣ୍ଡରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କପି ନେବା ଏଜେଣ୍ଟ ଶତକଡ଼ା ୨୫% କମିସନ ପାଇବେ ।

୩ । ପ୍ରତି ଖଣ୍ଡ ପିଛା ୫୦।୪ ଜମା ଦେଲା ପରେହିଁ ଏଜେଣ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ ।

୪ । ପ୍ରତି ମାସର ବକେୟା ଟଙ୍କା କମିସନ ବାଦ ଉକ୍ତ ମାସର ୨୫ ତାରିଖ ସୁଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟା ପଠାଯିବ ନାହିଁ ।

ଲେଖକମାନଙ୍କ ଜାଣିବା ପାଇଁ

୧ । ଜନ-ସାହିତ୍ୟରେ ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ, ଐତିହାସିକ ଓ ରହସ୍ୟମୂଳକ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହାଛଡ଼ା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

୨ । ଜନ-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲେଖକମାନେ ଲେଖା ପଠାଇବେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଭିତରେ ହୁଏ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବେ । ନୂତନ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ଏବଂ ମନୋନୀତ ହେଲେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

ଧାତ୍ରୀ ଓ ପ୍ରେମିକା

ରସାନନ୍ଦ ସାହୁ

ଜନ-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ ତରଫରୁ କୃଷକ ପ୍ରେସ, କଟକରେ
ବଂଶୀଧର ଭୂୟାଁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ, ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ—୧୯୫୭

ଶିଳ୍ପୀ—ବିନୋଦ ରାଉତରାୟ

—ଏକ—

ସାର୍ଜିକାଲ୍ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ର କ୍ୟାବିନ ଭିତରେ ଦୁଗ୍ଧଫେନନିଭ କୋମଳ ଶଯ୍ୟାରେ ଶାୟିତ ତରୁଣ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ଚେତନା ଧୀରେ ଧୀରେ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । ତାର ନୟନ ପକ୍ଷ୍ମ ବାରମ୍ବାର ଅର୍ଦ୍ଧ ଉନ୍ମିଳିତ ଓ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା ପରେ ଅବଶେଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମିଳିତ ହେଲା । ବିସ୍ମୟ ବିହ୍ୱଳିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କ୍ୟାବିନ ମଧ୍ୟରେ ଇତସ୍ତତ ଦୃଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳନ କରି ନିଜର ଅବସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବୋଧହୁଏ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାର ସମ୍ବିତ୍ ଓ ବୋଧଶକ୍ତି ଫେରି ଆସୁଥିଲା ।

କ୍ରମେ ତା'ର ସ୍ମରଣ ହେଲା ଯେ ଆଜି ସକାଳ ଦଶଟା ସମୟରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଭୀଷଣ ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ କରି ବସିଛି । କଲେଜର ପ୍ରଥମ ପିରିଅଡ଼ରେ ସେକେଣ୍ଡ୍ଇଅର କ୍ଲାସରେ ତାର ଇଂଲିଶ କୋଚିଂ ଦେବାର କଥା । ଘରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଏକ ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟସ୍ତତା ଥିବାରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯଥା ସମୟରେ ଭୋଜନକାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରି ପାରି ନଥିଲା । ତେଣୁ ଘରୁ କଲେଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ଭଙ୍ଗୀରେ ବାହାରିଲାବେଳକୁ ଦଶଟା ବାଜି ସାରି ମିନିଟ କଣ୍ଟା ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଯାଇଥିଲା । ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ମଧ୍ୟରେ କଲେଜରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଅସମ୍ଭବ କାମନା ମନ ମଧ୍ୟରେ ପୋଷଣ କରି ଯୁବକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ତାର ଓନ ହର୍ସ ପାଓ୍ୱାରର ବି. ଏସ୍. ଏ. ମଟର

ବାଇକ୍ ତୁରନ୍ତ ଝଡ଼ ଗତିରେ ଛୁଟାଇ ଦେଲା । ଅନ୍ୟମନସ୍କଭାବଶତଃ ସେ ଯେ କେତେବେଳେ ଆସି ମଙ୍ଗଳାବାଗ ଛକରେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଲାଣି ତାହା ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଅତି ନିକଟରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଟ୍ରାଫିକ ପୋଲିସର ସିଗନାଲ ବା ହସ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଖି ସେ ଭୟରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇଗଲା । ତାର ବାମ ଦିଗରୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ବୋଝେଇ ଟ୍ରକ୍ ଟ୍ରାଫିକ ପୋଲିସ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ସିଗନାଲ୍ ଦେଇ ସାରିଥିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମଟର ବାଇକ୍ ଓ ପୁଲିସ ମଧ୍ୟର ଦୂରତ୍ୱ ମାତ୍ର ଦଶଫୁଟ ହେବ । ଏତେ ନିକଟରୁ ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ବ୍ରେକ ଉପରେ ଭରସା ରଖିବା ନିର୍ବୋଧତାର ପରିଚାୟକ । ତଥାପି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହିଂସ୍ର ଶାର୍ଦ୍ଦୁଳ ସମ ହନୁରେ ଦନ୍ତ ଘର୍ଷଣ କରି ମୋଟର ବାଇକରେ ବ୍ରେକ କଷିଲା । ମାତ୍ର ତାର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ କରି ବାଇକ୍‌ଟି ହଲ୍‌କା ଗତିରେ ଯାଇଁ ଟ୍ରକର ଫ୍ରଣ୍ଟବୋର୍ଡରେ ପିଟି ହୋଇଗଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟ ଓ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ରାସ୍ତାର ଗୋଟିଏ ଧାରକୁ ଛିଟିକି ଯାଇଁ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାର ସଂଜ୍ଞାଲୋପ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ।

ଦୀର୍ଘ ବାର ଘଣ୍ଟା ବ୍ୟବଧାନରେ ସର୍ଜିକାଲ ଓ୍ୱାର୍ଡର କ୍ୟାବିନ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ତାର ଚେତନା ଫେରିଲା ପ୍ରଥମେ ସେ ନିଜର ସତ୍ତା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କ୍ରମେ ତାର ବୋଧଶକ୍ତି ଓ ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଉଦ୍ରେକ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜର ଦୁରବସ୍ଥା ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନର ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟାଏ ଧାରଣା କରି ପାରିଲା । ସେ ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମେଡ଼ିକାଲର କ୍ୟାବିନ୍ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ।

ଏହି ନିର୍ଜନ କୋଠରିଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକାକୀ ଶୋଇରହି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଅସହାୟ ମନେକଲା । ତାର ଯେପରି ମନେ ହେଲା, ଏହି ବିରାଟ ଦୁନିଆ ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ନିଜର ହେଇ କେହି ନାହିଁ । ନିହାତି ଏକେଲା ଆଉ ବଡ଼ ଅସହାୟ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଦୁରବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ପଦୁଟିଏ ଆହା, ଟିକିଏ ସାନ୍ତ୍ୱନା, ଟିକିଏ ସ୍ନେହ ଦେବାଲାଗି ଆଜି ତାର ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ କେହି

ନାହାନ୍ତି । ଘରେ ଖାଲି ଆଛନ୍ତି ମା'। କଣ ତାର ଏହି ଦୁରବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖବର ପାଇଛନ୍ତି ? ସେମାନେ କପରି ବା ଜାଣିବେ ? କିଏ ତାଙ୍କୁ ଖବର ପଠାଇଥିବ । ଯଥା ସମୟରେ କଲେଜରୁ ତା'ର ବାହୁଡ଼ିବା ନ ଦେଖି ମା' ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିବେ ।

କୋଠରୀଟିର ନିର୍ଜନତା ମୁଖ୍ୟସମ ଗମ୍ଭୀର ଓ ଶୀତଳ ହୋଇ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମାନସିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କ୍ରମେ ବିକଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନିଜର ଅସହାୟତ୍ୱ ଓ ଏକାକୀତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାର ଅଲୀକ ଧାରଣା କ୍ରମେ ହୃଦୟରେ ବଦ୍ଧମୂଳ ହେଲା । ସେ କାତରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବିହ୍ୱଳିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଜର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପର୍ବତ ସମାନ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଚାପ ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । କ୍ଷିପ୍ର ହସ୍ତରେ ସେହି ପଦାର୍ଥଟିକୁ ଉଠାଇ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ଡାହାଣ ହାତର କହୁଣୀରେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ ବନ୍ଧା ଯାଇଛି । ହସ୍ତ ସଂଚାଳନଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ତା'ର କଣ୍ଠରୁ କାତରତା ସୂଚକ 'ଉଃ' ଧ୍ୱନି ନିଃସୃତ ହେଲା । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ସେ ଗୋଡ଼ ହଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ମାତ୍ର ବାମ ଗୋଡ଼ର ଆଣ୍ଠୁରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ । ଏଥର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହତାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ଦୁଇଚାରିଥର ଓ ! ଆଃ ! ଶବ୍ଦ କରି ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ସହସା ତାର ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚୌକି ଚମକି ଉଠିଲା । ଜଣେ ଗୌରୁ ଦର୍ଶନା ତନ୍ୱୀ ଧାତ୍ରୀ ମୁହଁ ସାମନାରେ ଧରିଥିବା ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଦେଇ ହର୍ଷୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ମିତ ଅଧରରେ ଆସି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିକଟରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଶଯ୍ୟାଟିର ଏକ ଧାରରେ ତା'ର ଦୁଇ ହାତର ଭରା ରଖି ସମ୍ମୁଖ ଭାଗକୁ ଅଳ୍ପ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁହଁ ନିକଟକୁ ମୁହଁ ଆଣି ଅତି କୋମଳ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲା— "ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ; କଣ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ବୋଧ କରୁଛନ୍ତି ?"

ତରୁଣ ଇଂଲିଶ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀଟିର ମଧୁ ସମ୍ଭାଷଣରେ ସହସା ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ନିର୍ଜନ ନୀରବ କୋଠରୀଟି

ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଜଣେ ଯେ ତା'ର ଶଯ୍ୟାର ଅତି ନିକଟରେ ଥାଇ ଉତ୍ସୁକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି, ଏପରି ଧାରଣା ସେ ପୂର୍ବରୁ କରି ପାରିନଥିଲା । ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟକାରୀ ଯେ ପୁଣି ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ ହୋଇପାରେ ଏପରି ଆଶା କରିବା ତା'ପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ ଧୃଷ୍ଟତା ଛଡ଼ା ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ ? ତା'ର ପୂର୍ବ ଧାରଣା ବା ବିଶ୍ୱାସ ଯାହା ଆଉନା କାହିଁକି, ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ କୋଠରୀଟିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିଦ୍ୟୁତ ଆଲୋକ ତଳେ ତା'ର ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଜଣେ ସୁରୁ ଦର୍ଶନା ସ୍ମିତହାସିନୀ ଧାତ୍ରୀକୁ ସଶରୀରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା ଦେଖି ସେ ଯେତିକି ବିସ୍ମିତ ନହେଲା, ତା'ଠୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ମିତ ହେଲା ଏତିକି ଚିନ୍ତା କରି ଯେ ଧାତ୍ରୀଟି ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପରିଚୟ ପାଇଲା କେଉଁଠୁ ?

ବିସ୍ମିତ ଭାବକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସଂଯତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନିଜର ଶାରୀରିକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଟିକିଏ ସଜାଡ଼ି ନେବାର ବୃଥା ପ୍ରୟାସ କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—'ହଁ, ଖୁବ କଷ୍ଟ ବୋଧ କରୁଛି । ଗୋଡ଼ ଆଉ କହୁଣୀରେ ବଡ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଲାଗୁଛି । ତା'ଛଡା ମୁଣ୍ଡଟା ଖାଲି ଖାଲି ମନେ ହେଉଛି ଆଉ ମୋର ଗଳା ଶୁଖି ଅଠା ଅଠା ଲାଗୁଛି । ଟିକିଏ ପାଣି ଦେଇ ପାରିବେ ?'

— ପାଣି ପରେ ପିଇବେ । 'ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ଗରମ ଦୁଧ ପିଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଦୀର୍ଘ ବାରଘଣ୍ଟା ଧରି ଆପଣ ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କ ପେଟରେ କିଛି ପଡିନାହିଁ । ବଡ କ୍ଷୁଧା ବୋଧ ହେବଣି । ଦୁଧ ଟିକିଏ ପିଇଦେଲେ ଆପଣଙ୍କ ଦେହରେ ବଳ ସଞ୍ଚାର ହେବ ।"

ଦୁଧ ଆଣିବା ଲାଗି ଧାତ୍ରୀଟି ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ କୋଠରୀ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟତ୍ର ଗମନ କଲା । 'ଏହି ଅବସରରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମନେ ମନେ ଏତିକି ଭାବି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲା ଯେ, ସେ ଏହି ନିର୍ଜନ କ୍ୟାବିନ ଭିତରେ ନିତାନ୍ତ ଏକେଲା ନୁହେଁ । ତା'ର ଶାରୀରିକ ପୀଡ଼ା ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ମାନସିକ ଅସହାୟତ୍ୱ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଜଣେ କୋମଳ ହୃଦୟା ସ୍ନେହପ୍ରବଣ ତରୁଣୀ ତା'ନିକଟରେ ଅଛି । ତଥାପି ସେ ତା'ର ପରିଚୟ କିପରି ପାଇଲା,

ସେହି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ନାନାଦି ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ କଥା ଚିନ୍ତା କରି ବସିଲା ।

ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ଧାତ୍ରୀଟି ଗିଲାସେ ଗରମ ଦୁଧ ଧରି ଫେରିଲା । ସ୍ମିତ ହସି ବ୍ୟସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ଗତିରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଶଯ୍ୟା ଧାରରେ ବସି କହିଲା—'ଟିକଏ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ବରଫ ଥଳିଟି ଉଠାଇ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ରଖି ତା'ର ବେକ ତଳେ ହାତ ପୂରାଇ ତାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠାଇ ବସାଇଲା । ଏକ ହାତରେ ତା'ର ଶରୀରର ଭାର ବହନ କରି ଅପର ହସ୍ତରେ ଦୁଧ ଗିଲାସଟି ଉଠାଇ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁହଁ ପାଖରେ ଧରି ଧାତ୍ରୀଟି କହିଲା— "ନିଅନ୍ତୁ, ପିଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସାନ ପିଲାଟି ପରି ସ୍ଥିର ଭାବରେ ସବୁତକ ଦୁଧ ନିଃଶେଷ କରି ପିଇଦେଲା । ତା'ପରେ ଧାତ୍ରୀ ପୁଣି ତାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଆଇ ଦେଲା ଆଉ ବରଫ ଥଳିଟି ପୁନର୍ବାର ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବରେ ପଚାରିଲା—"ବରଫ ଥଳି କାହିଁକି ?"

—"ସେ କିଛି ନୁହଁ, ଶରୀରରେ ଆଘାତ ପାଇବା ଫଳରେ ଶରୀରରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତାପ ଆସିଛି । କାଲି ସକାଳକୁ କମି ଯାଇଥିବ । ଆଘାତ ମଧ୍ୟ ସେପରି ବିଶେଷ ନୁହେଁ । ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ଆପଣ ଭଲ ହୋଇଯିବେ ।" ଧାତ୍ରୀଟି ଅତି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଅବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ କହି ଗିଲାସଟି ଟେବଲ ଉପରେ ରଖିଲା ।

ତା'ର ଆଘାତ ଯେ ନିହାତି ସାମାନ୍ୟ ଆଉ ସେ ଯେ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଉଠିବ—ଏତିକି ସାନ୍ତ୍ୱନା ବାଣୀ ଶୁଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା । ସେ କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ହଠାତ୍ ଏକ ସମୟରେ ପଚାରି ବସିଲା—"ଦେଖନ୍ତୁ, ମୋତେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ଭାବି ଯେ ଆପଣ ମୋର ପରିଚୟ ପାଇଲେ କିପରି ?"

ଧାତ୍ରୀଟି ବଡ଼ କମନୀୟ ଭଙ୍ଗୀରେ ହସିଲା । ତା'ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦନ୍ତ ପଂକ୍ତି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକରେ କ୍ଷଣକ ଲାଗି ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ହସି ହସି କହିଲା—'କାହିଁକି ? କବି, ସାହିତ୍ୟିକ, ଶିଳ୍ପୀ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣୀ ମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଣ ଚିହ୍ନିବା ନିହାତି କଷ୍ଟକର ? ଆପଣ ଆମ ଦେଶର ଜଣେ ଉଦୀୟମାନ କଥାଶିଳ୍ପୀ । ତା'ଛଡ଼ା ଜଣେ ତରୁଣ ଅଧ୍ୟାପକ । ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ତରୁଣ ତରୁଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଆପଣ ସୁପରିଚିତ । ଆପଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବା ବିଶେଷ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଏହି ପ୍ରଗଲ୍ଭା ତରୁଣୀଟିର ସଂକୋଚହୀନ କଥା କହିବାର ସହଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯେତିକି ମୁଗ୍ଧ ହେଲା ତା'ଠାରୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ମିତ ହେଲା ସେ ତା ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଜାଣିଲା କିପରି ଭାବି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତରୁଣୀଟି ପ୍ରତି ବିସ୍ମୟ-ପୁଲକିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ କିଛିକ୍ଷଣ ଚାହିଁ ରହି କହିଲା—'ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଯାହା କହିଲେ, ସେଥିରେ ମୁଁ ଅଧିକ ରହସ୍ୟ ଜାଲରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଆପଣ କେବଳ ମୋର ନାମ ସହିତ ପରିଚିତ ତା' ନୁହେଁ, ଆପଣ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସହିତ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ । ମୁଁ ମାନୁଛି ଯେ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ଗୁଣୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବା ବିଶେଷ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତଥାପି ମୋତେ ଓ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଚିହ୍ନିବା ମୂଳରେ ମୋର ଶରୀରରେ ସେପରି କୌଣସି ନିଦର୍ଶନ ଥିଲାପରି ମୋର ତ ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀଟି ପୁଣି ଥରେ ହସିଲା । କହିଲା—'ଦେଖୁଛି ଏହି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ନ କଲେ ଆପଣ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଆକ୍‌ସିଡେଣ୍ଟ ଘଟିବା ସମୟରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆପଣଙ୍କର କେତେକ ଛାତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେହିମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ରିକ୍‌ସାରେ ଆଣି ମେଡିକାଲରେ ଛାଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି । ଆଉ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରିଚୟ ମୁଁ କେବଳ ଅନୁମାନ ବଳରେ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି । ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତ କପାଳ ଆଉ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କମନୀୟ ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀ ଆପଣ ଯେ ଜଣେ ପ୍ରତିଭା ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହା କହିଦେଉଛି । ଆଉ

ସେହି ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ମାତ୍ର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି, ବନ୍ଧୁ କହିଲେ ।'

ଏହି ସ୍ଥିରଦର୍ଶନା ଧାତ୍ରୀଟିର ଅଭିନବ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି ତଥା କଥା କହିବାର ସାବଲୀଳ ମାର୍ଜିତ ଶୈଳୀରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅଧିକତର ମୁଗ୍ଧ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ସେ ବିସ୍ମିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ଆପଣଙ୍କର ଅଦ୍‌ଭୁତ ଅନୁମାନ ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହିପାରୁ ନାହିଁ ।'

ଧାତ୍ରୀଟି ମନେ ମନେ ସଙ୍କୁଚିତା ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅନ୍ତରର ଲଜ୍ଜାକୁ ସଂଯତ କରି କହିଲା—'ଦେଖନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ, ବେଶୀ କଥା ନ କହିବା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଛି । ଆପଣ ବେଶୀ ଗପନ୍ତୁ ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ମଥାରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ଲାଗିଛି । କଥା କହିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଧରିବ । ହଁ, ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା, ଆପଣଙ୍କ ସହିତ କଥା ଗପି ମୁଁ ଅସଲ କଥାଟି ଭୁଲି ଯାଇଛି । ବାହାରେ ଆପଣଙ୍କର ମା' ଆଉ ଭାଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କଣ ଏଠାକୁ ଡାକି ଆଣିବି ?'

ବିସ୍ମିତ ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଉଠି ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପାଟି କରି ଉଠିଲା—'ମା' ଆଉ ଭାଇ ବାହାରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଡାକି ଆଣନ୍ତୁ—ଡାକି ଆଣନ୍ତୁ···'

—'ଡାକି ଆଣୁଛି । ଆପଣ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଉଠି ବସିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏପରି ଉତ୍ତେଜିତ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କ କ୍ଷତି ଘଟିବ ।'

ଧାତ୍ରୀଟି ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମା' ଆଉ ଭାଇଙ୍କୁ ଡାକି ଦେବା ଲାଗି କୋଠରୀରୁ ବାହାରି ଗଲା । ଦଣ୍ଡିକ ପରେ ଏକ ବର୍ଷୀୟସୀ ବିଧବା ମହିଳା ଓ ଜଣେ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍କଣ୍ଠା ଓ ଭୀତ ବିହ୍ୱଳିତ ପ୍ରାଣରେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣ ପଦ ନିକ୍ଷେପ କରି ପରଦା ଟେକି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିଧବା ମା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ 'ମୋ ସିଧୁ, ମୋ ଧନ, ମୋ ଆଖି' କ୍ରନ୍ଦନ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କଣ୍ଠରେ

କହୁଁକହୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ଉନ୍ମାଦିନୀ ପରି ଆସି ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ବକ୍ଷତଳେ ଜଡ଼ାଇ ଧରିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କର ଏପରି ପାଗଳାମି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁହଁରେ ହସ, ମାତ୍ର ନୟନକୋଣରେ ତା'ର ଅଜାଣତରେ ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଲୋତକ ଢଳ ଢଳ ହେଲା । କ୍ଷଣକ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରାଣ ନିଜର ଏକାକୀତ୍ୱ ଓ ଅସହାୟତ୍ୱ କଳ୍ପନାରେ ବିକଳ ହୋଇଉଠିଥିଲା ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ନେହ କରୁଣ ସ୍ପର୍ଶରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପୁଲକ ଓ ଅସୀମ ଗର୍ବରେ ଭରି ଉଠିଲା । ବାସ୍ତବିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏହି ବିରାଟ ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ନିହାତ ଅସହାୟ ନୁହେଁ, ତାର ଦୁଃଖରେ ସମବେଦନାର ଅଶ୍ରୁ ଢାଳିବା ଲାଗି ସଂସାରରେ ତାର ସ୍ନେହମୟୀ ବିଧବା ମା ଆଉ ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ଭାଇ ଭାଉଜ ଅଛନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ପିଠି ଉପରେ ହାତ ରଖି ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ମା' ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପାଗଳାମୀ । ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛ କାହିଁକି ? ମୋରତ ବିଶେଷ କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ ।'

ବଡ଼ ଭାଇ ମନମୋହନ ବାବୁ ବ୍ୟଗ୍ର ଚଞ୍ଚଳ ହସ୍ତରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ ବନ୍ଧା ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ପଚାରିଲେ—"ଏତେ କାହାରେ ଆଘାତ ପାଇଛୁ ! କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଅତିଶୟ ? କ'ଣ ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ଲାଗୁଛି ?"

—"ନା ଭାଇ, ଆଘାତ ଗୁଡ଼ିକ ସାମାନ୍ୟ । ତେବେ ଆଘାତ ପ୍ରକୋପରୁ ଦେହରେ ଉତ୍ତାପ ଜନ୍ମିଛି । ସେ କିଛି ନୁହେଁ । ଭଲ ହେଇଯିବ । ମାତ୍ର ତୁମେମାନେ ଖବର ପାଇଲ କିପରି ?"

—"କାହିଁକି ? ତୋର ଛାତ୍ରମାନେ ଯାଇଁ ଖବର ଦେଲେ । କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ର ତୋର ଚେତନା ଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ଏଇଠି ବସି ରହିଥିଲେ । ରାତି ଅଧିକ ହେଲାଣି । ସେମାନଙ୍କର ବାପା ମା' ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିବେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୁଧା ଲାଗିବଣି ବୋଲି କହି ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ଘରକୁ ଫେରିବା ଲାଗି କିଛିକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ କହିଲି । ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋର ବାଧ୍ୟବାଧକତାରେ ସେମାନେ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ ।"

ନିଜର ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ତା' ପ୍ରତି ଅସୀମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରାୟଣତାରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲା । ସେ କହିଲା—"ମୋର ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ତୁମେ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ଭାଇ ! ତୁମର ବ୍ୟସ୍ତତା ଦେଖିଲେ ମା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ବସିବେ । ତା'ଛଡା ତୁମେ ତ ଦେଖିଲ ଯେ ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ।"

ଏତିକିବେଳେ ସେହି ଧାତ୍ରୀଟି ହଠାତ୍ ପରଦା ଟେକି ପୁଣି ପ୍ରବେଶ କଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲା—'ଏଥର ଆପଣମାନେ ଯାଆନ୍ତୁ । ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରିବାକୁ ଆଉ ଉତ୍ତେଜିତ ନହେବା ଲାଗି ଡାକ୍ତରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ବେଶୀ କ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣମାନଙ୍କ ସହିତ କଥା କହିଲେ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ଘଟିବ ।"

ମନମୋହନ ବାବୁ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ହାତ ଧରି ଉଠାଇ କହିଲେ—"ଆସ ମା' ଯିବା । ରାତି ବାରଟା ହେଲାଣି । ପୁଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ ବେଶୀ ବେଳଯାଏ କଥା ହେଲେ ଡାକ୍ତରବାବୁ ବିରକ୍ତ ହେବେ ।"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଲୁହ ପୋଛି ଉଠିଲେ । ଭାସିଗଲା ଲୋକ ସମ୍ମୁଖରେ ଯାହା ପାଏ ତାକୁଇ ଆଶ୍ରା କଲାପରି ସେ ଧାତ୍ରୀଟିର ହାତ ଧରି ପକାଇ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସରେ କହିଲେ—"ମା, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତୁମକୁ ଲାଗିଲା । ଟିକିଏ ତା'ର ଯତ୍ନ ନେଉଥିବ ।"

ଧାତ୍ରୀଟି ହସିଲା । ଅଭ୍ୟାସଗତ କଣ୍ଠରେ ପେଶାଦାରୀ ସାନ୍ତ୍ୱନା ବାଣୀ ଶୁଣାଇ କହିଲା—"ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ ମା ! ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଭଲ ହୋଇଯିବେ ।"

—'ତୁମ କଥାରେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ପଡୁ ମା !' କହି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବଡ଼ ପୁଅ ମନମୋହନଙ୍କ ପଛରେ କୋଠରୀଟିରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

—ଦୁଇ—

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିବାର ପ୍ରାୟ ଏକ ସପ୍ତାହ ଗତ ହେଲଣି । ପ୍ରଥମ ତିନି ଚାରିଦିନ ସେ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଭୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ଜ୍ୱର ଜନିତ ଶାରୀରିକ ପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଆଉ ଜ୍ୱର ନାହିଁ । ସେ ବେଶ ସୁସ୍ଥ ଅଛି ଆଉ ସାଧାରଣ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଛି । ତା'ର କ୍ଷତ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଶୁଖି ଆସୁଛି । ଶରୀରରେ ତା'ର କ୍ଷତଜନିତ ବ୍ୟଥା ବା ଯନ୍ତ୍ରଣା ନାହିଁ । କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସକାଳେ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମୟରେ ସେ ଯାହା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରେ ।

ଏହି ସପ୍ତାହକ ମଧ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେହି ଚାରୁ ଦର୍ଶନା ମିଷ୍ଟଭାଷିଣୀ ଧାତ୍ରୀଟି ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୋଇଛି । ସେହି ଧାତ୍ରୀଟିର ଏହି କେତେ ଦିନ ହେଲା ରାତି ଡିଉଟି ପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ କେବଳ ରାତିରେ ତାହା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଘଟେ । ତେବେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ଅଧଶାୟୀ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଥରେ ଦୁଇଥର ସୌଜନତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦିନବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆସି ତା'ର ଭଲ ମନ୍ଦ ବୁଝି ଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଡିଉଟିରେ ଜଣେ ବର୍ଷୀୟସୀ ନର୍ସ ଆଉ ଜଣେ ମଦ୍ର ଦେଶୀୟ ଫ୍ରକପିନ୍ଧା ନର୍ସ ଆସନ୍ତି । ବର୍ଷୀୟସୀ ଧାତ୍ରୀଟି ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ତାମ୍ବୁଲ ସେବିନୀ । ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ କଥା ହୁଅନ୍ତି । ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି ଆଉ ତା'ର ଭିତରେ ରୋଗୀର ପଥ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଥିବା ଦୁଧରେ ଚା' ତିଆରି କରି ଚାରି ଛ' ଥର ପାନ କରନ୍ତି । 'ତାମ୍ବୁଲ ସେବନ, ଚା' ପାନ ଆଉ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ଏହି ତିନୋଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଡିଉଟି ସମୟ ଶେଷ ହୁଏ । ଘରକୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ନିହାତି ଅଭ୍ୟାସଗତ ଦୋଷରୁ କିଛି ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କନା, କିଛି ତୁଳା, ଟିନଚର

ଆସ୍ପ୍ରୋଡ଼ିନର ଟ୍ରେଟ ଶିଶିଟିଏ, କିଛି ପାଉଡର ଦୁଧ ଇତ୍ୟାଦି ନାହାତି ଘର କରଣା ଜିନିଷ କେତୋଟି ତାଙ୍କର ହାତରେ ଧରିଥିବା ଟ୍ରେଟ ଟ୍ରଲିଟିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇସାରି ଥାଏ ।

ମଦ୍ରାଜ ଦେଶୀୟ ଫ୍ରକ ପିନ୍ଧା ନର୍ସଟି ବୋଧହୁଏ ମଧ୍ୟବୟସ୍କା । ପଚିଶି ଛବିଶ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବ । ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର ପରି । ନିଜକୁ ସେ ଆଜିଯାଏ ଅନୂଢ଼ା କିଶୋରୀଟି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ପାଦରେ ହାଇହିଲ, ଦେହରେ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣର ଫ୍ରକ ଆଉ ଅଧରରେ ରକ୍ତିମ ଲିପଷ୍ଟିକ ରଞ୍ଜିତ କରି ସେ ଡ଼ିଉଟିକୁ ଆସନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ ଇଂରେଜୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି । କାରଣ ସେ ନିଜକୁ ଆଂଗ୍ଲୋଇଣ୍ଡିଆନ ବଂଶୀୟ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ନାମଟି ମଧ୍ୟ ଆଂଗ୍ଲୋଇଣ୍ଡିଆନ ଅନୁରୂପ ମିସ୍ ଭେନସ୍ ଫାର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିଜ । ଜଗତର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ତାଙ୍କର ନଖ ଦର୍ପଣରେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ମୁଖରେ ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ନ୍ତି ଆଉ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସୁବୋଧ ଛାତ୍ରଟି ପରି ସେ ସବୁ ପରିପକ୍ୱ କରନ୍ତି ।

ସେଦିନ ଡାକ୍ତର ଜ୍ଞାନରଞ୍ଜନ ବାବୁ ରାତ୍ରି ଦଶଟା ସମୟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ନିୟମରୂପେ ପରୀକ୍ଷା କରି ସାରି ରାତି ଡ୍ୟୁଟିରେ ଥିବା ସେହି ଚାରୁ ଦର୍ଶନା ନର୍ସଟିକୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଧାତ୍ରୀଟି ପରଦାଟିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଟାଣି ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ମୁଖରେ ଚୌକିରେ ବସିଲା । ପଚାରିଲା—'କେମିତି ଲାଗୁଛି ? କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି କି ?'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ କଣ୍ଠରେ କୃତ୍ରିମ ଗମ୍ଭୀରତା ଫୁଟାଇ କହିଲେ—'ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ରାଗିଛି । କଥା କହିବି ନାହିଁ ।'

ଧାତ୍ରୀଟି ସଁଚକିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ଚାହିଁ ହସିଲା । କହିଲା—'କଥା ନ କହିବାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଯେତେବେଳେ ଭ୍ରମବଶତଃ କଥା କହି ସାରିଲେଣି ତେବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୋଲି କରି କହନ୍ତୁ ମୋର ଅପରାଧ କ'ଣ ?'

—'ଆପଣଙ୍କର ଅପରାଧ ଗୁରୁତର ।' ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଫେରାଇ କହିଲେ ।

—'ଅପରାଧ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ତା'ର ଗୁରୁତ୍ୱ ହିସାବ ମାପିବ କିପରି ?'

ଏଥର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଧାତ୍ରୀଟିର ମୁହଁକୁ ସିଧା ଭାବରେ ଚାହିଁ ହସିଲା । କହିଲା—'ଦେଖନ୍ତୁ, ଭାରି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ! ଆପଣ ମୋର ପରିଚୟ ଜାଣନ୍ତି, ଅଥଚ ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମିଳା ମିଶା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ପରିଚୟ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ନାମ ସୁଦ୍ଧା ଜାଣି ନାହିଁ ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମୁହଁରୁ ଏପରି ଆତ୍ମୀୟତାସୂଚକ ସମ୍ଭାଷଣ ଶୁଣି ଧାତ୍ରୀଟି ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତା ହେଲି । ତେବେ ଏପରି ସମ୍ଭାଷଣ ତା'ର ଧାତ୍ରୀ ଜୀବନରେ ସେ ନୂଆ କରି ଶୁଣି ନାହିଁ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବହୁ ଯୁବକ ରୋଗୀଙ୍କ ନିକଟରୁ ଏହି ଧରଣର ଅଯାଚିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଲାଭ କରିଛି । ସମସ୍ତେ ତାହା ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଲାଳାୟିତ । କେବଳ ବନ୍ଧୁତା ନୁହେଁ । ବନ୍ଧୁତା ନାମରେ ଆଉ ଟିକିଏ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଆଶାୟୀ । ମାତ୍ର ଧାତ୍ରୀଟି ସହସ୍ର ଯୁବକଙ୍କ ଅଯାଚିତ ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ହସି ହସି ଧନ୍ୟବାଦ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାର ସାହସ ତା'ର ନଥିଲା । ଏହି ସୁରୁଚି ଦର୍ଶନ ଯୁବକ ତଥା ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ସେ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରୁହିଁ ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ ଜ୍ଞାନ କରି ସାରିଥିଲା । ଗତ କେତେ ଦିନର ଘନିଷ୍ଠତା ଫଳରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ତା'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଗଭୀରତର ହୋଇଥିଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତା'ର ଅଜ୍ଞାତରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ତା'ର ଅନ୍ତରରେ ସ୍ନେହ ଓ ଦୁର୍ବଳତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ତା' ମନରେ କଷ୍ଟ ଜାତ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ସେ ନିଜେ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲା । ସେ ନିଜର ପାଦ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସଙ୍କୁଚିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ଆପଣ ମୋତେ ନର୍ସ ବୋଲି ଡାକି ପାରନ୍ତି ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଟିକିଏ ଆଘାତ ପାଇଲା । ଏହି ମିଷ୍ଟଭାଷିଣୀ ଧାତ୍ରୀଟି ନିକଟରୁ ସେ ଯେପରି କେଇ ପାଦ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ତଥାପି ନିରୁତ୍ସାହିତ ଭଙ୍ଗିରେ କହିଲା —"ଦେଖନ୍ତୁ, ଅପଣ ଯେ ଜଣେ ନର୍ସ ସେ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ କ'ଣ ନର୍ସ ଭାବରେ ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଇ-ପାରେ ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ନାମ ଜାଣିବା ଲାଗି ପଚାରିଥିଲି ନାମ ପ୍ରକାଶ କରିବାଦ୍ୱାରା ଆପଣ ଯଦି କୌଣସି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥାଆନ୍ତି ତା'ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଅଭିମାନ ଭରା କଥାରେ ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀଟି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଲଜ୍ଜିତା ହେଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରାଣରେ ଆଘାତ ଦେଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ୍ତବିକ ନିଜକୁ ଅପରାଧିନୀ ମନେ କଲା । ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି ସେ କହିଲା—"ମୋର ନାମ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୂଳରେ ସେପରି କୌଣସି କୁଣ୍ଠା ନାହିଁ । ମୋର ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦାସ ।"

—ଆପଣଙ୍କର ଅକୁଣ୍ଠ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶରେ ମୁଁ ସୁଖି ହେଲି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବି ! କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ପାଇବା କ'ଣ ମୋର ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ?'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୁଣ୍ଠିତ ଅଥଚ ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ଆପଣ ପାଇ ସାରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜଣେ ନର୍ସ । ଦୁଃସ୍ଥ ଓ ରୁଗ୍ଣରେ ସେବା କରିବା ମୋର ଧର୍ମ । ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ମୋର ପରିଚୟ ଅଛି ।'

'ଆପଣ ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ, ରୁଗ୍ଣ ମାନବର ସେବିକା—ଏହା ଛଡ଼ା ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର କଣ କୌଣସି ବିଶେଷ ପରିଚୟ ନାହିଁ ?

—'ନା, ଆପାତତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ପରିଚୟ ମୂଳରେ ଆଉ କୌଣସି ବିଶେଷତ୍ୱ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ସେହି ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷରରେ ମୋ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପରିଚୟ ନିହିତ ରହିଛି । ମୁଁ ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ ।'

—'ଦେଖନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ, ହଠାତ୍ ଭାବରେ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଆପଣଙ୍କର ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ହୁଏତ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଆଘାତ ଦେଇଛି । ଆପଣ ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବେ ଯେ ଏହା ମୋର

ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ । ସାଧାରଣତଃ କାହାରି ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ନୀତି ନୁହେଁ । ତଥାପି ଅପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ କିପରି କରି ବସିଲି ତାହାହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା । ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଇତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ମୋର ଯେପରି କୌଣସି ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି-ଥିଲି । କଥାଟା ପ୍ରକାଶ କଲେ ବୋଧହୁଏ ନିହାତି ଲଜ୍ଜାକର ଶୁଣାଯିବ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଅନ୍ତରରେ ଟିକିଏ ସ୍ନେହର ଉଦ୍ରେକ ହେଇଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ଏପରି ଅବାଞ୍ଛିତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ବସିଲି । ମୋର ଅନ୍ୟାୟ ଲାଗି ମୁଁ କ୍ଷମା ଚାହୁଁଛି ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ଅନ୍ତର ତଳର ଏହି ସତ୍ୟ ଭାଷଣ ନିକଟରେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯେତିକି ପୁଲକିତା ହେଲା ତତୋଧିକ ବିସ୍ମିତା ମଧ୍ୟ ହେଲା । ତା' ଜୀବନରେ ଏହା ଏକ ନୂଆ କଥା । ତାର ଦୀର୍ଘ ତିନି ବର୍ଷର ଧାତ୍ରୀ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବହୁ ଯୁବକ ରୋଗୀଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ଆସିଛି । ସମସ୍ତେ ତାର ପରିଚୟ ପଚାରିଛନ୍ତି—ସମସ୍ତେ ତାର ବନ୍ଧୁତା ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତାର ଏପରି ଅନାବିଲ ଆତ୍ମୀୟତା ତ କେହି ଲୋଡ଼ି ନଥିଲେ । ଏପରି ମୁକ୍ତ ଓ ସାବଲୀଳ କଣ୍ଠରେ କେହି ତା'ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଜଣାଇ ନଥିଲେ । ସେହି ବିଗତ ଦିନର ଯୁବକ ରୋଗୀଙ୍କ ସହିତ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ତ ଖାପ ଖାଉ-ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର କଥା ଓ ବ୍ୟବହାରରେ କିଞ୍ଚିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଓ ଆନ୍ତରିକତାର ଚିହ୍ନ ଫୁଟି ଉଠୁଛି । ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୁଣ୍ଠିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—

'ଆପଣଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେବା ପରି ସେପରି କୌଣସି ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ତ ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ଆପଣ ମୋତେ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ, ଅଥଚ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରି ମୋତେ ଅପରାଧିନୀ କରୁଛନ୍ତି ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏହି ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ଟିକିଏ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ତା' ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା—"ଆପଣ ଯଦି ବାସ୍ତବିକ ଅନ୍ତରରେ ଆଘାତ ନ-ପାଇ ଥାଆନ୍ତି ତା'ହେଲେ ମୁଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେବି ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା କଣ୍ଠରେ ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ଠୁରତା ଫୁଟାଇ କହିଲା—"ନା, ଏଥିରେ ଆଘାତ ପାଇବାର କିଛି ନାହିଁ । ମଣିଷର ମନ ସାଧାରଣତଃ କୌତୂହଳ-ପ୍ରିୟ । ନିଜେ ଯାହା ଜାଣେ ନାହିଁ ତାହା ସେ ଜାଣିବା ଲାଗି କୌତୂହଳ ପ୍ରକାଶ କରିବା ତା'ର ସ୍ୱଭାବ । ବିଶେଷତଃ ଧାତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ମହିଳା ଡାକ୍ତର, ଟେଲିଫୋନ ଅପରେଟର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଜୀବନ ରହସ୍ୟ ଜାଣିବା ଲାଗି ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏହା ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ କଥା । ତଥାପି ଆପଣ ଯେ ସେହି କୌତୂହଳପ୍ରବଣତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୋର ପରିଚୟ ପଚାରିଥିଲେ, ତାହା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ମାତ୍ର ଏହି ଧରଣର ପ୍ରଶ୍ନ ଆମେମାନେ ବହୁମୁଖରୁ ବହୁବାର ଶୁଣି ଶୁଣି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛୁ । ତେଣୁ ଏ କଥାରେ ଆମେ ଆଉ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହୁଁ । ଯେଉଁ କଥାର ଗୁରୁତ୍ୱ ନାହିଁ ସେଥିରେ ଆଘାତ ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଏହି ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ଭାଷଣରେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖିଲା, ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅଭିଯୋଗରେ ଏତେ ଟିକିଏ ମିଥ୍ୟା ବା ଅଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ୍ ଆମ ସମାଜରେ ନାରୀ ଯଦି ପରିସ୍ଥିତିର ଚାପକତାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନିଜର ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ କରିବା ଲାଗି ଗୃହକୋଣରୁ ବାହାରି ଆସିଲା ତା'ହେଲେ ଆମର ତଥାକଥିତ ସମାଜ ଚିରଦିନ ସେମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରୂକୁଟୀ କଲା । ସେମାନଙ୍କର ଚାଲିଚଳନ ମିଳାମିଶା ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କଲା । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଏହି ଧରଣର ନାରୀର ପରିଚୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଲାଗି ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ । ନିଜେ ପଚାରି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଠୁଁ ଶୁଣି ଏମାନଙ୍କର ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର କୌଣସି ମୁଖ-ରୋଚକ ଓ ମନରୋଚକ କାଳ୍ପନିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଲେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଗଭୀର ଆନନ୍ଦଲାଭ କରନ୍ତି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅପ୍ରିୟ ମନ୍ତବ୍ୟ ଯେ କହିବାକୁ ଗର୍ହିତ

ତାହା ଲୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଅନ୍ତରରେ ବିଚାର କରି କହିଲା—'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମ ସମାଜର ଉକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ବାସ୍ତବିକ ସ୍ପୃହଣୀୟ ନୁହେଁ । ସମାଜର ନିର୍ମମ ଆଘାତରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ଆପଣ ସେହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରି ଯାହା ଅଭିଯୋଗ ଆଣିଲେ ତାହା ନଗ୍ନ ସତ୍ୟ । ମଣିଷ ସମାଜର ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ମୁଁ ସମାଜ ତରଫରୁ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରୁଛି ।'

ସମସ୍ୟାଟିକୁ ଲଘୁ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସହଜ ତରଳ ଭଙ୍ଗୀରେ ହସିଲା । କହିଲା—"ମଣିଷ ସମାଜ ତରଫରୁ ଆପଣ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରି ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜର ଆଣ୍ଠୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ । ଏହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆପଣ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଜୟ କରିପାରିବେ ମାତ୍ର ତା ଫଳରେ ସମାଜ ନିକଟରେ ଆପଣଙ୍କର କଡ଼ାକର ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ ।"

—"ସେପରି ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟର ମୁଁ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଦିଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ମାନବିକତା, ବିବେକବୁଦ୍ଧି ସର୍ବୋପରି ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ବିଚାର ଶକ୍ତିର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ ସେପରି ସମାଜର ମୁଁ ମଧ୍ୟ କଡ଼ାକର ମୂଲ୍ୟ ରଖେ ନାହିଁ । ତାହା ଏକ ରୁଗ୍‌ଣ ଓ କ୍ଷୟଶୀଳ ସମାଜ । ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ତାହା ଧୂଳିସାତ୍ ହେବ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସିଲା, କହିଲା—'ନା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କର ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆମର ଏହି ସମାଜ କ୍ଷୟଶୀଳ ନୁହେଁ—ଏହାର ମୂଳଦୁଆ ଯେପରି ଅନାଦି କାଳର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ପଛଭୂମି ମଧ୍ୟ ଲୌହ ପରି ମଜଭୁତ । ତେଣୁ ଏହାର ବିଲୋପ ସାଧନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—ଆମରି ବଳରେ ସେ ବଳୀୟାନ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଭିତରର ସଂସ୍କାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହୋଇଛି, ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ମନର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନ ବଦଳିଛି ସେତେଦିନ

ଯାଏ ସମାଜକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ଆମର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ସମାଜର ବିଲୋପ ସାଧନ କାମନା ନକରି ତାଳର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ତାକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ ।’

ଅଦ୍‌ଭୁତ ବୁଦ୍ଧି ଦୀପ୍ତ ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବକ୍ତୃତା ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀଟିର କଥାରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମୁଗ୍‌ଧ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ସେ ସପ୍ରଶଂସ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା । କହିଲା—ଆପଣଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଅବ୍ୟର୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର···।

ଅଧ୍ୟାପକ ତଥା ଉଦୀୟମାନ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ମୁହଁରୁ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପୁଣି ମନେ ମନେ ସଂକୁଚିତା ଓ ଲଜ୍ଜିତା ହେଲା । ସେ ହସି ହସି କହିଲା—‘ଆପଣଙ୍କର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ରଖନ୍ତୁ । ମୁଁ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାର ଯୋଗ୍ୟା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯୁକ୍ତି ଖାତିରରେ ଯୁକ୍ତି କରି ନଥିଲି । ମୁଁ ମୋର ଅନୁଭୂତି ସଞ୍ଚିତ ସତ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ମୁଁ ଦେଖିଛି, କେତେକ ତରୁଣ ସଂସ୍କାରକ ତାରୁଣ୍ୟସୁଲଭ ଦୁଃସାହସିକତା ହେତୁ ହେଉ କିମ୍ବା ସମାଜର କୁସଂସ୍କାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଶାରେ ହେଉ ଏହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀ ଦଳରୁ କାହାରିକୁ କାହାରିକୁ ବିବାହ କରିବାରେ ସତ୍‌ସାହସ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପ୍ରାୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିବାହ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ସମାଜର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନରେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ତରୁଣ ସଂସ୍କାରକ ଦଳର ମନର ଦୃଢ଼ତା ଅବିଚଳିତ ରହିପାରି ନାହିଁ । ମନର ଦୃଢ଼ତା ଭାଙ୍ଗିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ନୈତିକ ସାହସ ଓ ନୈତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରାୟଣତା ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଯାହା ଫଳରେ ଏହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀଦଳ ପୁଣି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ସ୍ଥିତିକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ।’

ସପ୍ରଶଂସ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରତି ଚାହିଁ ରହି ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିଲା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବୋଧହୁଏ ତା’ଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛ’ବର୍ଷର ଛୋଟ । ତା’ର ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ନୁହେଁ ।

ତା'ର ମନେ ହେଲା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତା'ଠୁଁ ଢେର ବେଶୀ ଶିକ୍ଷିତା—ଅଧିକତର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନା । ଡାକ୍ତରଖାନାର ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ଆଉ ଔଷଧର ଅରୁଚିକର ଗନ୍ଧର ବାତାବରଣ ଭିତରେ ସେ ଏଇ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଏତେ ସବୁ ଶିଖିଲା କିପରି ? ସତେ, ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଝିଅ ଏଇ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା !

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏଇ ପ୍ରଶଂସା-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ବିସ୍ମୟଜନକ ନୀରବତା ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କଲା । ସେ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ି କହିଲା—'ଦେଖନ୍ତୁ, କି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ! ରାତି ପ୍ରାୟ ବାରଟା ହେଲାଣି । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ କେତେକ ଅବାନ୍ତର କଥା ଗପି ଆପଣଙ୍କ ନିଦ୍ରାରେ ବ୍ୟାଘାତ ଆଣିଲି । ଆପଣ ଏଥର ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ।'

—'ନା, ନିଦ ମୋତେ ମାଡ଼ୁନାହିଁ । ଆପଣ ବସି ବସି ଗପ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଶୁଣିବି... ।'

—'ଆଉ ସକାଳକୁ ଗୃହକର୍ତ୍ତାରୁ ମୁଁ ଗାଳି ଖାଇଥିବି । ଆପଣଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ପକାଇବା କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କ ନିଦ୍ରାରେ ଯେପରି ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି ନହୁଏ ତାହା ଦେଖିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆପଣ ସାରା ରାତି ଜାଗ୍ରତ ରହି ମୋ ସହିତ ଗପ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଶୁଣିଲେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ରହିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ମୋ ରାଣ, ଦୟା କରି ଶୋଇ ପଡନ୍ତୁ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୋଠରିଟିରେ ନୀରବତା ତଥା ନିଦ୍ରାର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦିଗରେ ସୁବିଧା ଦେଇ ହସି ହସି ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲା ।

—ତିନି—

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଡ଼ିଉଟିରେ ଯୋଗଦାନ କରି ଯେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥର କୋଠରୀକୁ ଆସି ତାକୁ ହସି ହସି ନମସ୍କାର କଲା ଓ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସୌଜନ୍ୟତା ଭୁଲି ଉତ୍ତେଜିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା—'ଆରେ, ଆପଣ ଆସିଲେଣି ? ବସନ୍ତୁ, ଅନେକ କଥା ଅଛି ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଚୌକି ଟାଣି ଆଣି ବସିଲା । କହିଲା—'ପ୍ରତିଦିନ ତ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ନାନାଦି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି । ପୁଣି ଅନେକ କଥା ବାକି ରହିଲା କିପରି ?

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କୌତୁକତାକୁ ଏଡ଼ାଇ ସିରିଅସଲି କହିଲା— ନା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବି; ସତରେ ଆଜି ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ମୋ ମନରେ ବଡ଼ କୌତୂହଳ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ଜନ୍ମିଛି । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ କିଛି ପଚାରି ବୁଝିବାକୁ ମୁଁ ସାହସ କରିପାରି ନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା ମୋର ଅହେତୁକ କୌତୂହଳ ମଧ୍ୟ ଇତର ଲୋକଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୁଁ ସଂକୋଚ ବୋଧ କରୁଛି ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତା'ର ଅହେତୁକ କୌତୂହଳ ଇତର ଲୋକଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବ ଆପଣାର ଲୋକ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିକଟରେ ସଂକୋଚ ବୋଧ କଲା ନାହିଁ ସିନା ମାତ୍ର ଏହି କଥା ପଦକରେ ନାରୀ ଅନ୍ତରର କୋମଳ ତନ୍ତ୍ରୀ ଗୁଡ଼ିକ ଝଙ୍କୃତ ହେବା ଫଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିଜେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସଂକୁଚିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତା'ର ବଦନ ମଣ୍ଡଳରେ ମୁଠାଏ ଫଗୁ ବିଞ୍ଚି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକର ପ୍ରଖର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଭିତରେ ତାହା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧରା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯଥାସମ୍ଭବ ନିଜର ଲଜ୍ଜିତ ଅବସ୍ଥାକୁ ସଂଯତ କରି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ପଚାରିଲା—

'ସଂସାରର ସବୁ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ଲାଗି କବି ଓ କଳାକାର ଚିରଦିନ ଉତ୍କଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରି ଆଆନ୍ତି । କେଉଁ ବିଷୟ ଜାଣିବା ଲାଗି ଆପଣଙ୍କର ଏହି ମେଡ଼ିକାଲ୍ ବାତାବରଣରେ କୌତୂହଳ ଜାଗିଛି, କହନ୍ତୁ ?'

—'ମୋର ଡାହାଣ ପାଖ କ୍ୟାବିନ୍‌ରେ କିଏ ରହନ୍ତି ?' ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କୌଣସି ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ନ କରି ଚନ୍ଦ୍ରିକା କଥାର କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ ସିଧା ସଳଖ ଭାବରେ ପଚାରି ବସିଲା ।

—କାହିଁକି ? ଜଣେ ରୋଗୀ ରହନ୍ତି !" ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

—"ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ସେ ରୋଗୀଟିର ପରିଚୟ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରୁଛି ।"

—"ସେ ଜଣେ ଛାତ୍ରୀ ନର୍ସ—ମୋର ସାଥୀ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଟ୍ରେନିଂ ପିରିଅଡ଼ର ଏହା ଫାଇନାଲ ବର୍ଷ ।"

—"ସେ କି ଧରଣର ଅସୁସ୍ଥତା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ?"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ କଟାକ୍ଷ ହାଣି ଦୁଷ୍ଟ ହସ ହସି କହିଲା—'ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ—ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ୱର ଜନିତ ଅସୁସ୍ଥତା । ମାଳତୀ ଲାଗି ଆପଣ ଏପରି ଉତ୍କଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ସେ କଣ ଆପଣଙ୍କର ପରିଚିତା ?'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବ୍ୟସ୍ତ ବିଚଳିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା—'ନା, ନା, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଆଜି ଦିନବେଳେ ପୋଲିସ ଲୋକେ ତାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ଆସିବାର ଦେଖିଲି । ସେଇଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର କୌତୂହଳ ଜନ୍ମିଥିଲା ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ଦେଖନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ନାନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ପୋଲିସ ଲୋକେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମେଡ଼ିକାଲକୁ ଆସନ୍ତି । ଆଜି ମାଳତୀ ଲାଗି ନୂଆ କରି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନ ଥିଲା ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କଥାରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ ଆଘାତ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର କଥାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରି ଟିକିଏ ବିସ୍ମିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଦୃଷ୍ଟି ତୋଳି ଚାହିଁଲା । କହିଲା—'ଆପଣଙ୍କ କଥାକୁ ଠିକ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ । କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ପୋଲିସ ମେଡ଼ିକାଲ ଭିତରକୁ ଆସି ପାରନ୍ତି, ଏ ରହସ୍ୟ ମୋ ନିକଟରେ ନିହାତି ଅବୋଧଗମ୍ୟ ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସରଳଭଙ୍ଗୀ ଦେଖିଲେ ସହଜରେ ବୁଝି ପଡ଼େ ଯେ ସେ ମେଡ଼ିକାଲର ଏହି ସବୁ ଅତି ସାଧାରଣ ରହସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିହାତି ଅଜ୍ଞ । ଅଳ୍ପଦିନର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱୀପର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ସେ ମନ ଭିତରେ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିପାରେ, ମାତ୍ର ମେଡ଼ିକାଲରେ ଥିବା ରୋଗୀ ନିକଟକୁ ସରକାରଙ୍କର ପୋଲିସ ବିଭାଗ ଆସି ପାରନ୍ତି, ଏହା ସେ ସହଜେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ସରଳ ତରଳ ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ଅବୋଧ ବାଳକ ସୁଲଭ ମୁଖ ଜ୍ୟୋତି ଦର୍ଶନରେ ସଂସାରର ଏହି ସବୁ ଜଟିଳ ରହସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଯେ ନିହାତି ଅଜ୍ଞ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଝିପାରିଲା । ସେ ସହାନୁଭୂତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ନମ୍ର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ହଁ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ! ନାନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ପୋଲିସ ଲୋକେ ବହୁ ସମୟରେ ଏଠାକୁ ଆସି ଆଥାନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଅବା ଆପଣଙ୍କର ତଥାକଥିତ ସମାଜର ଉଚ୍ଚବଂଶ ଅନୂଢ଼ା କନ୍ୟା କିମ୍ବା ବିଧବା ତରୁଣୀଙ୍କ ଲାଗି ପୁଣି କେତେବେଳେ ଅବା ମାଳତୀମାନଙ୍କ ଲାଗି । ତେବେ ଆଜି ପୋଲିସ ମାଳତୀ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ ତା'ଠାରୁ ଜମାନବନ୍ଦି ନେବା ଲାଗି ।'

ପୋଲିସର ଯାତାୟତ ରହସ୍ୟ କ୍ରମେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେବାରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ ବିସ୍ମିତ ଭାବ ଅପସରି ଯାଇଁ ଗମ୍ଭୀରତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସେହି ହତଭାଗିନୀ ଧାଈ ମାଳତୀ ପ୍ରତି ତା' ଅନ୍ତରରେ ଯେ ଘୃଣାଭାବ ଜାଗରିତ ହେଲା ତା' ନୁହେଁ, ବରଞ୍ଚ ଏହି ସବୁ ହତଭାଗିନୀଙ୍କ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କରି ସେ ଦୁଃଖରେ ମୂହ୍ୟମାନ ହେଲା । ସେ

ଧୀର କୋମଳ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ମାଳତୀ ପ୍ରତି ମୋର ଘୃଣା ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେଈ । ତାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ମୋର ସହାନୁଭୂତି ଝରୁଛି । ମୁଁ କେବଳ ତାର ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଛି ।'

—'ଭାବପ୍ରବଣତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ସବୁ ହତଭାଗିନୀଙ୍କ ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇପାରେ ଓ ବହୁ ଅନ୍ତରରୁ ସହାନୁଭୂତି ଝରିପାରେ । ମାତ୍ର ତା' ଦ୍ୱାରା ଏହି ସବୁ ଅଭାଗିନୀଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଫେରି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସେହି ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟରେ ଚିରଦିନ ଲାଗି ଲୋପ ପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି ମାଳତୀ ଏହି ପଥରେ ଲୋପ ପାଇଲା, କାଲି ସୁଷମା ଲୋପ ପାଇବ, ପରଦିନ ଆଉ କେହି ହତଭାଗିନୀ ମଧ୍ୟ ଲୋପ ପାଇବ । ସମାଜର ସୁସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର ଶରୀରରେ ଏମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ କ୍ଷତ । ଏମାନଙ୍କ ବିଲୋପ ସାଧନ ସର୍ବଥା ବିଧେୟ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହେଉଥିଲା । ତା'ର ନାସାପୁଡ଼ା ଓ ଉନ୍ନତ ବକ୍ଷଦେଶ ଉତ୍ତେଜିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ଫୀତ ଓ ସଙ୍କୁଚିତ ହେଉଥିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସେହି ଅଗ୍ନିବର୍ଷୀ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ତେଜୋଦୀପ୍ତ ଭଙ୍ଗୀ ସମ୍ମୁଖରେ ସିଧା ଭାବରେ ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏ କଣ ସେହି କୋମଳ ହୃଦୟା, ସ୍ନେହପ୍ରବଣ ମଧୁଭାଷିଣୀ ଧାତ୍ରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ? ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶିତବିହ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବିସ୍ମିତଭଙ୍ଗୀରେ ତାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୀରବତା ତଥା ବିସ୍ମିତ ଭାବ ଦର୍ଶନରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂବିତ୍ ଫେରି ଆସିଲା । କ୍ଷଣକ ପୂର୍ବେ ସେ ଯେ ନିତାନ୍ତ ଅହେତୁକ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା—ବିଶେଷତଃ ଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ସମ୍ମୁଖରେ ଏତିକି ଭାବି ସେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଲଜ୍ଜିତା ହେଲା । ସେ ସର୍ଜିକାଲ ଓ୍ୱାର୍ଡର କ୍ୟାବିନରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଛି, ତା ସମ୍ମୁଖରେ ଉତ୍ତେଜିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ଲାଗି ନୁହେଁ । ସେ ପୁଣି ସହଜ ସରଳ ଭଙ୍ଗୀରେ ହସି କହିଲା—'ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ, କେତେକ ଅବାନ୍ତର କଥା ଆଲୋଚନା କରି ମୁଁ ଅହେତୁକ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ।'

— ନା, ଆପଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି—କୌଣସି ଅବାନ୍ତର କଥା କହି ନାହାନ୍ତି ।' ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିଜକୁ ଟିକିଏ ସହଜ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣି ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ଶୁଣନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ, ଏହି ମାଳତୀ ଗୁହଙ୍କ ଝିଅଟି ମୋର ସହପାଠିନୀ ଆଉ ସହକର୍ମିଣୀ । ପିଲାଟି ଦିନରୁ ସେ ବାପ ମା'ଙ୍କୁ ହରାଇ ଅନାଥିନୀ ହୋଇଛି । ଦାଦା ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ସଂସାରରେ ସେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତିପାଳିତା ହୋଇ ମାଟ୍ରିକ ପାସ କରିଛି । ମାଳତୀର ବାବା କୋଅପରେଟିଭ ବିଭାଗରେ ଷ୍ଟୋରକିପର କରି ଝିଅର ବାହାଘର ଲାଗି ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ସେଭିଂ ଏକାଉଣ୍ଟ୍‌ରେ ଯାହା କିଛି ସଞ୍ଚୟ କରିଥିଲେ ତାହା ମାଳତୀ ନାଆଁରେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦାଦା ଖୁଡ଼ୀ ଆତ୍ମସାତ୍ କଲେ । ସେତିକି ନୁହେଁ, ବୃଦ୍ଧ ସମୟରେ ମାଳତୀ ରୋଜଗାରରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବାର ଆଶା ରଖି ତାକୁ ବିବାହ ବେଦୀକୁ ନ ପଠାଇ ମେଡ଼ିକାଲ୍‌ର ନର୍ସିଂ ଟ୍ରେନିଂ ପୀଠକୁ ପଠାଇଲେ ।

"ତା'ପରେ ମାଳତୀ ଜୀବନର ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ କଥା କହୁଛି । ଫୋର୍ଥ ଇଅରରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତରୀ ଛାତ୍ର ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତା' ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଜଣାଏ ଆଉ ବିବାହ କରିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଏ । ବାପା ମା' ଛେଉଣ୍ଡ ଅନାଥିନୀ ମାଳତୀ, ଦାଦା ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ସଂସାରରେ ଅତ୍ୟାଚାରିତା ମାଳତୀ, ସର୍ବୋପରି ଯୌବନସୁଲଭ ଚପଳମତି ମାଳତୀ ଏହି ଧନୀ ସନ୍ତାନ ଡାକ୍ତରୀ ଛାତ୍ରର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ତା'ର ଦେହ ମନ ଦାନ କରିବସିଲା । ସେହି ପ୍ରେମର ପରିଣତି ସ୍ୱରୂପ ସେ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲା ।

"ଏହି ଅବାଞ୍ଛିତ ଘଟଣା ଦର୍ଶନରେ ସହସା ସେହି ଡାକ୍ତରୀ ଛାତ୍ର ଆଉ ମାଳତୀର ମୁଣ୍ଡକୁ ଚିନ୍ତା ଲଅ ବଜ୍ର ବାନ୍ଧିଲା । ଯେତେଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ମାଳତୀ ତା'ର ପ୍ରେମିକ ପଛରେ ଜୋକ

ପର ଲାଗିଲା । ଆଉ ପ୍ରେମିକପୁଙ୍ଗବ ଏହି ଆପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବ ଲାଗି ନାନାଦି ଅଳ ବାହାର କଲା । ଫାଇନାଲ ପରୀକ୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଖବର କଦାପି ହୋଇ ନପାରେ, ଆଉ ହେଲେ ତା'ର ବାପା ତାକୁ ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର କରବେ ଓ ସମସ୍ତ ପୈତୃକ ସଂପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରବେ ଇତ୍ୟାଦି ନାନାଦି ଆଳ ଦେଖାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଭ୍ରୁଣ ହତ୍ୟା ଛଡ଼ା କୌଣସି ପନ୍ଥା ନାହିଁ ବୋଲି ବୁଝାଇ ଦେଲା ।"

ସହସା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବେତ୍ରାହତ ପର ଚମକ ଉଠିଲା । ଉତ୍ତେଜିତ କଣ୍ଠରେ କହି ଉଠିଲା—"ଭ୍ରୁଣହତ୍ୟା ! କ୍ରାଇମ ! ମର୍ଡ଼ର ! ! ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମାଳତୀ ରାଜି ହେଲା ?"

"—ଖାଲି ମାଳତୀ ନୁହେଁ, କୌଣସି ଅଭାଗିନୀ ନାରୀ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହୁଏ ନାହିଁ । ମାଳତୀ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସହାୟ ଭାବରେ କାନ୍ଦିଥିଲା ଆଉ ନିଜର ଭାଗ୍ୟକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରଥିଲା । ମାତ୍ର ପ୍ରେମିକ ପୁଙ୍ଗବ ନିଜର ଆଭିଜାତ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରବାକୁ ଯାଇ ଛଳେ ବଳେ କୌଶଳେ ମାଳତୀ ଉପରେ ସେହି ମାରାତ୍ମକ କ୍ରିୟା ପ୍ରୟୋଗ କଲା, ଯାହା ଫଳରେ ଆଜି ମାଳତୀର ମୃତ୍ୟୁସଙ୍କଟ ଉପସ୍ଥିତ । ବୋଧହୁଏ ମାଳତୀ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ମାଳତୀର ଜବାନବନ୍ଦି ପୋଲିସର ଦରକାର । ତେଣୁ ସେମାନେ ମାଳତୀ କୋଠରୀକୁ ଆସିଥିଲେ ।"

ଏହି ଅଭାଗିନୀ ଧାତ୍ରୀ ମାଳତୀର ଇତିକଥା ଶ୍ରବଣ କରି ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲା । ତା'ର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଆସିଥିଲେ କେବଳ ମିଳନାତ୍ମକ ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି ତରୁଣ ପାଠକ ପାଠିକା ମନରେ ପୁଲକ ଶିହରଣ ଜାଗରୁକ କରଛି । ତା'ର ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ପ୍ରେମ; ଗତାନୁଗତ, ସାବଲୀଳ ଓ ରସ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମର ଏପରି ଭୟାବହ ଶୋଚନୀୟ ପରଣତି ଘଟିପାରେ ଏହା ପ୍ରେମିକ କବି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର କଳ୍ପନାର ବହିର୍ଭୂତ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମୁହଁରୁ ସେ ମାଳତୀର ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ

ଜୀବନକାହାଣୀ ଶୁଣି କେବଳ ଗୋଟାଏ ପଞ୍ଜରଭେଦୀ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ସେ ନୀରବ ନିଥର ଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ପଚାରିଲା—"କ'ଣ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ।"

"ନା... ।"

—"କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ? ଧାତ୍ରୀ ପ୍ରେମର ଏହି ଶୋଚନୀୟ ପରିଣତି ଲାଗି କଣ ମନରେ ଶୋଚନା ଆସୁଛି ?"

—"ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ଭାବୁଥିଲି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ । ପ୍ରେମର ଏହି ପରିଣତିଟା କଣ ବାସ୍ତବ ନା ମିଥ୍ୟା । ମୋର ଯେପରି ମନେ ହେଉଛି, ମୋର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖରୁ ଗୋଟାଏ ମାୟା ପରଦା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସାରିତ ହେଉଛି । ମୁଁ ଯେପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ମଣିଷ ନିକଟରେ ପ୍ରେମ ପ୍ରୀତିର କୌଣସି ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହା କେବଳ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରୁତିମଧୁର ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବର ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅଧର କୋଣରେ ଟିକିଏ କରୁଣ ହସ ଫୁଟି ମିଳେଇ ଗଲା । ସେ କହିଲା—"ଆପଣ ଜଣେ କବି, ତେଣୁ ଭାବପ୍ରବଣ । ମାଳତୀ ପ୍ରେମର ଅବାଞ୍ଛନୀୟ ପରିଣତି ନିଜର ଚକ୍ଷୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ହଠାତ୍ ଭାବପ୍ରବଣତାଜନିତ ବିଚଳତା ଆପଣଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ଯାହା ଫଳରେ ଆପଣ କ୍ରମେ ସିନିକ୍ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି । ପ୍ରେମର ଉପଯୁକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ପ୍ରେମ ଜଣେ ଅଭାଗିନୀ ଧାତ୍ରୀର ପ୍ରେମ, ଯେଉଁ ଧାତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଓ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜ ଗାର୍ଲସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଯାହା ଜୀବନର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ତା' ପ୍ରେମର ବା କି ମୂଲ୍ୟ ଥାଇପାରେ ? ସେ ସମାଜର କୌଣସି ଆଭିଜାତ୍ୟ ସନ୍ତାନର ଅଙ୍କଶାୟିନୀ ହୋଇପାରେ ମାତ୍ର ପ୍ରେମିକା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରିବା ତା' ପକ୍ଷରେ ଧୃଷ୍ଟତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଆଉ ଯଦି ବା ସେ

ସେପରି ନିର୍ବୋଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବସେ ତା' ହେଲେ ତା'ର ଶେଷ ପରିଣତି ଏହିପରି ଭାବରେ ଘଟେ । ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣ ଶାଶ୍ବତ ପ୍ରେମର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରି ନ ପାରନ୍ତି ।"

—"ଧାତ୍ରୀ ମାଳତୀର ପ୍ରେମ କ'ଣ ଶାଶ୍ବତ ନୁହେଁ ?" ବିଦ୍ରୋହୀ କଣ୍ଠରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

—"ହଁ, ମାଳତୀର ପ୍ରେମ ଶାଶ୍ବତ । ହୁଏତ ଆଉଜଣେ ତାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରେ, ହୁଏତ ତା'ର ପ୍ରେମର କୌଣସି ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ ନ ଥାଇ ପାରେ, ମାତ୍ର ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ କହିବେ ଯେ, ତା'ର ପ୍ରେମ ସତ୍ୟ, ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର । ତାହାହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିବା ଲାଗି ସେ ତ ଆତ୍ମଦାନ କଲା ।"

—"ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବି, ଏହି ନିର୍ମମ ପରିଣତି କ'ଣ ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର ?"

—"ହଁ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ, ଅନ୍ତତଃ ପ୍ରେମିକା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କଲେ, ଏହି ପରିଣତି ନିର୍ମମ ନୁହେଁ, ଏହା ବାସ୍ତବିକ୍ ମଧୁର ପରିଣତି । ଏହାଠାରୁ ମଧୁରତର ପରିଣତି ଏହି ଅଭାଗିନୀ ନାରୀ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେହି ଅଭିଜାତ ସନ୍ତାନ ଡାକ୍ତର ଗୁପ୍ତ ଯଦି ଧାତ୍ରୀ ମାଳତୀକୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ଥାଆନ୍ତା ତା' ହେଲେ ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ କଦର୍ଥନା ମାଳତୀ ପକ୍ଷରେ ନିହାତି ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା, ଯାହା ଫଳରେ ସେ ତିଳ ତିଳ ହୋଇ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ତେଣୁ ଧାତ୍ରୀ ପ୍ରେମର ଏହି ପରିଣତିହିଁ ମଧୁର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ।"

ଧାତ୍ରୀ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ, ଗତି, ସୁଖ ଦୁଃଖ ଓ ପରିଣତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ କ୍ରମେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଲା । କାଠଯୋଡ଼ି ବ୍ରିଜ, ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ, ମହାନଦୀ ଆଣିକଟ, ସିନେମା ଥିଏଟର ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ସେ ଯେଉଁ ଜର୍କେଟ ପରିହିତା, ହାଇହିଲ ଶୋଭିତା ଆଉ ଲିପଷ୍ଟିକ୍ ରଞ୍ଜିତା ତରୁଣୀ ହାସ୍ୟ ଲାସ୍ୟମୟୀ ନର୍ସମାନଙ୍କୁ

ଦେଖିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ସାଜସଜା ଆଉ ହସଚଲେ ଘୋଡ଼ାଇହୋଇ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବିସହ ଓ ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନ ତଥା ଅସ୍ଥୂଳ ଇତିକଥା ଥାଇପାରେ, ତାହା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କଳ୍ପନା କରି ପାରି ନ ଥିଲା । ଆଜି ତା'ର ଜ୍ଞାନନେତ୍ର ଫିଟିଗଲା । ସେ ଏହି ଅଭାଗିନୀ ନାରୀଦଳର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ପରିଚିତ ହେଲା ତା'ର ମନ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେତିକି ସହାନୁଭୂତି ଓ କରୁଣାରେ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମେଡ଼ିକାଲ ଜୀବନ ପ୍ରାୟ ତିନି ସପ୍ତାହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସୁସ୍ଥ ବୋଧକଲାଣି । ତା'ର କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଶୁଖି ଆସିଲାଣି । କେବଳ ସେ ଟିକିଏ ଭଲ ଭାବରେ ଚାଲିବୁଲି କରି ପାରିନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ିଧରି ଆଉ ବେଳେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ହାତଧରି କ୍ୟାବିନ୍ ଭିତରେ ଆଉ ମେଡ଼ିକାଲ ବାରଣ୍ଡାରେ ଚାଲିବୁଲି ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି । ଆଉ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ସେ ବୋଧହୁଏ ମେଡ଼ିକାଲରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ଗତ ତିନି ସପ୍ତାହ ଧରି ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିବା ଫଳରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ବହୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଛି । ବିଶେଷତଃ ସେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଡାକ୍ତର ଓ ନର୍ସମାନଙ୍କର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରର ଜୀବନ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ପାରିଛି । ଦୁଃସ୍ଥ ଓ ରୁଗ୍ଣମାନଙ୍କର ସେବାକାରୀ ବା ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକାରୀ ଏହି ଡାକ୍ତର ନର୍ସ ଦଳଙ୍କର ସେମାନଙ୍କର ମହନୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁଖଦୁଃଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ହସକାନ୍ଦ ସମ୍ବଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଲୁଚି

ରହିଛି, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି ।

ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ସେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦାସ ସହିତ ନିବିଡ ସଂପର୍କରେ ଆସି ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ଯଥାସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ,ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ଟିକିଏ ସ୍ନେହ-ଦୁର୍ବଳ ଅନ୍ତରରେ ଭଲପାଇ ବସିଛି । ବାସ୍ତବିକ୍ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର, କମନୀୟ ହସ, କୋମଳ କଣ୍ଠରେ କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀ, ସର୍ବୋପରି ରୋଗୀକୁ ନିଜର ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟବୃନ୍ଦ ମନେକରି ତା'ର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଆନ୍ତରିକ ସେବା ତା' ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେ ଏବଂ ସବୁରି ହୃଦୟରେ ତା'ପ୍ରତି ସ୍ନେହର ଉଦ୍ରେକ କରେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏହି ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର, ଆନ୍ତରିକ ସେବା ତଥା ଅଦ୍ଭୁତ ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ମନୋଭାବ ଦର୍ଶନରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ମୁଗ୍ଧ । ଏହି ତରୁଣୀଟି ନିକଟରେ ବସି ସଂସାରର ନାନାଦି ସମସ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ତେଣୁ ମେଡ଼ିକାଲର କ୍ୟାବିନ୍ ଭିତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନୁପସ୍ଥିତି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ତରରେ ବେଳେ-ବେଳେ ଗୋଟାଏ ଅଭାବ, ଗୋଟାଏ ନୈରାଶ୍ୟଭାବ ସୃଷ୍ଟିକରେ । କେତେ-ବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଡିଉଟି ପଡ଼ିବ ସେ ସେହିକଥା ଚିନ୍ତାକରି ବାରମ୍ବାର କାନ୍ଥ ଘଣ୍ଟାକୁ ଚାହେଁ ।

ଅସଲକଥା ସେ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ତା'ର ନିଜର କେହି ସ୍ନେହମୟୀ ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଛି । ଯଥା ସମୟରେ ଖାଦ୍ୟପେୟ ମିଳିବାରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲେ କ୍ଷୁଧା ଅନୁଭବ କଲାପରି ଯଥା ସମୟରେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ମାନସିକ କ୍ଷୁଧା ଅନୁଭବ କରେ । ସେ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀଟିକୁ ନିଜର ଏକାନ୍ତ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ବସିଛି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଡିଉଟି ସମୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇସାରିଛି । ସେ ଏହି କେତେଦିନଧରି ଦିନବେଳେ ଡିଉଟିକୁ ଆସୁଛି । ସେଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଡିଉଟିରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାର

କିଛି ସମୟ ପରେ ଡାକ୍ତର ଚୌଧୁରୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କ୍ୟାବିନ୍‌ରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଚାହିଁ ଅମାୟିକ ଭଙ୍ଗୀରେ ହସି କହିଲେ—"ହ୍ୟାଲୋ ପ୍ରଫେସର ! କେମିତି ଅଛ ?"

—"ବେଶ୍ ଭଲଅଛି ଡାକ୍ତରବାବୁ ।" ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଧୀର କଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତର କଲା ।

—"ବେଶ୍ ବେଶ୍ ! ଏଥର ତମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଉଠିଲଣି । ଆଉ କୌଣସି କମ୍ପ୍ଲେନ୍ ନାହିଁ ତ ?"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଉତ୍ତର ପ୍ରତି ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ହଠାତ୍ ଡା: ଚୌଧୁରୀ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ—"ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ଭଲ ଭାବରେ ଚଲାବୁଲା କରି ପାରୁଛନ୍ତି ତ ?"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା କ୍ଷିପ୍ର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ଯଦିଓ ସହଜ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ଚଲାବୁଲା କରି ନାହାନ୍ତି ତଥାପି ସେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପାରୁଛନ୍ତି ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମୁହଁରୁ କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଡା: ଚୌଧୁରୀ କହିଲେ—"ଦ୍ୟାଟ୍‌ସ ଅଲ୍ ରାଇଟ୍ ! ଏଥର ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ଭାବରେ ଚାଲି ପାରିବେ । ମେଡ଼ିକାଲର କ୍ୟାବିନ୍ ଭିତରେ ଅଧିକ ଦିନ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲେ ସହଜ ଭାବରେ ଚଲାବୁଲା କରିବା ଦିଗରେ ଅସୁବିଧା ହେବ ।"

ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ରାୟ ଶୁଣାଇଲେ—"ତୁଟିଲ ପ୍ରଫେସର ! ଏବେ ତୁମକୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା । ଏଥର ପୁଣି ତୁମେ ମୁକ୍ତ ବିହଙ୍ଗମ ପରି କଟକର ନାଲି ସଡ଼କରେ ଘୂରି ବୁଲ । ପୁଣି ତୁମର ଉନହର୍ଷ ପାଓ୍ୱାରର ମୋଟର ବାଇକ୍‌କୁ ଦୁରନ୍ତ ଝଡ଼ ବେଗରେ ଛୁଟାଇ ଦିଅ ।"

ଡା: ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କଥାରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିସ୍ମୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲା । ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଡାକ୍ତର ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ—"ଆରେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ଏପରି ହାଁ କରି ଅନେଇ ରହିଛ କ'ଣ ? ମୋ କଥାରୁ କ'ଣ

ଟିକଏ କବିତ୍ୱର ଗନ୍ଧ ପାଇଲ କି ? ଆରେ, ମୁଁ ବି ତୁମରି ପରି ତରୁଣ ବୟସରେ କବି ଥିଲି ମ ! ତେବେ ହାତରେ ଛୁରୀ କଇଁଚି ଧରିବାର ଅଭ୍ୟାସଟା ଅଧିକ ହେବାରୁ କଲମ ଧରିବା ଅଭ୍ୟାସ ରହିଲା ନାହିଁ ।" କହି ଡା ଚୌଧୁରୀ ନିଜ କବିତ୍ୱରେ ନିଜେ ହୋ ହୋ କରି ହସି ଉଠିଲେ ।

ଭଦ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ଟିକଏ ହସିଥିଲା, ମାତ୍ର ତା'ର ଅନ୍ତର ଡାକ୍ତରଙ୍କ ରାୟ ଶୁଣିବା ପରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ନୈରାଶ୍ୟ ବା ଅବହେଳାଜନିତ ଗ୍ଲାନିରେ ଭରି ଉଠିଥିଲା । ସହସା ଏତେ ଶୀଘ୍ର ତାକୁ ମେଡ଼ିକାଲରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ହେବ, ଏ ଧାରଣା ସେ କରି ନ ଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂସର୍ଗରୁ ସେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲା । ଏ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ବାସ୍ତବିକ୍ ତା'ପ୍ରତି ଦୁର୍ବିସହ ନିଷ୍ଠୁରତା ହେବ । ଶରୀରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅସୁସ୍ଥତାର ଛଳନା କରି ଆଉ କିଛିଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ରହିବାର ଉପାୟ କଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ? ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମେଡ଼ିକାଲରେ ଆଉ କିଛିଦିନ ରହିବା ଲାଗି ମନେ ମନେ ବାଳକ ସୁଲଭ ହାସ୍ୟକର ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରୁଥିବାବେଳେ ଡା. ଚୌଧୁରୀ କୋଠରୀ ଭିତରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ, ଆଉ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଗଲେ—"ନର୍ସ ! ତୁମେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁଙ୍କ କେସ୍‌ର ସମସ୍ତ କାଗଜ ପତ୍ର ଓ ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ ସ୍ଲିପ୍ ନେଇ ମୋ କୋଠରୀକୁ ଆସ ।"

କ୍ଷିପ୍ର ହସ୍ତରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କେସ୍ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ସମସ୍ତ କାଗଜ ପତ୍ର ଟେବୁଲ ଉପରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଡାକ୍ତର ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ତାଙ୍କ ଦପ୍ତରକୁ ଗଲା ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଦଶ ମିନିଟ୍ ପରେ ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ ସ୍ଲିପ୍ ଯଥାରୀତି ସିଭିଲ ସର୍ଜନଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ପରେ ଆଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହାତରେ ଦେଲା । ହସି ହସି କହିଲା—"ଏଥର ଆପଣ ଛୁଟି ପାଇଲେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ! ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଏଠାରେ ପଡ଼ି ରହିବା ଫଳରେ ମେଡ଼ିକାଲର ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଉଠିବେଣି । ଏଣିକି ବାହାରର ମୁକ୍ତ ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳରେ ବିଚରଣ କରି ଆପଣ ବାସ୍ତବିକ୍ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିରୁତ୍ସାହିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା—"ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ବିପରୀତ-କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ !"

—"ବିପରୀତ କଥା ?" ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିସ୍ମିତ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

—"ହଁ, ବିପରୀତ କଥା । ଏତେଶୀଘ୍ର ମେଡ଼ିକାଲରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଏ ଧାରଣା ମୁଁ କରି ନ ଥିଲି । ଯେପରି ମନେ ହେଉଛି, ଆଉ କିଛିଦିନ ଏଠାରେ ରହିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ମୁଁ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲା । କହିଲା—"ଆପଣ ତ ବେଶ୍ ଜଣେ ରହସ୍ୟମୟ ଲୋକ । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଯମପୁରୀ ସହିତ ତୁଳନା କରି ଏଠାରେ ପାଦ ପକାଇବାକୁ ଯାଇଁ ଭୀତ ତ୍ରସ୍ତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଆପଣ ଏଠାରେ ସ୍ଥାୟୀ ନୀଡ଼ ରଚନା କରିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି ! ହଠାତ୍ ଆପଣଙ୍କର କବି ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏପରି ଅହେତୁକ ଖିଆଲ ପଶିଲା କିପରି ? ଡାକ୍ତରଖାନାର ଜୀବାଣୁର ଅଭିଯାନ ଆଉ ତିକ୍ତ ଔଷଧର ଅରୁଚିକର ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ଏପରି କେଉଁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବସ୍ତୁ ଖୋଜି ପାଇଲେ, ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସିଧା ସଳଖ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ କହିଲା—"ଠିକ୍ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବସ୍ତୁ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିବାର ସାହସ କିମ୍ବା ଧୃଷ୍ଟତା ମୋର ନାହିଁ । ତେବେ ଆପଣ ମୋ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଗତ କେତେ ଦିନର ମିଳାମିଶା ଓ ପରିଚୟ କରିଆରେ ଆପଣ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ରୀ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ଦୀର୍ଘ ଦିନ ଧରି ମୋର ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ମେଡ଼ିକାଲର ଏହି ମୃତ୍ୟୁ-ନଅର କ୍ୟାବିନ୍ ଭିତରେ ଏକାକୀ ପଡ଼ି ରହି ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ନିଜକୁ ଏକାକୀ, ଅସହାୟ କିମ୍ବା ଆତ୍ମୀୟହୀନ ରୂପେ କଳ୍ପନା କରିପାରି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ସେବା, ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା, ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ସୌଜନ୍ୟ ଗଭୀର ଆତ୍ମୀୟତା ପାଇବାର

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ କରି ମୁଁ ମେଡ଼ିକାଲ ବାସକୁ ନିଜର ଗୃହବାସଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଖକର ମଣିଥିଲି । ତେଣୁ ହଠାତ୍ ଆଜି ସେହି ସୁଖକର ପରିବେଶରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ତୋଳି ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା । ତାର ଗତ ଛଅ ବର୍ଷର ଚାକିରି କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବହୁ ରୋଗୀଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛି, ବହୁ ଯୁବକ ରୋଗୀଙ୍କର ସେବା କରିଛି । କେହି କେହି ତା ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି, କେହି ପୁଣି ଶସ୍ତା ପରିହାସ କରି ତାର ହୃଦୟ ଜୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । କେହି ପୁଣି ମାତ୍ର ରସିକତା କରି ନିଜର ପ୍ରେମିକ ପଣିଆର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପରି କେହି ତ ଏପରି ଅକୁଣ୍ଠ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ତା ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ତଥା ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ! ଆମ ସମାଜରେ ଏହା କ'ଣ କେଉଁ ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି ! ଚିର ଅସମ୍ମାନିତା, ଚିର ଅପମାନିତା ଏହି ଧାତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି କେହି କ'ଣ ବାସ୍ତବିକ ଏପରି ସ୍ନେହ ଓ ଆନ୍ତରିକତା ଢାଳି ଦେଇ ପାରେ ? ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କ'ଣ ଆମ ସମାଜର ବହିର୍ଭୂତ ? ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଆନ୍ତରିକତା ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନ୍ତର କୋଣରେ ତା'ର ଅଜ୍ଞାତରେ ଯେପରି ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଜନ୍ମି ଆସୁଛି । ସେ ବିସ୍ମୟ-ପୁଲକିତ ଭାବକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ସଂଯତକରି କହିଲା— 'ଆପଣ ଜଣେ କବି । ତେଣୁ ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନରେ ଆପଣ ଧୂରନ୍ଧର । ମନରଖା କଥା କହି ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ମୁଁ ଏଠାରେ ଆପଣଙ୍କର ଯାହା କରିଛି, ତାହା କେବଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ସେଥିଲାଗି ମୋର ପ୍ରଶସ୍ତି ରଚନା ମୋତେ ଲଜ୍ଜା ଦେବ । ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ଧାତ୍ରୀ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ରୋଗୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସେବା କରିଛନ୍ତି ମୁଁ ତାଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି କରି ନାହିଁ । ଆପଣ ଏଠାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଘରେ ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟ-ମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଭୁଲିଯିବେ ।'

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଟିକିଏ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ ହସିଲା । କହିଲା, "ଭୁଲି ଯିବାକୁ ତ ଚେଷ୍ଟା ନିଶ୍ଚୟ କରିବ । ମାତ୍ର ଭୁଲି ନ ହେଲେ ସେତେବେଳେ ଆଉ ଦୋଷ ଦେବେ ନାହିଁ ।"

ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନ୍ତରର ନିଭୃତ ପ୍ରଦେଶରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପୁଲକର ସଞ୍ଚାର, ତାର ଶରୀରରେ ବେପଥୁ, ମନ ଭିତରେ ଚଞ୍ଚଳତା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ସେ ଯେପରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥର କଥାରେ ବାସ୍ତବିକ୍ ନାରୀସୁଲଭ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରୁଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ସମ୍ମୁଖରେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସୁଲଭ ମନରଖା କଥା କିମ୍ବା ଅଭ୍ୟାସଗତ ପୁରୁଣା ହସ ହଠାତ୍ ନିଭିଗଲା । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଖାତିରରେ ଅଭ୍ୟାସଗତ ଛଳନା କରିବାକୁ ସେ ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ହୁଏତ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ମାତ୍ର ଆଜି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିକଟରେ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ମୂଳରେ ସେ ନିଜକୁ ଅପରାଧିନୀ ମଣୁଥିଲା । ସେ ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ସଂସାରରେ ଭୁଲି ଯିବାଟା ସହଜ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ! ସେଥିଲାଗି ଚେଷ୍ଟାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େନାହିଁ । କୌଣସି ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯଦି କୌଣସି ଅଭିନବ ଘଟଣାର ଛାୟା ହୃଦୟ ଭିତରେ ରେଖାପାତ କରିଥାଏ, ତାହା ପୁଣି ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ତଥା ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଭାବରୁ କ୍ରମେ ମନରୁ ପୋଛି ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ବିସ୍ମୃତି ଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ଲାଗି ମଣିଷକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମେଡ଼ିକାଲର ସ୍ମୃତି ପାଶୋରି ଗଲେ କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବେ ନାହିଁ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହସିଲା । କହିଲା—"ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି । ଭାବିଥିଲି ପେନାଲ କୋଡ୍‌ର କୌଣସି ଧାରା କିମ୍ବା ଉପଧାରା ବଳରେ ମୋ ପ୍ରତି ଶାସ୍ତି ବିଧାନ କରାଯିବ । ତେବେ ଏଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏତିକି କହି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇପାରେ ଯେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନର ଫର୍ମୁଲା ଗୁଡ଼ିକ ମୋ ଜୀବନ ଉପରେ ଏକ୍‌ସପେରିମେଣ୍ଟ କରି ଦେଖିବି । ବାସ୍ତବିକ୍ ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ମଣିଷର ଅତୀତର ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ସ୍ମୃତି ଗୁଡ଼ିକ ବିସ୍ମୃତ ହୁଏ କି ନାହିଁ ।"

ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପରିହାସ ବାଣୀ ଶୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କଲା । ତା'ର ଅନ୍ତରେ ତାକୁଇ ବନ୍ଦୀକରି ଯେପରି ନିହାତି ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଣି ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଛିଡ଼ା କରିଦେଲା । ଲଜ୍ଜା ସିକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସେ କହିଲା—"ଆପଣ ମୋତେ ପରିହାସ କରୁଛନ୍ତି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ! ଆପଣଙ୍କର ମେଡ଼ିକାଲ ରଜନୀ ଏପରି କୌଣସି ମଧୁମୟ ସ୍ମୃତିରେ ଜଡ଼ିତ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ଚିରଦିନ ଲାଗି ତାହା ଭୁଲି ପାରିବେ ନାହିଁ ।"

—'ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଯେ ମୋର ମନର କଥା ଆପଣ ମୋଠାରୁ ଅଧିକ ଜାଣନ୍ତି । ଆପଣ ବାସ୍ତବିକ ଜଣେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଝିଅ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଲଜ୍ଜାରେ ମାଟି ସହିତ ମିଶି ଯିବାକୁ ବସିଲା । ଅତ୍ୟଧିକ ଲଜ୍ଜା ଓ ସଙ୍କୋଚ ଜନିତ ହୃଦୟର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଫଳରେ ତାର ବାକଶକ୍ତି ରହିତ ହେଲା । ସେ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସଙ୍କୋଚ ଭାବକୁ ସଂଯତ କରି ଶିଶୁ ସୁଲଭ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଦରୋଟି ଭାଷାରେ କହିଲା—'ଆପଣ ମଣିଷକୁ ବଡ଼ ଅପଦସ୍ତ କରି ପାରନ୍ତି । ଯିବା ଦିନରେ ଏପରି ବାରମ୍ବାର ଲଜ୍ଜା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଶେଷରେ ହୁଏତ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଝଗଡ଼ା କରି ବସିବି । ମୁଁ ଜଣେ ଅସମ୍ଭବ ସଂଯମୀ ବୋଲି ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସମ୍ଭବ ପର ହେଇ ନାହିଁ ।

ଏଥର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହୋ ହୋ ହେଇ ହସି ଉଠି କହିଲା—'ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ, ମୁଁ ମେଡ଼ିକାଲରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆଜି ଯାଉଛି, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ନୁହେଁ । ପ୍ରତିଦିନ ଆପଣ କୁଟିରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଫେରିଲା ପରି ଏହା ଆମର ସାମୟିକ ବିଚ୍ଛେଦ । ପ୍ରତିଦିନ ପରି ପୁଣି ଆମର ସାକ୍ଷାତ ଘଟିବ । ମୋ ଲାଗି ଆପଣଙ୍କର ହଷ୍ଟେଲ ଦ୍ୱାର ଯେପରି ଚିର ମୁକ୍ତ ରହିବ, ଆପଣଙ୍କ ଲାଗି ମୋର ଦୀନ କୁଟୀର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅବାରିତ ମୁକ୍ତ ରହିବ । ଆମେ

ପରସ୍ପରକୁ ଛାଡ଼ି ରହି ପାରିବା ନାହିଁ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘ ଅନୁପସ୍ଥିତି ଆମ ଲାଗି ଅସହ୍ୟତର ହେବ ।'

ହଠାତ୍ ମେଡିକାଲର ବେହେରା ଆସି କହିଲା ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ବଗି ଗାଡ଼ିଟିଏ ସେ ଆଣି ସାରିଲାଣି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—'ହଁ, ଯାଉଛି ।'

ଖଣ୍ଡିଏ ଯଷ୍ଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ବଗି ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସି ହସି ନମସ୍କାର ଜଣାଇଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ନମସ୍କାର ଜଣାଇବା ପରେ ବଗି ଗାଡ଼ିଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସର୍ଜିକାଲ ୱାର୍ଡ଼ର ପାହାଚ ତଳେ ଚଳମାନ ବଗି ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ସଂଜ୍ଞାହୀନା ସମ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ଗାଡ଼ିଟି ବାଙ୍କ ବୁଲି ତାର ଦୃଷ୍ଟି ସୀମାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲାରୁ ସେ ୱାର୍ଡ଼ ଭିତରକୁ ଫେରିବାକୁ ଯାଇଁ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ତାର ଦୁଇ ଆଖି ଯେପରି ସଜଳ ହୋଇଉଠିଛି । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅନ୍ତରର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଝାଡ଼ି ପକାଇ ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଲା ।

—ପାଞ୍ଚ—

ଡିଉଟିରୁ ଫେରି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଧା ତାର ହଷ୍ଟେଲକୁ ଗଲା । ତାର କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିଲା ଯେ ତାର ବଡ଼ ଭାଇ ସରୋଜ ଦାସ କେତେବେଳୁଁ ଆସି ତାର ଖଟ ଉପରେ ବସି ତାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ ଭଦ୍ରଲୋକ ଟିକିଏ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ—'ଆରେ ଚନ ତୁ ଆସିଗଲୁ ? ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ତୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି । ହଉ ହଉ କପେ ଚା ଆଗ ଖୋଇଲୁ ଭଉଣୀ ।'

ସରୋଜ ଦାସ ବଡ଼ ସହଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବଡ଼ ଭାଇକୁ ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିଶେଷ ପ୍ରୀତ ହେଲା ପରି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଟିକିଏ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା—'ତୁମେ ପୁଣି କୁଆଡ଼େ ଆସିଲ ଭାଇ ?

କୋଟରଗତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧୂଆଁଳିଆ ଆଖିରେ ସରୋଜ ଦାସ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ । କହିଲେ—"ତୋ କଥା ଶୁଣିଲେ ହସ ମାଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ରି । ଭଉଣୀ ପାଖକୁ ଭାଇ କ'ଣ ଆସିବାକୁ ମନା ? ତୋ କଥା ଶୁଣିଲେ ହସ ତ ମାଡେ ଆଉ ଭୟ ବି ଲାଗେ ।"

ବିରକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା କହିଲା—"ହୁଁ, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କି ପ୍ରୟୋଜନରେ ଆସିଛ ଶୁଣେ ?"

—"ଗଳାଟା ଶୁଖି ଅଠା ଅଠା ଲାଗୁଛି । ଆଗ କପେ ଚା' ଦେ' ଭଲା । ଟିକିଏ ପରେ ନ ହେଲେ ମୋର ଆଗମନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶୁଣିବୁ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅଲଗୁଣିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଶାଢ଼ୀ ଧରି ଡ୍ରେସିଟି ପୋଷାକ ପାଲଟିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୋଠରୀକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲା—"ଚା' ଆଣିବାକୁ ଲୋକ ପଠାଉଛି । ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କର । ଗଳା ଶୁଖି ଯାଉଛି ବୋଲି ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଖାଅ ନାହିଁ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବାରଣ୍ଡାକୁ ଆସି ହଷ୍ଟେଲ ଚାକର ସଢ଼ିଆକୁ ଗିଲାସ ଆଉ ପଇସା ଦେଇ ନିକଟସ୍ଥ ହୋଟେଲରୁ ଚା' ଆଣିବାକୁ ପଠାଇଲା । ପରେ ସହକର୍ମିଣୀମାନେ ରହୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀକୁ ଯାଇ ଶାଢ଼ୀ ପାଲଟି ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ନିଜ କୋଠରୀକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ସରୋଜ ଦାସ ସେତେବେଳକୁ ଗଭୀର ନିଦରେ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଛନ୍ତି ।

ଏହି ସରୋଜ ଦାସ ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି କୌଣସି ଏକ ସରକାରୀ ଦପ୍ତରରେ ଲୋଅର ଡିଭିଜନ କିରାଣୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ

କରନ୍ତି । ଆଇ଼ଇଆର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ଲ'ଟା ପଢ଼ି ଓକିଲାତି ପ୍ରାକ୍‌ଟିସ କରିବା ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କର ମୂଳରୁ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଘର ଦେଲାପରି ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ଆଗପଛ ହୋଇ ଚାଲି ଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ସବୁ ଆଶା-ସୌଧ ଭୂଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା । ସଂସାର ଭରଣ-ପୋଷଣ କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ କଲେଜରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରି କିରାଣୀର ଉମେଦାରୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମାତ୍ର ଦଶବର୍ଷର କିଶୋରୀ ଆଉ ସେ ସେତେବେଳେ ମାଇନର ପଢ଼ୁଥାଏ ।

ଏହି ବାପ ଛେଉଣ୍ଡ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ସରୋଜ ଦାସ ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାର କିରାଣୀ ବଜାରରେ କୌଣସି ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ କିରାଣୀ ବଜାର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିଲାପରି କୌଣସି ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ କିରାଣୀଟିଏ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ବେଶ କିଛିଦିନ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଶେଷରେ ତାହା ଆପେ ଆପେ ଆସି ତାଙ୍କ ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜି ହେଲା ।

କୌଣସି ଏକ ସରକାରୀ ଦପ୍ତରର କନ୍ୟାଦାୟଗ୍ରସ୍ତ ବଡ଼ବାବୁଙ୍କର ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସରୋଜ ଦାସ ପଡ଼ିଗଲେ । ତା'ପରେ ଯେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏହି ଭବ ପାରାବାରରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଏ କଥା କହିଲେ ବାହୁଲ୍ୟତା ଦୋଷରେ ଦୂଷଣୀୟ ହେବ । ସରୋଜଦାସ କିରାଣୀ ପାଇଲେ । ଅଳ୍ପ କେଇଟା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେ ନିଜେ ଉନ୍ନତିର କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ ସୋପାନରେ ପାଦ ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ବାବୁ ବା ଅଫିସ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକତର ପଦବୀ ବିଶିଷ୍ଟ ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରି ପାରିଥାଆନ୍ତେ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ବିବାହର ମାତ୍ର ତିନବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର କର୍ଣ୍ଣଧାର ବୃଦ୍ଧ ଶ୍ୱଶୁର ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କ ଉନ୍ନତିର ସମସ୍ତ ପଥ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା ।

ସ୍ୱକୀୟ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ଦଶବର୍ଷ ଗତ ହୋଇଗଲା । ସରୋଜ ଦାସ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ରହିଲେ । ଦରମା ନବେ ଟଙ୍କା ଆଉ ମହଙ୍ଗା ଭତ୍ତା ବାଇଶି ଟଙ୍କା ଛଡ଼ା ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଘର ଭଡ଼ା ବାବଦକୁ ଯାଏ । ବାକି ଟଙ୍କାରେ ଏହି କଟକ ସହରରେ ଦୀର୍ଘ ତିରିଶ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ପରିବାର ମୁଖରେ ଦାନା ଆଉ ଦେହକୁ କନା ଯୋଗାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ପରି ଏହି ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ନିହାତି ଅବାଞ୍ଛିତ ଭାବରେ ପାଞ୍ଚୋଟି ନୂତନ ଅତିଥି ତା' ସଂସାରକୁ ଆସି ସାରି-ଲେଣି । ବଡ଼ଟିକୁ ଆଠ ବର୍ଷ—ସେ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ । ତା' ତଳଟିକୁ ଛବର୍ଷ—ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ । ତା'ପରଟିକୁ ଚାରିବର୍ଷ—ସେ ଶିଶୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ । ତା' ତଳକୁ—ଓଃ ! ଭାବି ବସିଲେ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ କିରାଣି ସରୋଜ ଦାସର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ଦଏ ।

ଏସବୁ ଛଡ଼ା ଘରେ ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟା ଭଉଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅଛି । ତାକୁ କୋଡ଼ିଏ ପୂରି ଏକୋଇଶ ଚାଲିଲା ବୋଧହୁଏ । ଏହି ଅନୂଢ଼ା ଭଗ୍ନୀଟିକୁ ଯେ ପାତ୍ରସ୍ଥ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏପରି ଅସମ୍ଭବ ଚିନ୍ତା କୌଣସି ଦିନ ତାଙ୍କ ମଥାରେ ପଶି ନାହିଁ । ତା'ର ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା ସେହି କେବେ ମା'ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମାଇନର ପାଶଠାରୁ ଇତି ହୋଇ ସାରିଛି । ମାତ୍ର ତାର ଯେ ଏଣିକି ବିବାହ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏପରି ଅବାନ୍ତର ଆଲୋଚନା ଦିନେ ହେଲେ ସରୋଜ ଦାସ କିମ୍ବା ପତ୍ନୀ କୁସୁମ ଦେଖି କରି ନାହାନ୍ତି ।

ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧଭୁକ୍ତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ନ ହୋଇ ପାରିବା ଫଳରେ ତରୁଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କ୍ଲିଷ୍ଟ ଯୌବନ କୌଣସି ଦିନ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରି ନାହିଁ । ଅତି ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ କୃଚ୍ଛ୍ର ସାଧନ କରି ମନର ସମସ୍ତ କାମନାର ତଣ୍ଟି ଚିପି ସଂଯମୀ ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବାର ଅଭ୍ୟାସ ସେ କରି ସାରିଥିଲା । ତେଣୁ ବଡ଼ଭାଇର ଅଭାବକ୍ଲିଷ୍ଟ ସଂସାରରେ ସେ ଦିନ ରାତି ଖଟି ଖଟି ସମୟ ବିତାଇ ଦେଉଥିଲା । ଘରୋଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କର ଗୁହ ମୁତ ପୋଛିବା, ତାଙ୍କୁ ତେଲ ହଳଦି ଲଗାଇଦେବା, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପେଣ୍ଟ ଜାମା ହାତରେ ସିଲାଇ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ସାର୍ବକ୍ଷଣ ନିୟୋଜିତ କରି ନିଜର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇଥିଲା ।

ଅଭାବର ତାଡନାରୁ କ୍ରମେ ସରୋଜ ଦାସ ନାନାଦି ହୀନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ ଆଉ ନୀଚ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଏଣିକି ଘରେ ଗୋପନରେ ଭାଙ୍ଗ ଓ ମଦ ବିକ୍ରି କଲେ । ଆଉ କ୍ରମେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ମଦ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ । ତଦ୍ୱାରା ସେ ଏକ ଅଭିନବ ପୁଲକପ୍ରଦ ଜୀବନ ଲାଭ କଲେ । ମଦିରାର ମନୋହାରିଣୀ ପ୍ରଭାବରୁ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ଚିତ୍ର ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରୁ ଲିଭିଗଲା । ପତ୍ନୀ କୁସୁମ ଦେଈ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଥର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ, କେତେଥର କାନ୍ଦି ଥିଲେ । ସରୋଜ ଦାସ ପ୍ରତିବାଦ ପ୍ରତି କର୍ଣ୍ଣପାତ କରି ନଥିଲେ ଆଉ ବିଷକୁ ବିଷ କାଟିବା ନୀତିରେ ପତ୍ନୀର ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ ଲାଗି ମଝିରେ ମଝିରେ ପ୍ରହାର କରୁଥିଲେ ।

ମଦ୍ୟ ବିକ୍ରି, ମଦ୍ୟ ପାନ, ପତ୍ନୀ ପ୍ରହାର, ଜୁଆଖେଳ ପ୍ରଭୃତି ନାନାଦି ଅପକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଦିନେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ମଦ୍ୟ ନିଶା ପ୍ରକୋପ ଜନିତ ବିକୃତ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଖିଆଲ୍ ପଶିଲା ଯେ, ସେ ଏହି ଅନୂଢ଼ା ଭଗ୍ନୀଟିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ଅଦ୍ୟ ଉନ୍ନତି ଲାଭ ହୋଇ ପାରେ । ଏହି ବିକୃତ ଖିଆଲର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କୌଶଳ କ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ କପଟ କଥାରେ ଭୁଲାଇ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ତାକୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ରୂପେ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସମସ୍ତ ବୃହଁପକ ଶିକାରୀର କବଳରୁ ବଡ଼ କୌଶଳ କ୍ରମେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରି ପାରିଥିଲା । ତତ୍ପରେ ଭାଇ ସରୋଜ ଦାସଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ଉତ୍ପୀଡନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରତି ଯେ ନିହାତି ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ । ତା'ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏହି ନରକରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାଲାଗି

ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କଲା । ଶେଷରେ ତା'ର ସ୍କୁଲ ଜୀବନର ସଙ୍ଗିନୀ ଜଣେ ଖ୍ରିଷ୍ଟିୟାନ ବାଳିକା ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ଏହି ନର୍ସ ଟ୍ରେନିଂରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଚାଲି ଆସିଲା ।

ଏହା ପ୍ରାୟ ତିନିବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଭଉଣୀର ଧାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଫଳରେ ସରୋଜ ଦାସ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସାବାଳିକା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବାର ଅବକାଶ ନ ଥିବାରୁ ସେ ଶେଷରେ ବନ୍ଦୀ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁପରି କେବଳ ବୃଥା ଗର୍ଜନ ତର୍ଜନ କରି କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ତଥା ତା'ଠାରୁ କିଛି ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟର ଆଶାପୋଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ନର୍ସ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ବିଶେଷ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ନ ଥିଲେ ।

ଗତ ତିନିବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସରୋଜ ଦାସ ନାନାଦି ଆଳ ଦେଖାଇ, ନାନାଦି କପଟତାରେ ଭୁଲାଇ ବିବିଧ କୌଶଳରେ ଭଉଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସ୍ୱଳ୍ପ ସଞ୍ଚୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ସାରିଲେଣି । ଆଜି ପୁଣି କିଛି ଅର୍ଥ ଲାଳସା ମନ ମଧ୍ୟରେ ପୋଷଣ କରି ସେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ତାର ହଷ୍ଟେଲରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ହଷ୍ଟେଲ ଚାକର ଗିଲାସରେ ଚା' ଧରି ଆସି ଉଭା ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଯାଇ ସରୋଜ ଦାସଙ୍କୁ ଡାକି ଉଠାଇଲା । ସରୋଜ ଉଠି ବସିଲେ ଆଉ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ କହିଲେ—'ଆରେ, ହଠାତ୍ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ନା କଣ ? ଦେଖୁଛି ନିଦଟା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ରୋଗ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେଲାଣି । ଓ ଚା' ଆଣିଛୁ ? ଦେ' ଦେ' । ନ ହେଲେ କି ସରୋଜ ଦାସର ଭଉଣୀ । ଚମ୍ପା ଛଡ଼ା କେଉଁ ଭଉଣୀ ଏପରି ଭାଇର ଆଦର କରିବ ?"

ସରୋଜ ଦାସ ଯେ ଗୋଟାଏ ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଧରି ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ପ୍ରଶସ୍ତି ବାଢୁଥିଲା, ଏହା ବୁଝିବା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ ଲାଗି ସେ ଯେ ଚତୁରତାର ସହିତ ତା'ସହିତ

କପଟ ଆଚରଣ କରୁଛୁ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରକା ବୁଝିଛୁ । ଭାଇର ଆଚରଣରେ ଖୁସି ହେବା ଦୂରର କଥା ବରଞ୍ଚ ଚନ୍ଦ୍ରକା ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା— "ହୁ, ଶିଖା ତ ସରିଲା । ଏଥର ତୁମର କପଟ ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନ ବନ୍ଦକରି ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କର । ମୋର ପୁଣି ଗୋଟାଏ ମିଟିଂରେ ଯୋଗ ଦେବାର ଅଛି ।"

—"ମୋତେ ତଡ଼ିବା ପାଇଁ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ଚନ୍ନି ? ମୁଁ କ'ଣ ଏକା ମା' ପେଟରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ତୋର ବଡ଼ଭାଇ ନୁହେଁ ?" ବଡ଼ ଅନୁନୟ ଭଙ୍ଗୀରେ ସରୋଜ ଦାସ କହିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରକା ଏହି ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯାଇଁ କହିଲା—"ମୋର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମେ କାହିଁକି ଆସିଛ, କୁହ ? ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ କହି ରଖୁଛି, ଏଥର ତୁମେ ମୋଠାରୁ କିଛି ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋ ପାଖରେ ପଇସାଟିଏ-ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ହଷ୍ଟେଲର ମେସ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏଣିକି ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ତା' ଛଡ଼ା ଏ ମାସରେ ମୁଁ କେତେକ ପୋଷାକ ମଧ୍ୟ କିଣି ସାରିଛି । ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଉ କିଛି ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।"

—"କିଛି ନ ଦେଲେ କିପରି ଚଳିବ ଭଉଣୀ ? ମାଡ଼ୁଆଲି ଦୋକାନୀର ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶ ଟଙ୍କା ବାକି ପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ଆଜି କିଛି ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ସେତ ଆଉ ସଉଦା ଦେବ ନାହିଁ, ତା'ଛଡ଼ା ବାକିଟଙ୍କା ଲାଗି ମକଦ୍ଦମା କରି ମୋତେ ଜେଲ ଦେବ । ଜେଲ ଯିବାକୁ ମୁଁ ଭୟକରୁ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଘରେ ଆଠଟି ପ୍ରାଣୀ ଉପବାସରେ ମରିଯିବେ । ତୋ ଛଡ଼ା ମୁଁ ଆଉ କା'ଉପରେ ଭରସା ରଖିବି—କେଉଁ ବଡ଼ପୁଅ ମୋର ରୋଜଗାର କରୁଛି ?"

କାଲି ଜୁଆଶ୍ୱେଷରେ ଧୁରନ୍ଧର ସରୋଜଦାସ ନାରୀ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି, ପିଲାମାନଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା, ଉପବାସ ଜନିତ କାତରତା ପ୍ରଭୃତିର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ପାରିଲେ ଯେ କୌଣସି

ନାଷ୍ଟିର ଅଯାଚିତ ଆର୍ଥିକ, ମୌଖିକ କିମ୍ବା ଦୈହିକ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିଥାଏ ।
ସେହି ଉପାୟରେ ସେ ପୂର୍ବେ ବହୁଥର ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କଷ୍ଟୋପାର୍ଜିତ ଅର୍ଥ
ହାତ ପେଠ କରିଛନ୍ତି ଆଉ ମଦ ଦୋକାନରେ ଉଡ଼ାଇଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏହା
ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ନ ଦେଖିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନୁମାନ ବଳରେ ଜାଣିପାରିଛି ଯେ,
ତା'ର ସାହାଯ୍ୟ ଭାଇର ପରିବାର ଖର୍ଚ୍ଚରେ ନ ଲାଗି ମଦ ଜଙ୍ଗରେ ଲାଗିଛି ।
ତେଣୁ ସେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ଦାସଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଘୃଣାକରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲା ଯେ,
ସେ ପଇସାଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କୁ ଦେବ ନାହିଁ । ଆଜି ପୁଣି ତା'ନିକଟରେ ଭାଇର
ହସ୍ତ ପ୍ରସାରଣ ଦେଖି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ସହିତ କହିଲା—"କହିଲି ତ,
ମୋ ନିକଟରେ ପଇସାଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ମୁଁ କିଛି ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।
ପୁଣି ବିରକ୍ତ କରୁଛ କାହିଁକି ।"

ଏଥର ନଗେନ୍ଦ୍ର ଦାସ କପଟ କ୍ରନ୍ଦନ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । ଦୁଇ
ତିନି ଥର ନାକ ପୋଛି, ଦୁଇ ତିନି ଥର ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛି
ସୁଁ ସୁଁ ଶବ୍ଦ କରି କହିଲେ—"ଚନ୍ନି, ଶେଷରେ ତୁ ଏପରି କଥା କହିଲୁ ?
ମୁଁ କଣ ତୋର କେହି ନୁହେଁ ? ତୋତେ ବିରକ୍ତ କରିବାର ଅଧିକାର
କଣ ମୋର ନାହିଁ । ତୋର ଭାଇ ଗରିବ ଆଉ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ସିନା
ତୁ ମତେ ଏପରି ହତାଦର କରୁଛୁ । ଆଜି ମୁଁ ଯଦି ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇ
ଥାଆନ୍ତି ଆଉ ମଟରରେ ଚଢ଼ି ତୋତେ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ଥାଆନ୍ତି
ତା'ହେଲେ ତୁ କୋଟିନିଧି ପାଇଲା ପରି ମୋତେ ମୁଣ୍ଡରେ ରଖନ୍ତୁ ।
ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ ଗରିବ । ତଥାପି ଏହି ଗରିବ ଭାଇ ବାପ ମା'
ମଲା ପରେ ତୋତେ ପାଳି ପୋଷି ମଣିଷ କରିଛି । ତଥାପି ହତାଦର
କରି, ତାର ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ତୋତେ ଗୋଟାଏ ଆବର୍ଜନା
ମନେ କରି ଘରୁ ତଡ଼ି ଦେଇ ନାହିଁ ତ । ତୁ ନ ଖାଇଲେ ତୋର ଏଇ
ଗରିବ ଭାଇର ପାଟିକୁ ଭାତ ରୁଚୁ ନ ଥିଲା । ସେ ସବୁ କଥା କ'ଣ
ଏକାବେଳେ ଭୁଲିଗଲୁ ଚନି ? "

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେଖିଲା, ଯେତେବେଳେ ଯାଏ ଭାଇଙ୍କ ହାତରେ କିଛି
ଟଙ୍କା ନ ପଡ଼ୁଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହିପରି ଭାବରେ କାନ୍ଦିବେ

ଆଉ ନାନାଦି ଅବାନ୍ତର କଥା କହିବେ । ତାଙ୍କର କନ୍ଦନ ଓ ଚତ୍କାର ଫଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସହକର୍ମିଣୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନର୍ସ ଆସି ସେଠାରେ ଠୁଳ ହେବେ ଆଉ ତା'ର ପରିବାର ରହସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସବୁ ସଥା ଜାଣି ତାକୁ ଉପହାସ ଓ ଦୟାର ପାତ୍ର ମନେ କରିବେ । ଏପରି ଗୋଟାଏ ଅବାଞ୍ଛିତ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରି ସେ ନିଜର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଭାଇ ସତ୍ୟେନ ଦାସଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଅପମାନରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମନସ୍ଥ କଲା । ସେ କହିଲା—'ସେ ସବୁ ଅବାନ୍ତର କଥା ବନ୍ଦ କର । ମୋ ନିକଟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ନାହିଁ । ତେବେ ମୋର ଜଣେ ବାନ୍ଧବୀଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଧାର ସ୍ୱରୂପରେ ଆଣି ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଇପାରେ । କେତେ ହେଲେ ତୁମର ଚଳିବ ?'

ସହସା ଶ୍ରାବଣ ଆକାଶରୁ କଳା ମେଘ ଅପସାରିତ ହୋଇ ଦଶମୀର ରଜତ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା । ସତ୍ୟେନ ଦାସଙ୍କ ଆଖିର ଲୁହ ଶୁଖି ଯାଇ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳିତ ହେଲା । ସିଗାରେଟ ପୋଡା ବିବର୍ଣ୍ଣ ଅଧରରେ ଟିକିଏ ହସ ଉଙ୍କି ମାରିଲା । ସେ ପକେଟରୁ ଗୋଟାଏ ବିଡି ବାହାର କରି ସେଥିରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ । ହସି ହସି କହିଲେ— 'ମୁଁ ଜାଣେ ମୋର ଭଉଣୀଟି ଦୟାର ଅବତାର । ଭାଇ ପାଖରେ ଟିକିଏ ଛଳନା ଖେଳି ଭାଇର ମନ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ଭଲ ଭଲ । ହଁ କେତେ ଟଙ୍କା ଦରକାର ବୋଲି ପଚାରୁଥିଲୁ । ସେ ଲୋଭୀ ମାଡ଼ୁଆଲର ଦେଢ଼ ଶହ ଟଙ୍କା ବାକି ପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ଅନ୍ତତଃ ଶହେ ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ସେ କଣ ଆଉ ସଉଦା ଦେବ ?'

—'ତୁମେ ପାଗଳ ହୋଇଛ ଭାଇ ! ଶହେ ଟଙ୍କା କଏ ଆଉ ମୁଁ କଏ ? ମୁଁ ମାସକୁ ମହଙ୍ଗିଭତ୍ତା ସହିତ ଚଉରାଳିଶି ଟଙ୍କା ପାଏ । ସେଥିରୁ ମେସ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ତିରିଶ ଟଙ୍କା କଟିଯାଏ । ବାକି ଟଙ୍କାରେ ମୁଁ ଟାଣିଟୁଣି ଚଳେ । ଶହେ ଟଙ୍କା ମୁଁ କେଉଁଠୁ ଆଣିବି ?'

ସରୋଜ ଦାସ ନଲିନୀଙ୍କ ପରି ହେଁ ହେଁ ହୋଇ ହସି କହିଲେ—"ପୁଣି ଖାଇଟା ସାଙ୍ଗରେ ଅଠା ଖେଳୁଛୁ । ଶହେ ଟଙ୍କାତ ତୁଚ୍ଛ କଥା, ତୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସେ ମାତ୍ରୁଆଲର ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରି ଦେଇ ପାରୁ । ଗତଥର ସିନା ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଦେଇ ମୋତେ ଭୁଲେଇ ଦେଲୁ; ଏଥର କିନ୍ତୁ ଶହେ ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିରକ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—'ଶହେ ପଇସା ସୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ନିକଟରେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କର । ମୁଁ ଦେଖେ ଯଦି ମୋର ବାନ୍ଧବୀଠାରୁ କିଛି ଧାର ପାଇପାରେ ।' କହି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲା ।

ଏହି ଅବସରରେ ଟେବଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଝର କଲମଟି ସରୋଜ ଦାସ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଉଠାଇ ଆଣି ପକେଟସ୍ଥ କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହାତରେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଧରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । କହିଲା—'ନାହିଁ, ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏତିକ ନେଇ ତୁମେ ଏଠାରୁ ଯାଅ । ଆଉ ମୋର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଖାଅ ନାହିଁ ।'

କ୍ଷିପ୍ର ହସ୍ତରେ ନୋଟ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଆଣି ସରୋଜ ଦାସ ପକେଟସ୍ଥ କଲେ ଆଉ ଭଉଣୀକୁ ବିରକ୍ତ ନ ହେବା ଲାଗି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ପୁଣି ଟଙ୍କାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ପରେ ଆସିବାର ଆଶ୍ୱାସନା ଶୁଣାଇ ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲେ ।

—ଛଅ—

କେଉଁ ସତ୍ୟଦର୍ଶୀ ମହାନ ପୁରୁଷ ପୂର୍ବେ ଥରେ କହିଥିଲେ ଯେ ସମୟ ଓ ଜୁଆର କାହାର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ । କଥାଟି ଭିତରେ ଗଭୀର ସତ୍ୟତା ନିହିତ ଅଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମେଡ଼ିକାଲରୁ ଫେରିବାର ଅନେକ ଦିନ ଗତ ହେଲାଣି । ସେ ପୁଣି କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେଲାଣି ଆଉ ପୁଣି ତାର ତିନ ହର୍ସ ପାଓ୍ୱାର ମଟର ବାଇକକୁ କଟକର ନାଲି ସଡ଼କରେ ଦୁରନ୍ତ ଗତିରେ ଛୁଟାଇଲାଣି । ତାର ସବୁଜ ଯୌବନର ରଙ୍ଗୀନ ନିଶାରେ ମଉଳିଆ ପ୍ରାଣ ପୁଣି ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ବିହଙ୍ଗମ ସମ ଇତଃସ୍ତତ ଅବାଧ ଗତିରେ ଉଡ଼ି ବୁଲିଲାଣି । ଭାଇଙ୍କର ଶହେ ବାରଣ ଆଉ ମା'ଙ୍କର ହଜାର ଗୁଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ତା'ର ମଟରବାଇକର ଗତିବେଗ ହ୍ରାସ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମେଡ଼ିକାଲରୁ ଫେରି ଯେଉଁ କେତୋଟି ଦିନ ସେ ଘରେ ବିଶ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଥିଲା ଆଉ ଅଧିକ ସମୟ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲା । ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀଟି ପ୍ରତି ସେ ବହୁ କାରଣରୁ ମୁଗ୍ଧ । ତା'ର ଆନ୍ତରିକତା, ତା'ର ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟ ତୁଲ୍ୟ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ସେବା, ତା'ର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର, ସର୍ବୋପରି ତା'ର ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ମନୋଭାବ, ସବୁଥିରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମୁଗ୍ଧ ଓ ପ୍ରୀତ । ତା'ର ଅଦ୍ଭୁତ ବିଚାର ଶକ୍ତି ଆଉ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ଭାଷଣ ନିକଟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଛି । ସେ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ ।

ଆଉ ଜଣେ ସତ୍ୟଦର୍ଶୀ ମହାପୁରୁଷ କହିଥିଲେ ଯେ, ଅଳସ ମସ୍ତିଷ୍କ ସଇତାନର କାରଖାନାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ଘରେ କର୍ମହୀନ ଅଳସ ସମୟ ବିତାଇବା ଫଳରେ ମଝିରେ ମଝିରେ

ନାନା ଅବାନ୍ତର ଅଭିନବ ଆଉ ଅଦ୍ଭୁତ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସେ ମୁଗ୍ଧ ବିସ୍ମିତ ଅନ୍ତରରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଆନ୍ତରିକତା, ସେବା ଓ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ. ଚିନ୍ତାକରି ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଲେଖୁଁ ଲେଖୁଁ ହଠାତ୍ କେଉଁ ଏକ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାନସ ଚକ୍ଷୁରେ ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ ହେଲାଣି ।

ବାସ୍ତବିକ୍ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦାସ ଜଣେ ଅପରୂପ ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ତରୁଣୀ । ବୟସ ବୋଧହୁଏ କୋଡ଼ିଏ ଅତିକ୍ରମ କଲାଣି । ବଡ଼ ଘରର ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଅନାହାର କ୍ଲିଷ୍ଟ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ତାର ଯୌବନ ଶୁଖି ଯାଉଥିଲା—ବର୍ଣ୍ଣ ମଳିନ ପଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । ମାତ୍ର ନିଦାଘ ଦଗ୍ଧ ଦୁର୍ବାଦଳ ଆଷାଢ଼ର ପ୍ରଥମ ବାରିପାତରେ ପୁଣି ନବଜୀବନ ଧରି ଅଙ୍କୁରିତ ହେଲାପରି ହଷ୍ଟେଲର ମୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଆଉ ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍ୱାବ-ଲମ୍ବନତାଜନିତ ମନୋଭାବ ଫଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ତାରୁଣ୍ୟ ପୁଣି ଶାଖା ପଲ୍ଲବ ବିସ୍ତାର କରି ଅଧିକ କମନୀୟ ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ତା'ର କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ତା'ର ମଧୁର ହସ ଆଉ ଅପୂର୍ବ ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ଯେ କୌଣସି ତରୁଣ ମୁଗ୍ଧ ହେବ । ତେବେ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ଯେ କେବଳ ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ସେ ତା'ର ଅଭିନବ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଆଜି ମାନସ ଚକ୍ଷୁରେ ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଦେଖି ସେ କିମିତି ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ସହସା ତା'ର ଅନ୍ତରର ଦୁର୍ବଳତା କଥା ଚିନ୍ତା କରି ସେ ବିସ୍ମୟ ଚକିତ ହେଲା । ଛି, ଛି, ଏ ସବୁ କି କଥା ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ? ହଠାତ୍ ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ସେ କରି ବସିଲା କିପରି । କି ଲଜ୍ଜାକର ଅଶୋଭନୀୟ କଥା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବଡ଼ ମିଷ୍ଟ ଭାଷିଣି ଓ କୋମଳ ହୃଦୟା । ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭା ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ । ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ ଅବାନ୍ତର ପରିହାସ କିମ୍ବା ଶସ୍ତା ରସିକତା କୌଣସି ଦିନ କରି ନାହିଁ । ଅଥଚ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଗୋଟାଏ

ଅର୍ବାଚନ ସମ ତା'ର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ବସେ କେଉଁ ସାହସରେ ? କେଉଁ ଅଧିକାର ବଳରେ ସେ ତା'ର ରୂପ ଯୌବନର ପ୍ରଶସ୍ତି ରଚନା କରେ । ଏହି ଧୃଷ୍ଟତା ଲାଗି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଜକୁ ମନେ ମନେ ଅପରାଧୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲା ।

ମାତ୍ର ବଡ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏପରି ଅବାନ୍ତର ଚିନ୍ତାକୁ ନିତାନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ଚିନ୍ତା ବୋଲି ମନେ କରି ସୁଦ୍ଧା, ଏପରି ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶ୍ରଦ୍ଧେୟ ଜ୍ଞାନ କରି ସୁଦ୍ଧା ପୁନଃ ପୁନଃ ସେହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା କରିବା ମୂଳରେ ସେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ସେ ନିଜ ଅପରାଧରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ନିଜେ ବିଚାରକ ଆସନରେ ବସି ଚେଷ୍ଟା କଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ସାନ୍ତ୍ୱନା ସୂଚକ ରାୟ ଲେଖି ବସିଲା ଯେ, ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ରୂପ ଓ ଗୁଣ ଉଭୟର ପ୍ରଶସ୍ତି ବାଢ଼ିବା ଦିଗରେ ସେପରି କୌଣସି ଅପରାଧର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ସେ ବାସ୍ତବିକ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଶଂସା ଯୋଗ୍ୟ ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନେ ମନେ ଯେତିକି ଚିନ୍ତା କଲା କ୍ରମେ ତାର ଅନ୍ତର ସେତିକି ଆନନ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । କ୍ରମେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ତା'ର ନିହାତିଜରୁରୀ । ସେ ନିଜର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲକ୍ଷରେ ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ବତ୍ କେତେବେଳେ ଉଠି ତାର ଲିନେନ ସୁଟ ଆଉ ସ୍ଲିକେନ୍ ହାଓ୍ୱାଇ ପିନ୍ଧି କଟକର ରାଜପଥରେ ତା'ର ମଟର ବାଇକକୁ ଦୁରନ୍ତ ଝଡ଼ ଗତିରେ ଛୁଟାଇ ଦେଇଛି ଆଉ କେତେବେଳେ ଆସି ନର୍ସ ହଷ୍ଟେଲ ସମ୍ମୁଖରେ ପହଞ୍ଚିଛି ତାହା ସେ ନିଜେ କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ହଷ୍ଟେଲ ସମ୍ମୁଖରେ ପହଞ୍ଚି ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ସଂବିତ ଆସିଲା । ସେ ହଷ୍ଟେଲ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଟିକିଏ ସଂକୋଚ ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କଲା । ହଷ୍ଟେଲରେ ରହୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନର୍ସ ତାର ଉପସ୍ଥିତିକୁ କିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ତା'ଛଡା ନିଜେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦାସ ତାର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ଅବାଞ୍ଛିତ ଆଗମନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କ'ଣ ମନେ କରିବେ ଏହି କଥା ଚିନ୍ତା କରି ସେ ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ଇତସ୍ତତଃ ହେଲା । ଠିକ

ସେତିକିବେଳେ ଉପର ବାରଣ୍ଡାରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଉପସ୍ଥିତି ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ଏହି ବିଷମ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପୁଲକବିସ୍ମିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଉପରୁ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା—"ଆରେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ଯେ ନମସ୍କାର ! ନମସ୍କାର ! ଉପରକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଡାହାଣ ପାଖରେ ସିଡ଼ି ।"

ବିଚରା କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମୁକ୍ତିକୁ ପଥ ମିଳିଲା । ସେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ତାର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବଳତା ଓ ସଂକୋଚତାକୁ ଝାଡ଼ି ପୋଛି ଇତିହାସ ଯୁଗର ସାହସୀ ନାଇଟ ପରି ଗୋଟାଏ ଲମ୍ଫରେ ବାଇକ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସିଡ଼ି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କ୍ଷିପ୍ର ଭଙ୍ଗୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସି ହସି କହିଲା— "ବୋଧହୁଏ ମେଡ଼ିକାଲ ମାୟା କାଟି ପାରି ନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ସେ ସ୍ମୃତି ଭୁଲି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏହାହିଁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲାଗି ପୁଣି ଏ ଦିଗକୁ ଥରେ ଆସିଗଲେ । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥା ବୋଧହୁଏ ଆପଣ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ମାୟାର ଆକର୍ଷଣ ଆପଣ ଦୀର୍ଘ ଏକ ମାସ ପରେ ଅନୁଭବ କଲେ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହସିଲା । କହିଲା—"ଆପଣଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ । ଆପଣ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତୁ, କିମ୍ବା ମାରନ୍ତୁ, ଶୀଘ୍ର ଏ ଦିଗକୁ ଥରେ ଆସିବା ଲାଗି ମୁଁ ସୁଯୋଗ ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚଳାବୁଲା ଅଭ୍ୟାସ କରୁ କରୁ ପନ୍ଦର ଦିନ ଗତ ହେଲା । ମାତ୍ର ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ମୁଁ କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସେଥିରେ ପୁଣି ହାଫ ଇଆରଲି ପରୀକ୍ଷାରେ ଖାତା ଦେଖିବା ଆଉ କେତେକ ସାହିତ୍ୟିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେବା ଫଳରେ ମୋର ସ୍ୱଳ୍ପ ଅବସର ସମୟ୍ଟତକ ବିତିଗଲା । ସେଇଥି ପାଇଁ ଏଣେ ଆସିବା ମୂଳରେ ଏହି ବିଳମ୍ବ । ମୋ କଥା ତ ସବୁ ଶୁଣିଲେ—ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଏଥର ଆପଣଙ୍କର ଯାହା ଇଚ୍ଛା—ଯେତେ ଗାଳି ଦେଇ ପାରନ୍ତି, ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଲାଜରେ ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି କହିଲା—"ହଉ, ବାରଣ୍ଡାଟାରେ ଆଉ କନ୍ଦାକଟା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ—

ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ସାମାନ୍ୟ ଜଣେ ନର୍ସର ଗାଲକୁ ଭସ୍ମ କରନ୍ତି, ଏକଥା ଦାଣ୍ଡଲୋକେ ଶୁଣିଲେ ଆପଣଙ୍କର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହେବ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତର ତର ହୋଇ ତା କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରି କୋଠରୀରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚୌକିରେ ଯାଇଁ ବସିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସହକର୍ମିଣୀ ନର୍ସଟି ଡ୍ୟୁଟିକୁ ଯାଇଥିଲା । ପକେଟରୁ କାଢ଼ି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ୟାପଷ୍ଟାନ୍‌ରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତା'ର ଖଟ ଉପରେ ବସି ପଚାରିଲା—"ତା'ପରେ ଆପଣଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖବର କୁହନ୍ତୁ । ମା' କିପରି ଅଛନ୍ତି ?"

—"ମା' ଭଲ ଅଛନ୍ତି ।" ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଝଲକାଏ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ି କହିଲା—"କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଟିକିଏ ଶୁଖିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । କ'ଣ ଅସୁସ୍ଥ ଥିଲେ ?"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅଧର କୋଣରେ ଟିକିଏ କରୁଣ ହସ ଫୁଟାଇ କହିଲା—"ନା, ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ।"

—"କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ମଳିନ ଓ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି ।" ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ହୁଏତ ସାମାନ୍ୟ ମଳିନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । ମାତ୍ର ଆମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଅସୁସ୍ଥ ହେଉନା । କାରଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଜର ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଅସୁସ୍ଥ ହେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କିମ୍ବା ରାତି ଡ୍ୟୁଟିର ଜାଗରଣ ଫଳରେ ଟିକିଏ ଶୁଖି ଯାଇଥିବ । ସେ ସବୁ କିଛି ନୁହେଁ । ଆପଣ ଚା' ଖାଇବେ ନା ସରବତ୍ ଖାଇବେ ?"

ନିଜର ଶରୀର ଓ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଲଜ୍ଜାଜନକ ଆଲୋଚନାରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ କ୍ଷାନ୍ତ କରିବା ଲାଗି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହଠାତ୍ ପଚାରି ବସିଲା—"ଆପଣଙ୍କ ଲାଗି ଚା' ଆଣିବ ନା ସରବତ ଆଣିବ ?"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—"ଉଭୟ ମଧ୍ୟରୁ ମୁଁ କେଉଁଟିର ହେଲେ ଭକ୍ତ ନୁହେଁ । ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବି ଚଳିବ । ତେବେ ସେ ସବୁ ଅନର୍ଥକ ଆୟୋଜନ କାହିଁକି ?"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସିଲା । କହିଲା—"ଲୋକେ ଯାହାର ଲୁଣ ଖାଆନ୍ତି, ତାହାର ଗୁଣ ଗାଆନ୍ତି । ସେହି ଆଶାରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ଖୋଇ ପାରିଲେ, ଆପଣ ମୋର ଗୁଣ ପଛକେ ନ ଗାଆନ୍ତୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁର୍ଗୁଣ ତ ଗାଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମନକୁ ମନ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବି ।"

"ଆପଣଙ୍କର ଗୁଣ ତ କିଛି ଆଜଯାଏ ମୋର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆପାତତଃ ଗୁଣର ବିଚାର ସ୍ଥଗିତ ରହୁ । ମାତ୍ର ଦୁର୍ଗୁଣ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣଙ୍କର ହଠାତ୍ ଏତେ ଭୟ କାହିଁକି ?"

—"ବାଃରେ ଦୁର୍ଗୁଣ ଘଟଣାକୁ ଭୟ ନ କଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଦୁର୍ଗୁଣ ଘଟଣା ଫଳରେ ଭୟର କୌଣସି କାରଣ ନ ଥିଲେ ଆମର ତ କିଛି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା । ଆମର ଗୃହକର୍ମ ବି ବଜାୟ ରହନ୍ତା ଆଉ ସମାଜର ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନ୍ତତଃ ଆମ ଲାଗି ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନ ବି ରହି ପାରନ୍ତା ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବାହାରକୁ ଆସି ହଷ୍ଟେଲ ଚାକରକୁ କିଛି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଓ ଚା' ଆଣିବା ଲାଗି ବଜାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଠାଇଲା । ନିଜର କୋଠରୀକୁ ଫେରି ଆସି ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଚାହିଁ କହିଲା—"ଆପଣଙ୍କର ନୂତନ ପ୍ରକାଶିତ ଉପନ୍ୟାସଟି ପଢ଼ିଲି । ଚମତ୍କାର ଲେଖିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଟିକୁ ଅଭିଜାତ ବଂଶ ସମ୍ଭୂତ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଧନୀ ସନ୍ତାନ ସହିତ ବିବାହ କରାଇ ଆପଣ ଉପନ୍ୟାସଟିରେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଧରି ଆପଣ ଏହି ସୂଚନା ଦର୍ଶାଇଲେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଭଳି ସତ୍ ସାହସ ଆମ ସମାଜ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି ତ ?"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—"ଦେଖନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବୀ, ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ଦେବା ଫଳରେ ସମାଜର କି ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ଘଟୁଛି କିମ୍ବା ବିବର୍ତ୍ତନକୁ

ମାନ ନେବା ଲାଗି ସମାଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କି ନୁହେଁ ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତା କରି, ସାହିତ୍ୟିକ ସଂସ୍କାରକ ମୂଳରୁ କରି ବସିଲେ ତାଙ୍କର ସୃଜନୀ ଶକ୍ତି ଆଗେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିରେ ମସ୍‌ଗୁଲ୍ । ସୃଷ୍ଟିର ଆବହମାନ କାଳରୁ ପ୍ରତି ସଂସ୍କାରକ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ଆଉ ସମାଜ ତାହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି ।"

—"ନା, ସ୍ୱୀକାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡପାତ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଶୂଳିରେ ଚଢ଼ାଇଛନ୍ତି । କ୍ରୁଶବିଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ଆଉ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମାରିଛନ୍ତି । ତା'ର ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପରେ ସେତେବେଳର ସମାଜ ସେହି ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍‌ଧି କରିଛି ଆଉ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସହସ୍ର ବର୍ଷ ଧରି ସମାଜ ସେହି ସଂସ୍କାରକର ସୂଚନା ବା ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍‌ଧି କିମ୍ବା ମାନିନେବା ଲାଗି ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି । କୌଣସି ସଂସ୍କାରକ ସମାଜର ବିବର୍ତ୍ତନ ଦିନକରେ କରି ପାରି ନାହିଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ! ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ଏକାଦିନକେ ସମାଜର ସ୍ୱୀକୃତିଲାଭ କରେ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ଯୁଗ ବିତିଯାଏ ।"

ହଷ୍ଟେଲ ଚାକର ଚା' ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଧରି ପ୍ରବେଶ କଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଚାକରଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍‌ରେ ସଜାଇ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସନ୍ଦେଶରୁ ଫାଳିଏ କାମୁଡ଼ି କହିଲା—"ଆପଣଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ମୁଁ ମାନୁଛି ଯେ ସଂସ୍କାରକର ବିବର୍ତ୍ତନମୂଳକ ସୂଚନା ତଦାନୀନ୍ତନ ସମାଜ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି କ'ଣ ସଂସ୍କାରକକୁ ଦୋଷ ଦିଆଯିବ ? ତା'ର ସତ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭାବନ ମୂଳରେ ସେଥିଲାଗି କ'ଣ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଆରୋପ କରାଯିବ ?"

—"ନା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ, ସଂସ୍କାରକର ସତ୍ୟର ସୂଚନା ମୂଳରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ତାହା ଚିରନ୍ତନ । ମୋର କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ସଂସ୍କାରକ ତା'ର କୌଣସି ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା

କିମ୍ବା ସତ୍ୟକୁ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ଭାବରେ ସମାଜ ଉପରେ ନ ଲଦି ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରାଇ ନେବାଲାଗି ତାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଚିତ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜର ମୂଳଦୁଆ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମନରେ ସଂସ୍କାର ନ ଘଟିଛି, ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ମନୋଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ଘଟିଛି ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସବୁ ବିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ସମାଜ ପ୍ରତି ଜବରଦସ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଆମମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ବଦଳାଇବା ଦରକାର । ଆପଣଙ୍କର ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରଥମେ ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବିଧେୟ ।”

ଗିଲାସରୁ ଢୋକେ ଚା’ ପିଇ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—“ମାନିଲି ଆପଣଙ୍କର ଯୁକ୍ତି । ମାତ୍ର ତାହା କିପରି ଭାବରେ କରିବାକୁ ହେବ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ସୂଚନା ଦେଇ ପାରିବେ କି ?”

ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତ କଣ୍ଠରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା କହିଲା—“ଧରନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ନୂତନ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ଶେଷ ପରିଣତି କଥା । ଆମ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧାତ୍ରୀ ବା ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କର କୌଣସି ସାମାଜିକ ସମ୍ମାନ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ । ସେହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀଦଳରୁ ଆପଣଙ୍କ ନାୟିକା—ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆପଣ ଜଣେ ଅଭିଜାତ ସନ୍ତାନ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ସହିତ ପରିଣୟ ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ଏକ ଅତି ସାହସିକ ସଂସ୍କାରର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ଆପଣ ସମାଜର ନୈତିକ ଭିତ୍ତିକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଆଉ ତା’ର ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ମୂଳରେ ଦୃଢ଼ ଆଘାତ ହାଣିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ତାହା ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଆମ ସମାଜରେ ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ଉଠିନି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ସମାଜ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାକୁ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସର ମିଳନାତ୍ମକ ପରିଚ୍ଛେଦ ପାଠ କରି କେତେକ ସଂସାର-ଅନଭିଜ୍ଞ ଅପରିପକ୍ୱ, ମିଳନସନ୍ତୁଷ୍ଟ ତରୁଣ ତରୁଣୀ ସାମୟିକ ଆନନ୍ଦ ବା ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିବେ । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜର ଚିରବଦ୍ଧମୂଳ

ସଂସ୍କାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ବରଞ୍ଚ ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଜ ସେହି ଅର୍ବାଚୀନ ସଂସ୍କାରକ ପ୍ରତି ଉପହାସ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ ।"

ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତା ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କଟୁ ସମାଲୋଚନାରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ ହୋଇ ହତାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ପଚାରିଲା—"କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକାଦେବୀ, ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସହଜ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ଉପାୟ ଆପଣ ତ ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସିଲା । କହିଲା—"ମୋର କଟୁ ସମାଲୋଚନା ଲାଗି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ । ଆପଣଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆପଣ ସ୍ରଷ୍ଟା । ସୃଜନ ଆନନ୍ଦରେ ଆପଣ ବିଭୋର । ତେଣୁ ସମାଲୋଚନା ସହ୍ୟ କରିବାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ନାହିଁ । ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର ଅନ୍ୟ ସହଜ ଉପାୟ ମୁଁ ପୂର୍ବେ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ତାହା ସମାଜର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ମନୋଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା, ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଲାଗି ତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସଂସ୍କାରକର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସଟିରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ପରିଣତିର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ସମାଜର ସହାନୁଭୂତି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଏହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାମଜ ନିଜେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ରକ୍ଷଣଶୀଳତା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ଅସାମାନ୍ୟା ବିଚାର ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନା ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ଚାହିଁରହିଲା । ବାସ୍ତବିକ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏତେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଲା କେଉଁଠୁ ! ଏତିକି ଭାବି ସେ ମନେ ମନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା ।

ଅପର ପକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ନିକଟରେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ସଂକୁଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଏହି ଲଜ୍ଜାଙ୍କୁର

ଆବେଷ୍ଟନୀରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ହଠାତ କହି ଉଠିଲା—"ମୋତେ କଣ ଆଜ ଡିଉଟିକୁ ଯିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ !"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ସଂବିତ ଫେରି ଆସିଲା । ସେ ଚକିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ । ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ୟାପଷ୍ଟାନରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି କହିଲେ— "ଆରେ, ସତେତ ଆଠଟା ବାଜିଲାଣି—ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ମୋର ବି ଗୋଟାଏ ଜରୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା—ତାହା ମାଟି ହେଲା । ଗୁଡ଼ନ୍ନୁ, ଆପଣ ପୁଣି କେବେ ଦରିଦ୍ର କୁଟୀରରେ ପାଦ ପକାଉଛନ୍ତି ?"

—"ଦରିଦ୍ରଟି ନିଜେ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ତାଙ୍କ କୁଟୀରକୁ ଡାକି ନେବେ । କାରଣ କଟକ ସହର ମଧ୍ୟରେ ସେ ଦରିଦ୍ର କୁଟୀରଟି କେଉଁଠି ତା' ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସି ଉଠି କହିଲା—"ସେ ଦରିଦ୍ର କାଲି ଆପଣଙ୍କୁ ତା କୁଟୀରକୁ ନେବା ଲାଗି ହାଜର ହେବ ।" ତା'ପରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହଷ୍ଟେଲରୁ ବିଦାୟ ନେଲା ।

ଗତ କେତେକ ଦିନ ଧରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଅଶାନ୍ତ ଝଡ଼ର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ତାର ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ ଲଜ୍ଜାଜନକ ଗୋପନୀୟ କାମନା କ୍ରମେ ଉଗ୍ରତର ହୋଇଛି । ସେହି କାମନାରେ ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି ପାରି ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ସେ ଅଧିକତର ଅଶାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରିଛି ଓ ଅନ୍ତରର ନିଭୃତ ପ୍ରଦେଶରେ ଅଧିକତର ଛଟପଟ ହୋଇଛି ।

ତା'ର ସେହି କାମନା ଜନିତ ଅଶାନ୍ତି ଫଳରେ ତା'ର ତେଜୋଦୀପ୍ତ ବଦନମଣ୍ଡଳ କ୍ରମେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହେଉଛି । ସେ କ୍ରମେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ତା'ର ଶରୀର ସାମାନ୍ୟ କୃଶ ହେଲାପରି ମନେ ହେଉଛି । ଆଜିକାଲି ସେ ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ କଥା କହେ । ଅଧିକ ସମୟ କ'ଣ ବସି ବସି ଚିନ୍ତାକରେ । ପଢ଼ିବାର ଛଳନା କରି ବହିଟି ସମ୍ମୁଖରେ ମେଲାଇ ଧରି ସେ କେବଳ କ'ଣ ବସି ବସି ଭାବେ । ଘରେ ମା' ଭାଉଜଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ସମୟରେ ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ସେ ନିଜର ଏହି ଲଜ୍ଜାକର ଅବସ୍ଥାକୁ ଯେତେ ଗୋପନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ତା'ର ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା'ର ବ୍ୟବହାରର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଧରାପଡ଼ି ସାରିଛି । ଭାଉଜ ସରୋଜିନୀ ଦେବୀ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ପରିହାସ କରିଛନ୍ତି ଆଉ ମା' ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦର୍ଶନରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଛି ଭାବି ଯେ, ତା'ର ହଠାତ୍ ସେ କ'ଣ ହେଲା । କାହିଁକି ସେ ଏପରି ମନମରା ହୋଇ ବସି ରହୁଛି ? କାହିଁକି ସେ ଏପରି ଖାପଛଡ଼ା ଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛି ? ତା'ର ସମସ୍ତ ତେଜ, ସବୁ ଉତ୍ସାହ ସେ ହରାଇ ବସିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ କାହିଁକି ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ମନୋନିବେଶ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତା'ର ହଠାତ ସେ କ'ଣ ହେଲା ?

ସେ ପ୍ରଥମେ ଚିନ୍ତାକଲା, ତା'ର କ'ଣ କୌଣସି ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ଘଟିଛି । ଯଦିଓ ଖାଇବା ପିଇବା ପ୍ରତି ତା'ର ପୂର୍ବ ରୁଚି ଓ ଉତ୍ସାହ ଆଉ ନାହିଁ, ତଥାପି ଅସୁସ୍ଥତାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ସେତ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ପାରୁନାହିଁ । ତା' ହେଲେ ସେ କ'ଣ ମାନସିକ ଅସୁସ୍ଥତା ଭୋଗ କରୁଛି ? ଅବଶେଷରେ ସେ ସେହି ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍‌ଧି କଲା । ସେ ଶେଷରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେଲା ଯେ, ସେ ବାସ୍ତବିକ୍ ମାନସିକ ଅସୁସ୍ଥତା ଭୋଗ କରୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ଏପରି ଅବାଞ୍ଛିତ ଅସୁସ୍ଥତାକୁ ହଠାତ୍ ଡାକି ଆଣିବା ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଏତଦ୍ୱାରା ତା'ର ନିରତିଶୟ କ୍ଷତି ଘଟୁଛି । ସେ ଏଥିଲାଗି

ସମବୟସ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଉପହାସର ପାତ୍ର ହେଉଛି ଆଉ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିରନ୍ତର ଅଶାନ୍ତିରେ ଦଗ୍ଧ ହେଉଛି । ଏହି ଅସ୍ୱଚ୍ଛତା ଭୋଗି ସେ କ'ଣ ଅଧିକ ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବ ? ଛି,ଛି, ଏହି ଲଜ୍ଜାଜନକ ଦୁର୍ବଳତା ତା ମନ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ପ୍ରବେଶ କଲା ? ତାକୁ ଯେପରି ହେଉ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡିବ, ଯେମିତି ହେଉ ଏହି ଅବାଞ୍ଛିତ ଅସୁସ୍ଥତା ହାତରୁ ଉଦ୍ଧାର ଲାଭ କରିବାକୁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ କିମିତି ? କିପରି ଏହି ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତିରୁ ସେ ମୁକ୍ତି ପାଇବ ? କିପରି ଭାବରେ ସେ ଏହି ଅବାଞ୍ଛିତ ଅସ୍ୱଚ୍ଛତା କବଳରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବ ? ତା'ର ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ 'ଚନ୍ଦ୍ରିକା' । ହଁ, କେବଳ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତାକୁ ଏହି ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରିବ, କେବଳ ଚନ୍ଦ୍ରିକାହିଁ ତା'ର ଅସ୍ୱଚ୍ଛତାକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ପାରିବ । କାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଚିନ୍ତାହିଁ ତା'ର ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅସ୍ୱଚ୍ଛତାର ମୂଳରେ ଅଛି । ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା, ଆଶା ଅଭିଳାଷା, କବିତା ନାଟକ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଅଧ୍ୟୟନ ସବୁକିଛି ଆଜି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମଧ୍ୟରେ ପର୍ଯ୍ୟବେସିତ ।

ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ମନରେ ଏ କି ଅଭଦ୍ରତା ସୂଚକ ଚିନ୍ତା ! କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପନା ଆଉ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ମୂଳରେ ହଠାତ୍ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା କିପରି ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟି କଲା ? ତେବେ କ'ଣ ଆମେ ଏଥିରୁ ବୁଝିବୁ ଯେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେହି ସୁନ୍ଦରୀ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରତି ପ୍ରେମାଶକ୍ତ ? ବାସ୍ତବିକ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଆଉ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର କେଉଁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ପ୍ରେମ କରି ବସିଲାଣି, ତାହା ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରି ନାହିଁ ।

ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମଧ୍ୟରେ ଘନ ଘନ ସାକ୍ଷାତ ଘଟିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବହୁବାର ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଘରକୁ ଆସିଛି ଆଉ ତା'ର ମା' ଓ ଭାଉଜଙ୍କ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟହ କଲେଜ ଫେରନ୍ତା ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ହଷ୍ଟେଲରେ ପାନ କରିଛି । ସଂସାରର

ଯାବତୀୟ ସମସ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି । କ୍ରମେ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ଘନିଷ୍ଠତର ଭାବରେ ଚିହ୍ନିବାର ଅବକାଶ ପାଇଛନ୍ତି । ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ତରିକତା ଆଉ ଆତ୍ମୀୟତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ତା'ପରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ-ବିଚଳିତ ଭାବ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ଜଣକ ଅଭାବରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ନୈରାଶ୍ୟଜନିତ ଅଶାନ୍ତିରେ ଜର୍ଜରିତ ହେଉଛି । ମାନ-ଅଭିମାନର ପୂର୍ବରାଗ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ଆଜି ସେହି ପୂର୍ବରାଗର ଅଙ୍କୁର ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ହୃଦୟରେ ଶାଖା ପଲ୍ଲବ ବିସ୍ତାର କରି ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିଛି ।

ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୃଚ୍ଛ୍ର ସାଧନ ଓ ସଂଯମ ଶିକ୍ଷା କରିଛି । ଜୀବନର ସମସ୍ତ କାମନା ବାସନାର ଭ୍ରୂଣ ହତ୍ୟା କରି ସେ ନିଜକୁ ମରୁଭୂମି କରି ସାରିଛି । ତଥାପି ସେହି ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରସ ମରୁପ୍ରଦେଶରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ସବୁଜ ଓଏସିସର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ପରି ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନ୍ତର କୋଣରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଜାତ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ଅସାଧାରଣ ସଂଯମ ସାଧନା ହେତୁ ତାହା ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିକଟରୁ ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟତା କିମ୍ବା ଗଭୀର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଛଡ଼ା ଅଧିକ କିଛି ଆଶା କରିବାର ସାହସ ରଖିନାହିଁ । ଯାହା ଆମ ସମାଜରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନାହିଁ ସେହି ଆକାଶ କୁସୁମ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ କାହିଁକି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିର୍ବୋଧତାର ପରିଚୟ ଦେବ ? ଯେତିକି ସ୍ନେହ ଓ ଆନ୍ତରିକତା ଲାଭ କରିଛି ସେହି ଅଧିକ । ସେତିକିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବା ଫଳରେ ସେ ନିହାତି ସହଜ ସରଳ ଭାବରେ ଦିନ କାଟି ପାରୁଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପରି ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ଅଶାନ୍ତିଜନିତ ହା' ହୁତାଶ ଭାବ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ ।

ଏହି ଦୁଇଟି ତରୁଣ ତରୁଣୀଙ୍କ ଜୀବନରେ ଘନିଷ୍ଠତା ତଥା ପୂର୍ବରାଗ ଜନିତ ଅସହ୍ୟକର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଫଳରେ ତରୁଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅପେକ୍ଷା ତରୁଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଅଧିକ କ୍ଷତି ଘଟିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଦୁରନ୍ତ କାମନା ମୂଳରେ କୌଣସି ସଂଯମର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନ ଥିଲା । ସେ ଜନ୍ମରୁ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ

ସ୍ନେହ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ ବଢି ଉଠିଛି । ଜୀବନସାରା ସେ ମୁକ୍ତ ଆକାଶର ବିହଙ୍ଗ ପରି ଅବାଧ ଗତିରେ ବିଚରଣ କରିଛି । ଜୀବନରେ କୌଣସି କାମନା ବାସନା ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହି ନାହିଁ । ନିରତିଶୟ ସହଜ ସରଳ ତଥା ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ତା'ର ଜୀବନ ବିତିଛି । ସେ କାହିଁକି ତା'ର କାମନା ମୂଳରେ ନିଷ୍ଠୁର କୁଠାରଘାତ କରି ତା'ର ଧ୍ୱଂସ ସାଧନ କରିବ । ତେଣୁ ସେ ତା'ର ପ୍ରେମାସ୍ପଦା ନିକଟକୁ ଆଗେଇ ଯିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି ।

ସେଦିନ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କୋଠରୀରେ ଚା'ପାନ ସାରି ଖଣ୍ଡିଏ ସିଗାରେଟ ଧରାଇବାକୁ ଯାଇଁ ନିଜ ପାଖରେ ଦିଆସିଲିର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଗୋଟିଏ ଦିଆସିଲି ତା' ହାତକୁ ବଢାଇ ଦେଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯେତେବେଳେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ହାତ ବଢାଇଲା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ହସ୍ତ ସ୍ପର୍ଶରେ ସେ ନିଜର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ଗୋଟାଏ ଉଷ୍ମ ତଡିତ୍ ପ୍ରବାହ ଅନୁଭବ କଲା । ଯେପରି ତା'ର ରକ୍ତରେ ହଠାତ୍ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ସହସା ସେ ଗୋଟାଏ ଦୁରନ୍ତ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ପ୍ରସାରିତ କର ପଲ୍ଲବକୁ ମୁଠାଇ ଧରିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ବଦନ ମଣ୍ଡଳରେ ମେଞ୍ଚାଏ ଫଗୁ ବିଞ୍ଚି ହୋଇ ପଡିଲା । ତା'ର ଅଙ୍ଗ ସାରା ସହସା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ଖେଳିଯିବା ଫଳରେ ସ୍ୱେଦ ବାରି ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଗଭୀର ବିସ୍ମୟ ଓ ଲଜ୍ଜାରେ ସେ କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସଂବିତ୍ ହରାଇଲା । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନିଜର ବେପଥୁକୁ ସଂଯତ କରି ସେ ସହଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କହିଲା—"ଆପଣ ତ ବେଶ୍ ମଜାର ଲୋକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ! ଦିଆସିଲି ଧରିବାକୁ ଯାଇଁ ହଠାତ୍ ମୋର ହାତଟାକୁ ଧରି ପକାଇଛନ୍ତି । ଛାଡନ୍ତୁ, ଛାଡନ୍ତୁ !'

—"ଏହିପରି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ତୁମ ହାତକୁ ଧରି ରଖିବାକୁ ମୋର ଅନ୍ତରରେ ଦୁରନ୍ତ କାମନା ଜାଗିଛି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ! ତୁମେ କଣ ସେତିକି ଅଧିକାର ମୋତେ ଦେବାଲାଗି କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରିବ ? "ସିଦ୍ଧାର୍ଥର କଣ୍ଠରେ ଯୁଗଯୁଗର ସଂଚିତ କରୁଣ ମିନତି ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ—"ତୁମକୁ ପାଇବା ଲାଗି ମୁଁ କ'ଣ ଅଯୋଗ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ?"

ସହସା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ପାଦତଳୁ ଯେପରି ପୃଥିବୀ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ସେ ନିତାନ୍ତ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ ଭଙ୍ଗୀରେ ସ୍ଥାଣୁପ୍ରାୟ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ତା'ର ହୃଦୟ କନ୍ଦରରେ ନାରୀ ସୁଲଭ ଭୟ ଓ ପୁଲକ ଯୁଗପତ୍ ସଞ୍ଚାରିତ ହେଲା । ତା'ର ଅନ୍ତରର ଶିହରଣକୁ ସଂଯତ କରିବା ଦିଗରେ ସେ ଅକ୍ଷମ ହେଲା । ତା'ର ଅଙ୍ଗ ସାରା ବେପଥୁର ଅବ୍ୟକ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ! ନୟନ ସଜଳ ଆଉ ଅଧର କମ୍ପିତ ହେଲା । ଦୁର୍ବିସହ ଆନନ୍ଦ ହେତୁ ତା'ର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ତତ୍କ୍ଷଣାତ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂକୋଚଭାବ ଆଉ ନୀରବତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବଡ଼ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେ ମିନତିଭରା କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ତୁମକୁ ପାଇବା ଲାଗି ମୁଁ କଣ ଅଯୋଗ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ?"

ଅନ୍ତରର ଗଭୀର ଆବେଗ ପ୍ରକାଶକୁ ସଂଯତ କରି ନ ପାରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିକଟରେ ସମସ୍ତ ସୌଜନ୍ୟ ଭୁଲି ବସିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଏକାନ୍ତ ଆପଣାର ମନେ କରି ସେ କେତେବେଳେ ତାକୁ 'ତୁମେ' ସମ୍ବୋଧନ କରି ଆହୁରି ତା' ନିକଟକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଛନ୍ତି, ତାହା ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ତୁମେ ସମ୍ବୋଧନ କରିବା ମୂଳରେ ତା'ର କୌଣସି ଅଧିକାର ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହି କଥା ବିଚାର କରୁଥିବାବେଳେ ଅପର ପକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏକ ଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲା । ସେ ଏତିକି ଭାବି ବିସ୍ମିତ ହେଉଥିଲା ଯେ, ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଯେଉଁ ପରିଣତି ମନଭିତରେ ସନ୍ଦେହ ପୋଷଣ କରିଥିଲା ଅବଶେଷରେ ତାହାହିଁ ବାସ୍ତବ ରୂପ ପରିଗ୍ରହ କରିଛି ।

ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରେମ ନିବେଦନ ଫଳରେ ସେ ନିଜକୁ ଅପମାନିତ ମନେ କରିନାହିଁ । ବରଞ୍ଚ ନିରତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯେ ଶେଷରେ ତା' ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରିବ, ଏହି କଥା ସେ ତା'ର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ବ୍ୟବହାରରୁ ବହୁପୂର୍ବରୁ ଅନୁମାନ

କରିଥିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯେ କେବଳ ତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ, ତା ନୁହେଁ, ତାର ଅନ୍ତରର ନିଭୃତ ପ୍ରଦେଶରେ ତା ଲାଗି ଯେ ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି, ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଜାଣିଥିଲା । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଏହି ପ୍ରେମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଗେଇ ଯିବା ଲାଗି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିଜେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ପରୋକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିଜେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଭଲ ପାଇ ସାରିଛି ଆଉ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଦୁର୍ବଳତା ନିକଟରେ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇଛି । ତେଣୁ ତାର ଏହି ପ୍ରେମ ନିବେଦନ ଲାଗି ସେ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସାରିଥିଲା ।

ମାତ୍ର ସେହି ଚିର ଇପ୍ସିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଯେତେବେଳେ ଆସି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସମ୍ମୁଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ଯେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତା'ର ପ୍ରେମ-ଅର୍ଘ୍ୟ ତା'ର ହୃଦୟ ନିକଟରେ ଧରି ଛିଡ଼ା ହେଲା, ସହସା ପ୍ରେମର ବାସ୍ତବ ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଭୟରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଗଲା । ସେ ଯେପରି ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଦୁଇ ପାଦ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଛିଡ଼ାହେଲା । ସେହି ପ୍ରେମ ନିବେଦନକୁ ସେ ସହଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସବୁ ସାହସ ହରାଇ ବସିଲା । ତା'ର ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ହଠାତ୍ ଯେପରି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା । ତା'ର ବୋଧଶକ୍ତି ଓ ବିଚାର ଶକ୍ତି ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଲା ।

ସେହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ବିହ୍ୱଳତା ଭାବ କଟିଯିବା ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମନ-ଭିତରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରେମ ନିବେଦନକୁ ବାସ୍ତବ ମାପ କାଠିରେ ତଉଲି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏହି ପ୍ରେମପ୍ରକାଶ ସତ୍ୟ ନା ଅଳୀକ ? ତା'ର ପ୍ରେମ ଚିରନ୍ତନ ନା ତରୁଣ ପ୍ରାଣର ସାମୟିକ ଉତ୍ତେଜନା ପ୍ରକାଶ ? ଏହି ପ୍ରେମ ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର ନା କେବଳ ଦୈହିକ ଲାଳସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାରେ ଏହାର ଶେଷ ପରିଣତି ? କେଉଁ ଅର୍ଥରେ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରେମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ? କେଉଁ ଉପାୟରେ ସେ ତା'ର ପ୍ରେମର ବିଶ୍ଳେଷଣ ତା'ଠାରୁ ଦାବୀ କରିବ ? ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମନେ ମନେ ଇତଃସ୍ତତ ହେଲା ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପୁଣିଥରେ ଭଗ୍ନ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା—"ତୁମେ କ'ଣ ମୋତେ ନିରାଶ କରିବ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ? ତା'ହେଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗି

ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଶପଥ କରି କହୁଛି ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରେମ କରେ । ତୁମକୁ ମୁଁ ସହଧର୍ମିଣୀ ରୂପେ ପାଇ ପାରିଲେ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରିବି । ତୁମରି ସ୍ନେହ କରୁଣ ହୃଦୟର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଲେ ମୁଁ ନବଜୀବନ ଲାଭ କରିବି ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କର ଏହି କରୁଣ ମିନତି ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ହୃଦୟ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେଲା । ତା'ର ହଠାତ୍ କାନ୍ଦିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ସେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ବଡ଼ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଯଥାସମ୍ଭବ ସେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ସଂଯତ କରି କହିଲା—"ଦେଖନ୍ତୁ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ! ଆପଣ ଯେ ମୋତେ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି, ତାହା ମୁଁ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣେ । ମୁଁ ପଥର ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କର ଅନାବିଲ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ନିକଟରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ଓ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ମନେ କରୁଛି । ମୁଁ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଧାତ୍ରୀ । ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର କୌଣସି ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଆମେମାନେ ଅସମ୍ମାନିତା, କୃପାର ପାତ୍ରୀ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଆପଣ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଉଚ୍ଚ ବଂଶଜ ତରୁଣ । ଦେଶର ଜଣେ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା ଶିକ୍ଷାବିତ୍ । ଆପଣଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପା ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ଆମ ଦେଶର ଅଭିଜାତ ବଂଶ ସମ୍ଭୂତା ଶତ ଶତ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା ତରୁଣୀ ଲାଳାୟିତା । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଆପଣ ମୋ ପରି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ନାରୀକୁ ଭଲପାଇ ନିଜ ଲାଗି ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ବରଣ କରୁଛନ୍ତି ।"

ଶ୍ରାବଣର ମେଘ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଆକାଶ ଦମକାଏ ଦକ୍ଷିଣା ପବନରେ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଆସିଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୌଦ୍ର କିରଣ ପାତରେ ସବୁଜ ଦୂର୍ବାଦଳ ମଣ୍ଡିତ ଧରଣୀ ପୁଣି ହସି ଉଠିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ । ତା'ର ଗୁରୁ ଉପରୁ ମେଘାସନ ପର୍ବତଟି ବାଜିକରର କୁହୁକ ପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଉଡ଼ିଗଲା । ସେ ଆଶାଦୀପ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ—"ଦେଶର ଶତ ଶତ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଆଜି ତୁମ ନିକଟରେ କାଙ୍ଗାଳର ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଧରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତୁମକୁ ପାଇବା

ଫଳରେ ଯଦି ତା'ର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହେଉଥାଏ ତା' ହେଲେ ସେ-ତାକୁ ଚନ୍ଦନ ସମ ଲଲାଟରେ ଲେପନ କରିବ ।"

—"କିନ୍ତୁ ଏହି ସାହସ, ଏହି ଉଦାରତା, ଏହି ମହାନୁଭବତା ଉଚ୍ଚ ବଂଶଜ ଅଧ୍ୟାପକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରଙ୍କର କେତେଦିନ ରହିବ ? ସାମାନ୍ୟ ଜଣେ ଧାଙ୍ଗିକୁ ବିବାହ କରିବା ଫଳରେ ସେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହରାଇ ବସିବେ ସେଥିଲାଗି ଉତ୍ତର ଜୀବନରେ ସେ କ'ଣ ମନସ୍ତାପ କରିବେ ନାହିଁ । ତରୁଣ ସୁଲଭ ଉତ୍ତେଜନାରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଅପକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଫଳରେ ଶେଷ ଜୀବନରେ କ'ଣ ଅନୁତାପ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ଧାଙ୍ଗିଟି ଲାଗି ସେ ଯେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଆଭିଜାତ୍ୟ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଲୋଭନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏତିକ ଭାବି ସେ କଣ ଅନୁଶୋଚନାରେ ଜର୍ଜରିତ ହେବେ ନାହିଁ ? ନିଜର ଭୁଲ ଲାଗି ସେ କଣ ସେହି ଅଭାଗିନୀ ଅସହାୟା ଧାଙ୍ଗିଟିକୁ ଅଭିସମ୍ପାତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ଜୀବନକୁ ଛାରଖାର କରିବେ ନାହିଁ ? ଅଭିଜାତ ସନ୍ତାନ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ମନୋଭାବର କ'ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ?"

—"ନା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ! ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ରର ଖାଲି ମନୋଭାବ ନୁହେଁ, ତା'ର କୌଣସି ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ମୋର ନୂତନ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ସେହି ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର ମିଳନାତ୍ମକ ପରିଣତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମର କଟୁ ସମାଲୋଚନା ମୋର ମନେ ଅଛି । ଧାଙ୍ଗି, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ମଧୁର ପରିଣତି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ତୁମେ କହିଥିଲ । ଯେଉଁଠି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ତାହା ଘଟିଛି, ପୁଣି ଦୁଇଦିନ ପରେ ତାହା ମଉଳି ଯାଇଛି ବୋଲି ତୁମର ମତ । ତୁମର ମତାମତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ପରେ ମୁଁ ତୁମ ନିକଟରେ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରୁଛି । ଏହାର ପରିଣତି ଓ ଫଳାଫଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଥାଇ ତୁମକୁ ସହଧର୍ମିଣୀ ରୂପେ ପାଇବାର ଦୁରନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ଏତିକରେ ତୁମେ ମୋର ମନର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।"

—"କିନ୍ତୁ, କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଆପଣ ଏପରି ଅଘଟଣ ଘଟାଇବାକୁ ସାହସ ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି ? କାହିଁକି ମୋତେ ପାଇବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଦୁରନ୍ତ କାମନା ? କାହିଁକି ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସାମାଜିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଗୋଡରେ ଠେଲି ଦେଇଛନ୍ତି ? କାହିଁକି ଏହି ଆତ୍ମ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ? କାହିଁକି ଏହି ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ……?" ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅସହାୟ ଭଙ୍ଗୀରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲା ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିଜୟୀର ଠାଣିରେ ହସିଲା । କହିଲା—"ତୁମର ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ କହିବ ଯେ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲପାଏ …।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଅସହାୟ ଓ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବିଛଣା ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡି ଲେଟି ଗଲା । ତାର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଧାରାରେ ଅଶ୍ରୁର ପ୍ରସ୍ରବଣ ଫିଟିଲା ।

—ଆଠ—

ସମାଜ ଗୁରୁଜନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଏକାନ୍ତ ଅଗୋଚରରେ, ଲୋକଲୋଚନର ଅନ୍ତରାଳରେ ଦୁଇଟି ନବୀନ ତରୁଣ ତରୁଣୀଙ୍କ ମନ ପ୍ରାଣ ଏକାନ୍ତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ମିଶି ଯିବା ଲାଗି ପରସ୍ପର ନିକଟକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିବାକୁ ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । କ୍ରମେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନବୀନ ଭାବରେ ପାଇବା ଲାଗି ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସହିତ ମିଶି ଏକ ହୋଇ ଯିବା ଲାଗି ନିତାନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେହି ଚିର ଆକାଂକ୍ଷିତ ମିଳନ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ସେମାନେ ଦୁହେଁ କଳ୍ପନାର ମାୟାଜାଲ ରଚନା କଲେ—ଆଶାର ଗୃରୁ ଦର୍ଶନ ତାଜମହଲ ଗଢିଲେ । ଆଶାର ଆନନ୍ଦରେ ଦୁହେଁ ମତୁଆଲା ହୋଇ ଜୀବନ ରସର ଅମିୟ ପାନ କରିବାଲାଗି ଚାତକ ସଦୃଶ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କଲେ ।

ମାତ୍ର ଠିକ୍ ସେତିକି ବେଳେ କିମ୍ବା ତାର କିଞ୍ଚିତ ପୂର୍ବରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିଧବା ମା' ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଅନ୍ୟ ଏକ ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବ, ରୁକ୍ଷ ବେଶ, ଭୋଜନରେ ଅରୁଚି ଇତ୍ୟାଦି ନାନାବିଧ ଅକଲ୍ୟାଣଜନକ ଉପସର୍ଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ଯେ, ଏହି ସବୁ ଲକ୍ଷଣ ସାଧାରଣତଃ ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ଆଉ ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା ଯଥା ସମୟରେ ନ ଘଟିଲେ ବିଷମୟ ପରିଣତି ଘଟେ । ଏହା ଫଳରେ ମଣିଷ ହୁଏତ ବିପଥଗାମୀ, କୁପଥଗାମୀ କିମ୍ବା ବୈରାଗୀ ବା ବାତୁଳ ହୋଇ ପାରେ । ଏହି ମହା ସତ୍ୟ ସରଳପ୍ରାଣା ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତା ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ମନରେ କିପରି ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇଛି, ତାହା କହି ହେବ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଏହି ମହାସତ୍ୟର ବିଷମୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭୟରେ ସେ ଦିନେ ଯାଇ ବଡ଼ ପୁଅ ମନମୋହନ ସାଙ୍ଗରେ ଏ ବିଷୟରେ ଗମ୍ଭୀର ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । କହିଲେ—"ମନୁ, ତୋ କଚେରୀ ଆଉ ତୋର କ୍ଲବ ଛଡ଼ା ସଂସାରରେ ଆଉ କଣ ତୋର କୌଣସି କାମ ନାହିଁ ! ତୋ ସହିତ ପଦେ କଥା ହେବ ବୋଲି ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ଛଟପଟ ହେଉଛି ମାତ୍ର ତୋର ସାକ୍ଷାତ ମିଳିଲେ ସିନା କଥା କହିବି ?"

ସବଡେପୁଟି ମନମୋହନ ବାବୁ ମା'ଙ୍କର ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶରେ ଟିକିଏ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମା'ଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅଶୋଭନୀୟ ଆଚରଣ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା ସଂସାର ପ୍ରତି ହୁଏତ କୌଣସି ଦିଗରୁ ଟିକିଏ ଉଦାସୀନତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ଫଳରେ ମା' ଆଜି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ । ସେହି ଆଶଙ୍କା କରି ମନମୋହନ ବାବୁ ନିଜକୁ ଅପରାଧୀ ମନେ କରି ଧୀର କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ—"କଣ ହୋଇଛି ମା' "

ଅଭିମାନ ଭରା କଣ୍ଠରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କହିଲେ—"କ'ଣ ହୋଇଛି ତାହା ମୁଁ କାହିଁକି କହିବି ? ତୁ ଏ ଘରର ମୁରବି, ତୁ ଏ ଘରେ ବଡ଼ପୁଅ—ସଂସାରର ସବୁ କିଛି ଦାୟିତ୍ୱ ତୋ' ଉପରେ । ତୋ ସଂସାରରେ କ'ଣ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଅଛି, ସେ ସବୁ ତୁ କହିବୁ ।"

ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ସବଡେପୁଟି ମନମୋହନ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅଭିମାନ କରି କହିଲେ, "ଦେଖ ମା' ରଗାଅ ନାହିଁ କହି ଦେଉଛୁ ? ପୁଣି ଯଦି ସଂସାରର ଦାୟିତ୍ୱ ଫାୟିତ୍ୱ ଲେମ୍ବୁ ଲୁଣ କଥା କହିବ, ତା'ହେଲେ ସଫା ସଫା କହି ଦେଉଛୁ, ରଖ ତୁମର ସଂସାର—ତୁମର ବୋହୂ, ନାତି ନାତୁଣୀ—ଆଜି ମୁଁ କୋଟା କମ୍ବଳ ଧରି ହିମାଳୟ ଚାଲିଯିବି। ସଂସାରରେ ମୋର ମା' ଯେତେଦିନ ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ମୁକ୍ତ—ମୋର କ୍ଲବ ଆଉ ସଙ୍ଗୀତ ଆଡ୍ଡା ମୋର ସଂସାର। ମୋ ସଂସାରରେ ମୋର ମା' ମୁରବି। ଆଉ ମା' ଯେଉଁଠି ମୁରବି ସେଠାରେ କୌଣସି ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଘଟି ନ ପାରେ।"

ସବଡେ଼ପୁଟି ମନମୋହନ ବାବୁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦା ଫିଟିଲାଣି। ସେ ଚାରୋଟି ସନ୍ତାନର ବାପ। ତଥାପି ତାଙ୍କର ପିଲାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ଯାଇନାହିଁ। କାରଣ ତାଙ୍କର ସ୍ନେହମୟୀ ମା' ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଜୀବିତା ଅଛନ୍ତି ସଂସାରରେ। ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଆଉ ଦରମା ଲଫାପାଟି ସେ ମା'ଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସଙ୍ଗୀତ ଆଡ୍ଡାକୁ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି। ଫେରୁ ଫେରୁ ରାତି ଅଧ। ମା'ଙ୍କର ମାନ ଅଭିମାନ ଗାଳି ଗଞ୍ଜଣା ସବୁ ସେ ନିର୍ବିକାର ଚିତ୍ତରେ ହସି ହସି ହଜମ କରି ପାରନ୍ତି। ତେଣୁ ବିଷକୁ ବିଷ କାଟିବା ନୀତିରେ ମା'ଙ୍କ ଅଭିମାନ ନିକଟରେ ସେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଅଭିମାନ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—"ତୁମ ସଂସାର ତୁମର—ମୋର ସଂସାର ସଙ୍ଗୀତ ଆଡ୍ଡା।"

ବଡ଼ ପୁଅର ଅଭିମାନ ଭରା କଥାଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଆଉ ଆଖିରେ ଲୁହ। କହିଲେ—"ଦୂର ପାଗଳା ! ତୁ କଣ ସବୁଦିନେ ଏମିତି ପିଲାଟିଏ ହୋଇଥିବୁ ? ବୁଢ଼ା ବାପର କଥା ଶୁଣିଲେ ତୋର ପିଲା ହସିବେ। ତୋ ସଂସାରର ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଁ ଆଉ କେତେଦିନ ମୁଣ୍ଡେଇ ଥିବିରେ ପାଗଳା। ଏଥର ମତେ ଛୁଟି ଦିଅ। ବହୁତ ଦିନରୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି—ଟିକିଏ ତୀର୍ଥ କରିଯିବି।"

—ସେଇ କଥା ତ ମୁଁ ବି କହୁଛି ମା'। ଚାଲ, ମୁଁ ବି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସେ। ଏ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ଏକେଲା ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରିବାରେ

ତୁମର କଷ୍ଟ ହେବ । ତେଣୁ ଚାଲ, ମୁଁ ବି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ତୁମ ପୁଟୁଳା ମୁଣ୍ଡେଇ ଯିବ ।"

ପୁଅର କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ହସିବେ ନା କାନ୍ଦିବେ । ଭାରତ ଭୂମିରେ କୌଣସି ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ; କେବଳ ସଂସାର ତୀର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ସବୁ ତୀର୍ଥର କାମନା ମେଣ୍ଟିବ । ଏତିକି ଭାବି ସେ ନିଜକୁ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ମନେ କଲେ । ମୁହଁର ହସ ଆଉ ଆଖିର ଲୁହ ଲୁଚେଇବା ଲାଗି ସେ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରେଇ କଣ୍ଠରେ କୃତ୍ରିମ ଗମ୍ଭୀରତା ଫୁଟାଇ କହିଲେ—"ନା, ତୁମେମାନେ ମୋତେ ମରିବାକୁ ବି ଦେବ ନାହିଁ । ଯେପରି ତୋର ସଂସାର ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଇ ପାରିଲେ ମୁଁ ଶେଷରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ କରିବି ! ଦେଖ ମନୁ, ସେ ସବୁ ପିଲାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ଛାଡ଼ । ମୁଁ ଆଜି ଅଛି କାଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ପାଚିଲା ତାଳ । ତୁ ଏଣିକି ସଂସାର ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ପକା । ହଁ ଅସଲ କଥା, ଏଇ କେତେଦିନ ହେଲା ତୁ ସିଧୁର କଥାବାର୍ତ୍ତା, ବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛୁ କି ?"

ମନମୋହନ ବାବୁ ସହସା ଆକାଶରୁ ଖସିଲେ । ସେ ବିସ୍ମିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"କାହିଁକି ? କ'ଣ ହୋଇଛି ତାର ? ଖାଇବାର ଛଡ଼ା ତା ସହିତ ମୋର ପ୍ରାୟ ସାକ୍ଷାତ ଘଟେ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଚିନ୍ତିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲେ—"ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ମୁଁ ତାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ବ୍ୟବହାର ଇତ୍ୟାଦିରେ ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି । ମୁଁ ନିଜେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖିଲି ଯେ, ତାର କୌଣସି ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ କାହିଁକି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ମନମରା ଆଉ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ତେବେ ମୁଁ ଏଥିଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ । କାରଣ ସମସ୍ତ ବିଶେଷରେ ଏମିତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘଟିଥାଏ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ତେଣୁ ମୋର ମନେ ହୁଏ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିବାହ ବୟସ ଆସି ସାରିଛି । ତୋର କ୍ଳବ ଆଡ୍ଡା ଛାଡ଼ି ତୁ ଟିକିଏ ଏ ବିଷୟରେ ମନ ଧ୍ୟାନ ପୂରା ।"

*

ମଦନମୋହନ ବାବୁ ସ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କହିଲେ—"ଏଇଥିପାଇଁ ତୁମେ ଏତେ ଭାବୁଛ ମା ! କ'ଣ ନାହିଁ କ'ଣ ହୋଇଛି ଭାବି ମୋ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଧକା ପଶି ଯାଇଥିଲା । ତେବେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରାଇବାକୁ ମୋତେ ତାଗିଦ କରୁଛ କ'ଣ ? ସେତ ଆଉ ଦେଶର ସାଧାରଣ ଜଣେ ନୁହେଁ ଯେ ତା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରୀ ମିଳିବେ ନାହିଁ । ସେ ଦେଶର ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାସମ୍ପନ୍ନ ଉଦୀୟମାନ ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା କବି । ତା' ଲାଗି ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା କନ୍ୟା ପିତା ହାତ ଟେକି ରହିଁଛନ୍ତି । ଓକିଲଠାରୁ ଜଜ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଶିକ୍ଷକ ଠାରୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କଚେରୀରେ, କ୍ଲବରେ, ରାସ୍ତାରେ ଘାଟରେ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା କନ୍ୟାପିତା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ମୋତେ ନମସ୍କାର ଉଠେଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ମୋତେ ଲୁଚି ଲୁଚି ଯାତାୟତ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି କ'ଣ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା ସୁନ୍ଦରୀ ସଦ୍‌ବଂଶଜାତ ପାତ୍ରୀର ଅଭାବ ଅଛି ଯେ ମୋତେ କ୍ଲବ ଅଡ୍ଡା ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ହେବ ।"

ମାଳତୀ ଦେବୀ ହସିଲେ । କହିଲେ—"ପୁଣି ବୋକାଙ୍କ ପରି କଥା କହି ମତେ ରଗାଉଛୁ ! ତତେ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା କନ୍ୟା ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତୋର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ପରା ! ସେହି ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା କନ୍ୟା ପିତାଙ୍କର କେଉଁଟି କନ୍ୟା ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଉପଯୁକ୍ତା ତାହା ଦେଖିବା କଣ ଉଚିତ ନୁହେଁ ମନୁ ।"

"ସେ କାମ ବଢି ସାରିଛି ମା ! ତୁମର ମନୁଟିକୁ ଯେତେ ଅପଦାର୍ଥ ବୋଲି ତୁମେ ମନେ କରୁଛ, ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସେପରି ନୁହେଁ । ମୁନସଫ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବଡ ଝିଅଟିକୁ ମୁଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ମନେ ମନେ ପସନ୍ଦ କରିଛି । ଝିଅଟି କଲେଜରେ ଆଇ. ଏ ପଢୁଛି । ଦେଖିବାକୁ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢା । ସେହିପରି ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ସୁଶୀଳା । ଆଉ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବାବୁ ପୁରୀ ଶାସନର କୁଳୀନ ବଂଶର ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଆଭିଜାତ୍ୟ ସମ୍ଭୂତ ତଥା ଉଚ୍ଚ ବଂଶଜା । ତୁମେ ଆଜି ଚାଲ ନା ମା ! ତୁମ ବୋହୂ ସାଥିରେ ଚାଲ, ତାଙ୍କ ଘରଆଡ଼ ଥରେ ବୁଲି ଆସିବ ।"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ନୟନ ଏକାଧାରରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏପରି ଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସେ ଗର୍ଭରେ ଧରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଅହମିକା ଭାବ ଭରି ଉଠିଲା । ମନମୋହନ ବାବୁ ଯେ କଚେରୀ ଫେରନ୍ତା କେବଳ ସଙ୍ଗୀତ ଆଡ଼୍ଡାରେ ରାତ୍ର ଅଧ କରନ୍ତି ତା ନୁହେଁ, ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରୀର ସନ୍ଧାନ ମଧ୍ୟ କରି ବୁଲନ୍ତି ଏତିକ ଜାଣି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦିତା ହେଲେ । ଝିଅଟିକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଖିବାର ପ୍ରଲୋଭନ ସେ ସଂଯତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଉତ୍ସାହ ଉତ୍ତେଜିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ଚାଲ୍ ନା ମନୁ ! ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋହୂକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଝିଅଟିକୁ ଟିକେ ଦେଖି ଆସେ ।"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ମନମୋହନ ବାବୁଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଉତ୍ସାହିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବୋହୂଙ୍କୁ ଡାକି ଡାକି ନିଜେ ପରିଧେୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଲାଗି ଅନ୍ଦର ମହଲକୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ମୁନ୍‌ସଫ୍ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଝିଅ ମୀରାକୁ ଦେଖି ଆସିବା ପରେ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟଟି ଯେତେଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବ୍ୟସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମୀରା ରୂପ ଓ ଗୁଣ ଉଭୟ ଦିଗରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଉପଯୁକ୍ତା । ମୀରାର ଅନିନ୍ଦ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଆଉ ସଲଜ୍ଜ ସରଳ ବ୍ୟବହାରରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଆତ୍ମହରା ହେଲେ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ସେ ଥରେ ମୀରାକୁ ବକ୍ଷ ଉପରକୁ ଟାଣିଆଣି ଚୁମ୍ବନ କରିବାର ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫେରିବା ସମୟରେ ହସ କାନ୍ଦରେ ଭାସି ମୀରା ମା' କମଳା ଦେବୀଙ୍କ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ—"ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ଭଉଣୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଝିଅଟିକୁ କାନିରେ ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ।'

କମଳା ଦେବୀ ହସିଥିଲେ । କହିଲେ—"ନେଇ ଯାଆନ୍ତୁ ।"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କହିଲେ—"ନେବିତ ! ଏହି ଫଗୁଣ ମାସରେ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରତିମାକୁ ମୁଁ ନେଇ ଯିବି ।"

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ଫେରିବା ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ବୟସ ପୁଣି ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ପରି ମନେହେଲା । ସେ ଏକା ସାଙ୍ଗଟା ପରି ବିବାହର ନାନାଦି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମହା ଉତ୍ସାହ ସହକାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ଉତ୍ସାହ ଓ ଉତ୍ତେଜନାରେ ତାଙ୍କ ଶରୀରରେ ଚେଙ୍ଗଣା ଲାଗିଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ସେ ସହସ୍ର ହସ୍ତରେ ନାନାଦି ଆୟୋଜନରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ ଆଉ ତେଣେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ଥରେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ମୀରାକୁ ଦେଖି ଆସିବା ଲାଗି ବୋହୂ ସରୋଜିନୀଙ୍କ ଉପରେ ଭାର ଦେଲେ ।

ସେଦିନ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଟିକିଏ ନର୍ସ ହଷ୍ଟେଲ ଆଡେ଼ ଯିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ସଜ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଭାଉଜ ସରୋଜିନୀ ତାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ପଶି ଆସିଲେ । କହିଲେ—"କହେ। କବିରାଜ ! କ'ଣ ସଜବାଜ ହେଉଛ ? ମୀରା ଦର୍ଶନରେ ବାହାରିଛ କି ?"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କୃତ୍ରିମ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—"ଦେଖ ନୂଆବୋଉ ! ଗୋଟାଏ ଅନୁକୂଳରେ ବାହାରିଛି । ଶୁଭଯାତ୍ରା ବେଳେ ତୁମେ ପଛରୁ ଛିଙ୍କି ସବୁ ମାଟି କରନାହିଁ । ତେବେ ତୁମର ଏହି ମୀରାଟି କି ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ, ତାହା ମୋର ଝାଣୁଆ ମଗଜରେ ଗଳିବା କଷ୍ଟକର । ଦୟାକରି ଟିକିଏ ବୁଝେଇ ଦେଲେ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।"

"ପଛରୁ ଛିଙ୍କି ତୁମର ଅନୁକୂଳ ମାଟି କରୁନାହିଁ, ଆଗରୁ ଛିଙ୍କି ତାହା ଜୟଶ୍ରୀ ମଣ୍ଡିତ କରିବା ଦିଗରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି । ମୀରା ପଦାର୍ଥଟି ଜଣେ ଅପରୂପ ରୂପବତୀ, ଅଶେଷ ଗୁଣବତୀ, ଜଣେ ଷୋଡ଼ଶୀ । ମୁନ୍‌ସଫ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠକନ୍ୟା ଆଉ କଲେଜ ଛାତ୍ରୀ । ସବୁଠାରୁ ତା'ର ବଡ଼ ପରିଚୟ, ସେ ତୁମର ଗୁଣମୁଗ୍ଧା ଆଉ ତୁମର ପ୍ରେମ ପ୍ରାର୍ଥିନୀ । ତୁମରି ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ସେହି ବିରହିଣୀ ମୀରା ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ନୟନରୁ ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରୁଛି । ତୁମେ ଥରେ ତା'ପ୍ରତି ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଦିଅ ।"

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଭାଉଜ ସରୋଜିନୀଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି କରି ଆସିଛି । ସରୋଜିନୀ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ।

ଏ ଧରଣର ପରିହାସ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଜୀବନେ ହେଲେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିନାହିଁ । ଆଜି ସହସା ଏପରି କଥା ଷଡ଼ଙ୍ଗଙ୍କ ନିକଟରୁ ଶୁଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ସେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସରୋଜିନୀଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଲା—"ତୁମେ କ'ଣ କହୁଛ ନୂଆବୋଉ ? କିଏ ଏହି ମୀରା । ତା'ସହିତ ମୋର ତ କୌଣସି ପରିଚୟ ନାହିଁ । ସେ ମୋର ଗୁଣମୁଗ୍ଧା ହୋଇ ପାରେ, ମୁଁ ମନାକରୁ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ସକ୍ତା ହେବ କେଉଁ ଅଧିକାର ବଳରେ ?"

—"ସେ ଅଧିକାର ମା' ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ମା' ଏକପ୍ରକାର ପାଗଳିନୀ । ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ ବୋଧହୁଏ, ସେହି ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦରେ ମା' କିପରି ନୂଆ ମଣିଷଟିଏ ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ବିବାହର ସମସ୍ତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ନିଜେ କିପରି ଉତ୍ସାହ ସହକାରେ କରୁଛନ୍ତି ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଦେଖିବ ।"

ସରୋଜିନୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଗଲା । ଏକି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ! ତା'ର ବିବାହ ଆୟୋଜନ ଲାଗି ତା'ର ଗୁରୁଜନମାନେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ? ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ସହଧର୍ମିଣୀ ରୂପେ ପାଇବାର ଯେଉଁ ସୁରମ୍ୟ ଆଶା-ସୌଧ ସେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲା ଗୁରୁଜନଙ୍କର ଏହି ଆୟୋଜନ ଫଳରେ ତା'ର ଭିତ୍ତି ଯେପରି ଟିକିଏ ଦୋହଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ପାଦତଳ ପୃଥିବୀରେ ଯେପରି ଚୋରାବାଲିର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି । ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାହା ରସାତଳକୁ ଧସି ଯିବ ସିନା ! ସେ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—"ଏସବୁ ତୁମମାନଙ୍କର କି'ଧରଣର କାର୍ଯ୍ୟ ନୂଆବୋଉ ! ହଠାତ୍ ଏହି ସବୁ ଅବାନ୍ତର ଖିଆଲ ତୁମମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ କାହିଁକି ପଶିଲା ? ବିବାହ ହେବା ବୟସ ମୋର ହଠାତ୍ ଗଡ଼ି ଯାଇନାହିଁ ଯେ, ତୁମେମାନେ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ଏସବୁ ନିହାତି ହାସ୍ୟକର କଥା !!"

—"ତୁମର ବିବାହ ବୟସ ଗଡ଼ିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ଏପରି ରୂପଗୁଣବତୀ ପାତ୍ରୀଟିକୁ ତ ଆଉ ହାତଛଡ଼ା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ତୁମର ଅମତ କାହିଁକି ? ତୁମେ ନିଜେ ଥରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଅ । ମୀରାକୁ

ଦେଖିଲେ ତୁମେ ବାସ୍ତବିକ୍ ମୁଗ୍ଧ ହେବ ଆଉ ତୁମର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ।"

—"ମୁଁ ତାହାର ଘରକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଯାଉନାହିଁ । ସେ ସବୁ ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ଥାପନ କରନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ବାକି ପଡ଼ିଛି ।"

—"ଦେଖ ସିଧୁ, ପିଲାଙ୍କ ପରି କଥା କୁହନାହିଁ । ତୁମେ ବିଶ୍ୱର ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ । ତୁମେ ଏପରି ଅବାଧ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ କଲେ ମା' ଏ ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ପାଇବେ । ସୁନା ଭାଇଟି ପରି ! ମୋର କଥା ରଖ । ଥରେ ମୀରାକୁ ଦେଖି ଆସି ତୁମର ମତାମତ କୁହ ।"

—"କହିଲି ପରା ନୂଆବୋଉ, ସେଥିଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ବାକି ପଡ଼ିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ ।" କହି ସରୋଜକାନ୍ତଙ୍କର ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କୋଠରୀରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହେଲା ।

—ନଅ—

ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ନାହିଁ, ଏତକ ଜାଣିବା ଫଳରେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସ୍ଥିର ଅବିଚଳିତ ଆଗ୍ନେୟଗିରି ସମ ଏହା ବାହାରକୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭିତରେ ଭିତରେ ଏକ ଅଶାନ୍ତିମୟ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ କେହି କାହାକୁ ମନଖୋଲି କଥା କହୁ ନାହାନ୍ତି । କାହାର ମୁହଁରେ ହସ ନାହିଁ । କାହାର ସହିତ ଯେପରି କାହାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । କେବଳ ଅଭ୍ୟାସଗତ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ସଂସାରର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବତରେ ସମାଧାନ କରୁଛନ୍ତି ।

ହଠାତ୍ ଯେପରି ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ, ଆନ୍ତରିକତା ପ୍ରଭୃତି କୋମଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ ପାଇ ଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେପରି ଟିକିଏ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ରୁକ୍ଷ ଚଡ଼ଚଡ଼ା ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ପୂର୍ବର ସହଜ ସରଳ ମନ ଖୋଲା ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ପରିବାରଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଅକଲ୍ୟାଣକର ଅଶୋଭନୀୟ ଦୁଃଖର ଛାୟା ଘୋଟି ଯାଇଛି ।

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବଡ଼ ପୁଅ ମନମୋହନ କିମ୍ବା ବୋହୂ, ବା ନାତି ନାତୁଣୀ କାହାର ସହିତ ଗତ କେତେ ଦିନ ହେଲା କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାଣୁ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ପରି କେବଳ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ରହୁଛନ୍ତି । ଖାଇବା ପିଇବା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ରୁଚି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ବୟସ ପୁଣି ଏହି କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଦ୍ୱିଗୁଣ ଭାବରେ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଆଖି ତଳେ ପୁଣି କଳାଗାର ପଡ଼ିଲାଣି, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଅଧର ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶିଲାଣି ।

ଗତ କେତେ ଦିନ ହେଲା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ନିର୍ବାକ ଭାବରେ ବସି ରହି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ କଥାକୁ ଏପରି ଅବାଧ୍ୟ ହେଲା କାହିଁକି ? କାହିଁକି ସେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ? ମୀରାକୁ ସେ କ'ଣ ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ ? ମାତ୍ର ସେତ ମୀରାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲା ନାହିଁ, ଆଉ ପସନ୍ଦ ଅପସନ୍ଦର ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଉଠୁଛି କିପରି ? ତେବେ ସେ କଣ ଜୀବନରେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ? ସାରା ଜୀବନ ବାଡ଼ୁଅ ରହି କଟାଇ ଦେବ ? କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ? କାହିଁକି ତା'ର ବିବାହ ପ୍ରତି ଏହି ବୈରାଗ୍ୟ ?

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଯେତିକି ଏହି ରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି ସେ ସେତିକି ପୁଣି ବୁଢ଼ୀଆଣୀ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନା କରି ନାହିଁ । ଆଉ କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ସବୁ ଆୟୋଜନ କରିବା ଲାଗି ସେ କହିଛି । ଏତିକି ଭାବି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲେ । ନା, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବ ନାହିଁ ।

ମାତ୍ର କାହିଁକି ସେ ପୁଣି ସମୟ ଗଡ଼ାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି ! ତାର ତ ବିବାହ ବୟସ ଅସି ଯାଇଛି । ତାକୁ ସତେଇଶି ବର୍ଷ ପୂରିଲା । ତା'ଛଡ଼ା ଉପାର୍ଜନ ମଧ୍ୟ କରୁଛି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସେ ବିବାହ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କିଛି ଦିନ ଗଡ଼େଇବାକୁ କାହିଁକି କହୁଛି ? କି ରହସ୍ୟ ଏହା ଭିତରେ ଥାଇପାରେ ।

ହଠାତ୍ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କ'ଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଝିଅକୁ ଭଲପାଏ ? କଥାଟା ଏହାଠୁ ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଜିକାଲି ଯୁଗରେ ଏମିତି ଘଟଣା କେତେକ ଘଟୁଥିବାର ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ପୁଅ ଆଉ ଝିଅ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଭଲପାଇ ବିବାହ କରୁଛନ୍ତି । କଥାଟା ଟିକିଏ ଅଭିନବ ହେଲେ ବି ଏହା ଦୋଷାବହ ବୋଲି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯଦି ବାସ୍ତବିକ ଏପରି ଭାବରେ କୌଣସି ଝିଅକୁ ଭଲ ପାଇ-ଥାଏ, ତା'ହେଲେ କଥାଟା ଖୋଲିକରି ତା' ବାପାଙ୍କୁ କହୁନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ତାକୁ ଘରକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବାରେ ଦ୍ୱିଧାବୋଧ କରିବେ ନାହିଁ ।

ମାତ୍ର ସତରେ କ'ଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏପରି କୌଣସି ଝିଅକୁ ଭଲପାଏ ! କିଏ ସେହି ଝିଅଟି ? କପରି ସେ ଦେଖିବାକୁ ? କାହା ଝିଅ ସେ ? କେତେଦୂର ସେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଛି ? ସେ କ'ଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର କଲେଜ ଦିନର କୌଣସି ସହପାଠିନୀ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ନାନାଦି ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ ଚିନ୍ତା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଲା ।

ସହସା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ତରୁଣୀର ସୌମ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଛବି ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ ଛବିଟି ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାର । ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ତରୁଣୀଟି କେତେଥର ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଛି ଆଉ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବୋଧହୁଏ ତା ସହିତ ଅଧିକ ମିଳାମିଶା କରିଛି ନଚେତ୍ ଏଠାକୁ ଅସିବାକୁ—ଏପରି ଅଯାଚିତ ଭାବରେ, ସେ କଷ୍ଟସ୍ୱ

ସଂକୋଚ ବୋଧ କରନ୍ତା । ମାତ୍ର ତା'ର ଏଠାକୁ ବାରମ୍ବାର ଯାତାୟତରେ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେବେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କଣ ସେହି ଧାତ୍ରୀଟିକୁ ଭଲପାଏ ?

ରୂପ ଓ ଗୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏକାନ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତା ଏହା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟା ନୁହେଁ । ତା' ଛଡ଼ା ସେ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରରୁ ଆସିଛି । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ସେ ନିଜର ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ ଲାଗି ଧାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ... ଧାତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମ ସମାଜରେ କେବଳ ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଏ । ସେହିମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାଦି ଗୁଜବ ଶୁଣାଯାଏ, ସେହି-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବାକୁ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କୌଣସି ମତେ ରାଜି ହେବେ ନାହିଁ । ଏହି ଧାତ୍ରୀ ସ୍ତରରୁ ବୋହୂଟିଏ ଆଣି ସେ ନିଜର କୁଳଆଦି ବଂଶରେ କଳଙ୍କ ଲେପନ କରିବେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଧାତ୍ରୀକୁ ପୁତ୍ରବଧୂ କରି ସେ ସମାଜର ଭ୍ରୂକୁଟୀ, ତା'ର ପରିହାସ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏପରି ଅକଲ୍ୟାଣଜନକ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ କରିବା ଦିଗରେ କୌଣସି ମତେ ଉତ୍ସାହିତ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ଏହି ଭୁଲ ପଥରୁ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରେଇ ଆଣିବେ । ତାକୁ ଏହି ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ରାକ୍ଷସୀଠାରୁ କବଳରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ ।

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଯେତିକି ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚିନ୍ତାକଲେ ସେତିକି ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ବଦ୍ଧମୂଳ ହେଲା ଯେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏହି ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କବଳରେ ପଡ଼ିଛି ଆଉ ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଛି । ସେ ବଡ଼ପୁଅ ମନମୋହନ ଓ ବୋହୂଙ୍କୁ ଡାକି ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସବୁକଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଆଉ ଏହାର ବିହିତ ପ୍ରତିକାର ଲାଗି ଉପାୟ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଆଉ ସାବାଳକ । ତାର ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି କହିଲେ କିମ୍ବା ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମାଲୋଚନା

କରି ସେଥିରୁ ଖାନ୍ତ ହେବା ଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ ସେ ହୁଏତ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରି କୌଣସି ଅବାଞ୍ଛିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପକାଇବ । ସେଇଥିପାଇଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଗୁରୁଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ସ୍ଥିର କରାଗଲା ଯେ, ସେମାନେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରିବେ । ଅବଶେଷରେ ଦିନେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସ୍ୱତଃ ବଡ଼ଝିଅଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି କାଙ୍ଗାଳମାର ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଧରି ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ହଷ୍ଟେଲରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ଅତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏମାନଙ୍କୁ ନିଜ କୋଠରୀରେ ଦେଖି ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ତା'ପରେ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଭାବନା ତା' ଅନ୍ତରରେ ଖେଳିଗଲା । ସେ ଭାବିଲା, ତେବେ କ'ଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଓ ତା' ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଗଭୀର ଆକର୍ଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଗୁରୁଜନ ଜାଣି ସାରିଲେଣି ? ବୋଧହୁଏ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସବୁକଥା ଫିଟାଇ ଏମାନଙ୍କୁ କହି ସାରିଲାଣି । ହୁଏତ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଗୁରୁଜନ ଆଜି ତା ନିକଟକୁ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧରି ଆସିଛନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥଟା ଏପରି ଦୁଷ୍ଟ । ସେମାନଙ୍କର ଏଠାକୁ ଆସିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଟିକିଏ ସତର୍କ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଟିକିଏ ପ୍ରଥମରୁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୂଚନା ଦେଲା ନାହିଁ । ଏହି କଥା ଭାବି ଗଭୀର ଆନନ୍ଦ ଓ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଲଜ୍ଜାରେ ସେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଆଉ ମନମୋହନବାବୁଙ୍କୁ ସିଧା ଭାବରେ ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ତଳକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରି ସେମାନଙ୍କର କୁଶଳ ସମାଚାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । ସାମାଜିକ ସୌଜନ୍ୟତା ଓ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ହଠାତ୍ ଅସଲ ସମସ୍ୟାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି କହିଲେ —"ତୁମେ ଜାଣ ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିବାହ ଆୟୋଜନ ଚାଲିଛି । ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ତା'ର ବାହାଘର ।"

ସହସା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ବଦନମଣ୍ଡଳ ଗଭୀର ଲଜ୍ଜାରେ ପାଟଳବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଏଠାକୁ ଆସିବା ମୂଳରେ ସେ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ମନ ମଧ୍ୟରେ ପୋଷଣ କରିଥିଲା, ତାହାହିଁ ବୋଧହୁଏ ସତ୍ୟ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବୋଧହୁଏ ତାକୁ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଯେ, ତାର ସହିତ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିବାହ ହେବ । ଛି, ଛି, ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ସେ ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତା ହେବ । ଏ ଲଜ୍ଜା ଏ ଆନନ୍ଦ ସେ ଲୁଚାଇବ କେଉଁଠି ? ସେ ତଳକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରି ଲଜ୍ଜା ସିକ୍ତ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଭାଷାରେ କହିଲା—"ସତେ ନା !"

—"ହଁ, ମୁନସଫ୍ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବଡ଼ ଝିଅ ମୀରା ସହିତ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏହି ଫଗୁଣ ମାସରେ ବାହାଘର ହେଉଛି ।"

ସହସା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ପାଦତଳୁ ପୃଥିବୀ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା କି ? ତା'ର ମୁଣ୍ଡ କାହିଁକି ଗୁଣ୍ଡି ଖାଇଲା ପରି ବୁଲାଇ ଦେଉଛି । ସେ ବୋଧହୁଏ ବଡ଼ ଅସହାୟ ଭାବରେ ପଡ଼ିଯିବ । ତେଣୁ ସେ ପଡ଼ିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଧପ କରି ଗୋଟିଏ ଚୌକିରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ତାର ଅଧରର ସଲଜ ହସ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ପୋଛି ହୋଇ ଲିଭିଗଲା । ହୃଦୟ କନ୍ଦରରେ ଆନନ୍ଦର ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ରବଣ କ୍ଷଣକ ପୂର୍ବେ ଫୁଟିଥିଲା ତାହା ସହସା ଶୁଷ୍କ ସାହାରାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମାତ୍ର ଅସାଧାରଣ ସଂଯମୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତା'ର ହୃଦୟର ଉଦବେଳିତ ଅବସ୍ଥାକୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ସଂଯତ କରି ପୁଣି ମୁହଁରେ ସହଜ ସରଳ ହସ ଫୁଟାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲା—'ସତେ ନା, ବେଶ ଭଲ ହେଲା ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯେତେ ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ସହଜ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ସହସା ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାବଧାନୀ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ତେଣୁ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଗଭୀର ଆକର୍ଷଣ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ କରି ଥିଲେ ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ଏହି ସତ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥିବା ଫଳରେ ସେ ମନେ ମନେ ଯେତିକି

ଗର୍ବିତା ହେଲେ ସେତିକି ଏହି ଧାତ୍ରୀଟି ପ୍ରତି ଘୃଣାରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭରି ଉଠିଲା । ତା' ହେଲେ ବାସ୍ତବିକ ଏହି ରାକ୍ଷସୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ମୁଣ୍ଡ ଚୋବାଇ ଖାଇଛି । ମାତ୍ର ଘୃଣା ଜର୍ଜରିତ ଅନ୍ତରରେ ହଠାତ୍ କୌଣସି ଅପ୍ରିୟ କଥା କହି ବସିବା ବିଧେୟ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବିବାହ ଉପରେ ଏହି ଘୃଣିତ ଧାତ୍ରୀଟିର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ ଏକାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା । ତେଣୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଘନିଷ୍ଠତା ଥିବା ବିଷୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞ, ଏହି ଛଳନା କରି ସେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଆନ୍ତରିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—'କହ, ତୁମେ ଜାଣି ନାହିଁ ଝିଅ, ମୀରା ଝିଅଟି ରୂପ ଓ ଗୁଣରେ ଯେପରି ସାକ୍ଷାତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । କଲେଜରେ ଆଇ. ଏ ପଢ଼େ । ଯେମିତି ରୂପ, ସେମିତି ସୁଧୀର ଆଉ ଲଜ୍ଜାଶୀଳା । ଏମିତି ସର୍ବଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରତିମା କୋଟିକରେ ଗୋଟିଏ ମିଳିବା କଷ୍ଟ । ମାତ୍ର କ'ଣ କହିବି ଝିଅ ? ସବୁ କପାଳ କଥା । ସିଧୁ ବାହା ନ ହେବା ଲାଗି ଜିଦ ଧରି ବସିଛି ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନ୍ତର କୋଣରେ ହଠାତ୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ଚମକ । ଅଙ୍ଗସାରା ଟିକିଏ ଶିହରଣ ଖେଳିଗଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ତାହା ଯଥାସମ୍ଭବ ସଂଯତ କରି ବିସ୍ମିତ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲା—'ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ବାହା ନ ହବା ଲାଗି ଜିଦ ଧରିଛନ୍ତି ? କହ, ହଠାତ୍ ଏ ଖିଆଲ କାହିଁକି ?'

—"କେମିତି ତା' ମନକଥା ମୁଁ ଜାଣିବି, କହିଲୁ ଝିଅ ? ସେ କିଛି ଛୁଆପିଲା ନୁହେଁ । ସେ ଶହ ଶହ ଛୁଆଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଉଛି । ସେ କିଛି ଅଗୁଆଁ କି ମୂର୍ଖ ନୁହେଁ—ପାଠଶାଠ ପଢ଼ିଛି । ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ତା'ର ଆସି ସାରିଛି । ସେ ଯଦି ଏପରି ପିଲାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ଦେଖାଏ, ମୁଁ କ'ଣ କରିବି, କହିଲୁ ଝିଅ ? ଆଜିକାଲିକା ପିଲାଙ୍କର ମନ ବୁଝିବା କାଠିକର ପାଠ । ଯାହା ତାଙ୍କର ମନକୁ ଭଲ ଦିଶିବ, ତାହାହିଁ କରିବେ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାକୁ କ'ଣ ପାସଙ୍ଗରେ ପକାଉଛନ୍ତି ?"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଗଭୀର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—"ବାସ୍ତବିକ ଏହା ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ।

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କିଛୁକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସାର କହିଲେ—"ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଅମେମାନେ ଫାଟି ଫାଟି ଗଲୁଣି । ସେ ସେମିତି ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଛି । ଏଣିକି ତୁମେ ଏକେଲା ଆମମାନଙ୍କର ଭରସା ?

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସହସା ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲା । ଗଭୀର ବିସ୍ମୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ କହିଲା—"ମୁଁ !! ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ କଣ କରି ପାରିବ ?"

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଉଠି ଆସି ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଗୋଟିଏ ହାତ ମୁଠେଇ ଧରିଲେ । କହିଲେ—"ହଁ ଝିଅ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ଏ ଦିଗରେ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାର । ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ସହିତ ବିବାହ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାର । ମୁଁ ଜାଣେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତୁମକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ସ୍ନେହ କରେ । ସେ ତୁମ କଥାକୁ ଠେଲି ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ତୋଳି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା । ତାର ଦୁଇ ନୟନ ସହସା ସଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । କଣ୍ଠରୁ ଭାଷା ସ୍ଫୁରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଲୁଚେଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମୁହଁ ଫେରେଇ ନେଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଠିକ ସେତିକବେଳେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ତାର ଚିବୁକ ଧରି ନିଜ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକୁ ଫେରେଇ ଆଣି କହିଲେ—"ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ଝିଅ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ତୁମ ହୃଦୟରେ ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି । ତୁମ-ପରି ରୂପ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ବୋହୂଟିଏ ପାଇବା ଭାଗ୍ୟର କଥା । ମାତ୍ର ତୁମେ ତ ଝିଅ ଛୋଟ ପିଲା ନୁହଁ । ସବୁ ବୁଝି ପାରୁଛ । ତୁମକୁ ପାଇବା ମୂଳରେ ନାନାଦି ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକତା ଅଛି । ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରି ହଠାତ ଗୋଟାଏ ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ବସିବାର ସାହସ ଆମର ଆଉ ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମୂକ ସ୍ଥାଣୁ ସମ ତଳକୁ ଦୃଷ୍ଟି କରି ବସି ରହିଲା । ତା' କଣ୍ଠରେ କୌଣସି ଭାଷା ନ ଥିଲା । ସେ ନିର୍ବାକ ନିସ୍ପନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କହିଲେ—"ମୁଁ ଜାଣେ ଝିଅ । ତୁମେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କର, ତୁମେ ତାକୁ ଭଲ ପାଅ । ତେଣୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୁମେ

ତାକୁ କୌଣସି ଅକଲ୍ୟାଣକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦିଗରେ ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବ ନାହିଁ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଅଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଆମ ସମାଜରେ, ଆମ ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ସମ୍ମାନଜନକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆସନ ଅଛି । ତା'ର ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଯେପରି କଳଙ୍କର ରେଖାପାତ ନ ହୁଏ, ସେଥିପ୍ରତି ଯେ ତୁମେ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବ ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁହିଁ ମୋର ଶେଷ ଭରସା କରୁଛି । ତୁମେହିଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇ ପାରିବ । ମୁଁ ଆଜି ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ତୁମକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି—ତୁମେ ଜୀବନରେ ସୁଖୀ ହୁଅ । ତୁମର ପ୍ରେମ ପବିତ୍ର ତଥା ସ୍ୱାର୍ଥ ଗନ୍ଧଶୂନ୍ୟ ହେଉ । ତୁମ ପ୍ରେମ ତୁମକୁ ମହୀୟସୀ କରୁ ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ନତମସ୍ତକ ଉପରେ କରପଲ୍ଲବ ରଖି ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ନୟନ କୋଣରୁ ଦୁଇବିନ୍ଦୁ ଲୋତକ ଝରି ପଡ଼ିଲା ।

—ଦଶ—

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଶାନ୍ତ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜୀବନରେ ସହସା ଗୋଟାଏ ଭୀଷଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ତା'ର ପୁଷ୍ପସମ ନିର୍ମଳ ପବିତ୍ର ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ କୁତ୍ସିତ ଆଲୋଡ଼ନର ପ୍ରତିଚ୍ଛାୟା ଦେଖାଗଲା । ତା'ରି ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ଦୁରନ୍ତ ଝଡ଼ର ସୂଚନା । ତା'ରି ସହଜ ସରଳ ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ ଅବଳତା ତା'ର ଏକାନ୍ତ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ତା'ର ଅଧରରୁ ସରଳ ମଧୁର ହସ, ତା'ର ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟବହାର ଆଉ ଆନ୍ତରିକତା ପ୍ରଭୃତି ସଦ୍‌ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକ ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଲିଭିଗଲା । ସେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଭିନ୍ନ ମଣିଷ ପାଲଟି ଗଲା ।

ଗତ କେତେ ଦିନ ଧରି ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତାର ଛଳନା ଦେଖାଇ ସେ ଡିଉଟିରେ ଯୋଗଦାନ କରିନାହିଁ । ନିର୍ଜନ କୋଠରୀଟିରେ ତା'ର ବିଛଣାରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇରହି ସେ କେବଳ ଘରର କଡ଼ିକାଠ ଗଣିଛି ଆଉ ନାନାଦି ଉଦ୍ଭଟ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ତା'ର ସାଥୀ ନର୍ସମାନେ ତା'ର ବ୍ୟବହାରରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି—କେହି କେହି କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମଧ୍ୟ କେତେ ଥର ହଷ୍ଟେଲକୁ ଆସିଛି । ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତା'ର ସାଥୀ ନର୍ସଙ୍କ କୋଠରୀରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇ ନାହିଁ ।

ଏହି କେତେ ଦିନ ଧରି ସେ କେବଳ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଯେ, ତା' ଜୀବନରେ ଏପରି ଅବାଞ୍ଛିତ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଲା କାହିଁକି ? ସେ ତ ବେଶ ଥିଲା । ବେଶ ସହଜ ସରଳ ଭଙ୍ଗୀରେ ରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁଃସ୍ଥ ମାନଙ୍କର ସେବା କରି ସେ ସମୟ ବିତାଇ ଦେଉଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଆନ୍ତରିକତା, ଆତ୍ମୀୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ତା'ର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ପରକୁ ଆପଣାର କରିପାରିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ, ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ସେତ ଏହିପରି ଭାବରେ ହସି ଖେଳି ଜୀବନଟାକୁ ବିତାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା ।

ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ତା' ଜୀବନରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା ! ତା' ଜୀବନର ସରଳତା, ମଧୁରତା କେଉଁ ଯାଦୁକରର କୁହୁକରେ ହଜିଗଲା । ସେ ଏପରି ଶୁଷ୍କ ମରୁଭୂମି ପାଲଟିଲା କିପରି ? ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମଧୁଭାଷିଣୀ ତଥା ହାସ୍ୟମୟୀ ବୋଲି ତା'ର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁରି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା, ତା' କଣ୍ଠରେ ଆଜି ଭାଷା ନାହିଁ କାହିଁକି, ତା' ଅଧରର ହସ ମିଳେଇ ଗଲା କିପରି ?

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଆଜି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରି ତା' ଜୀବନର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ମୂଳରେ କି କାରଣ ଥାଇପାରେ ତା'ରି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଛି । କି ଅଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କବି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମିଶ୍ର ତା' ନିକଟରେ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କଲା ଆଉ କେଉଁ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିଜେ ତାହା ଧରିବା ପାଇଁ ହାତ

ବଢ଼ାଇଲା ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଆଜି ତା'ର ହୃଦୟ ଦୁଃଖ ଓ ଅନୁଶୋଚନାରେ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ତା'ର ଆଖି ସଜଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆଜି ଚନ୍ଦ୍ରା ଏହି ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କଲା ଯେ, ଏହି ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅବାଞ୍ଛିତ ପ୍ରେମହିଁ ତା'ର ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନକୁ ପୋଡ଼ି ଛାରଖାର କରି ଦେଲା । ଏହି ପ୍ରେମ ପାଇଁ ତା' ଜୀବନ ଆଜି ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ସେତ ବେଶ ଥିଲା । ପୁରୁଷର ପ୍ରେମ ପ୍ରୀତିଠାରୁ ଦୂରରେ ଥାଇ ସେ ବେଶ ସହଜ ସରଳଭଙ୍ଗୀରେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲା । ବହୁ ତରୁଣଙ୍କଠାରୁ ସେ ଅଯାଚିତ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତଥା ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ପାଇଛି, ପୁଣି ବହୁ ତରୁଣ ପ୍ରେମର ଅର୍ଘ୍ୟ ଧରି ତା' ନିକଟକୁ ଆଗେଇ ଆସିବାର ଇଙ୍ଗିତ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଧାତ୍ରୀ ପ୍ରେମର ବିଷମୟ ପରିଣତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ ଥିବା ହେତୁ ଚନ୍ଦ୍ରା ସେହିସବୁ ପ୍ରେମପ୍ରାର୍ଥୀ ତରୁଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ହସି ହସି ତା'ର ଦ୍ୱାରରୁଦ୍ଧ କରି ଦେଇଥିଲା । ତାର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଜାଣିବେ, କେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ଆଉ କି ମମତାବଳରେ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ଏପରି ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଆଜି ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରାର ମନେହୁଏ ଯେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ତା'ର ଦ୍ୱାରରୁଦ୍ଧ କରି ଦେଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ପ୍ରେମ ନିବେଦନକୁ ସେହିପରି ହସି ହସି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ପାରିଥିଲେ ସେ ଆଜି ଏପରି ଛଟପଟ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତି ସେହିଭଳି ଆଚରଣ ସେ ଦେଖାଇ ପାରିନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଏହି ସୁଦର୍ଶନ ଯୁବକଟିକୁ ଭଲ ପାଇ ସାରିଥିଲା ।

ମାତ୍ର ତା'ର ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ଆଉ ଗଭୀର ଆତ୍ମଦାନର କଣ ଏହି ଶେଷ ପରିଣତି ? ଏହି କ'ଣ ତା'ର ପ୍ରତିଫଳ ? ଚନ୍ଦ୍ରାର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ରୋହ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ନାରୀର ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ ଲାଗି ସେ ପୁରୁଷର ରୋଷେଇଘର ଦାସିତ୍ୱ ତଥା ପୁରୁଷର ଅଭିଭାବକତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଧାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ବୋଲି ତା'ର କ'ଣ କୌଣସି ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ? ତାର ମାନବିକତାର କ'ଣ କୌଣସି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ । ତାର

ସ୍ନେହ ପ୍ରେମର କ'ଣ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ । ତେବେ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ପୁତ୍ରବଧୂ କରିବାରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସଙ୍କୋଚ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ? ସେ କ'ଣ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ଏତିକି ବୁଝେଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଯେ, ଧାତ୍ରୀର ପ୍ରେମ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ନୁହେଁ ? ଧାତ୍ରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଧାତ୍ରୀର ଜୀବନ ପବିତ୍ର ଜୀବନ ନୁହେଁ ? କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଏହି ତଥାକଥିତ ସମାଜର ଧାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି ଘୃଣାଭାବ, ଏପରି ଅବମାନନା, ଏପରି ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦର୍ଶନ ।

ବିଦ୍ରୋହର ଲେଲିହାନ ଶିଖା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହେଲା । ତା'ର ପ୍ରଖର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ ହେଲା । ତା'ର ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଅନ୍ତରର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ତେଜନା ଫଳରେ ଦ୍ରୁତ ହେଲା । ତା'ର ଅନ୍ତରର ବିଦ୍ରୋହବହ୍ନିରେ ଏହି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜକୁ ପୋଡ଼ି ଜାଳି ପାଉଁଶ କରି ଦେବାକୁ ତା'ର ଦୁରନ୍ତ କାମନା ଜାଗି ଉଠିଲା । ସେ ସମାଜର ଭ୍ରୁକୁଟି ତଥା ଉପହାସକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନକରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ ପରିଣୟସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ସମାଜର ଉଚ୍ଚ ଗର୍ବିତ ଶିରରେ ପଦାଘାତ କରିବା ପାଇଁ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ମାତ୍ର ଏହି ଉନ୍ମତ୍ତତା, ଏହି ଦୁରନ୍ତ କାମନା ଶରତ ସଂଯମୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ନୁହେଁ । ତାହା ମୂହୂର୍ତ୍ତିକର ବିଦ୍ରୋହିଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର । ତେଣୁ ସଂଯମୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିକଟରେ ଏହି ଉନ୍ମତ୍ତତା କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ବାପିତ ହେଲା । ସେ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖିଲା ଯେ, ଏହି ଜିଦ୍ ବଳରେ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଧାତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରିବା ଫଳରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି, ସ୍ନେହ ହରାଇ ବସିବ । ହୁଏତ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ହରାଇ ବସିବ । ଏହା ଫଳରେ ତାର ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖଜାତ ହେବ, ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁ ଝରିବ ତାହା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଅଭିଶପ୍ତ ହୋଇଉଠିବ । ତା ଛଡ଼ା ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ସେ ବିବାହ କରିବା ଫଳରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିପତ୍ତି, ଖ୍ୟାତି ତଥା ସମ୍ମାନ ହରାଇ ବସିବ । ସେଥିଲାଗି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଭବିଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ନିଶ୍ଚୟ

ଅନୁତାପ କରିବ । ଆଉ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ହୋଇ ଉଠିବ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ବାସ୍ତବିକ ଅନ୍ତର ସହିତ ପ୍ରେମ କରେ । ତା' ପ୍ରେମରେ ଏତେ ଟିକିଏ ଆବିଳତା, ଏତେ ଟିକିଏ ସ୍ୱାର୍ଥ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତାର ପ୍ରତିଭାକୁ ପୂଜା କରେ । ସେ ଉନ୍ନତିର ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚୁ, ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା । ତା'ର ପ୍ରତିଭାକୁ ତାର ପରି ସମସ୍ତେ ପୂଜା କରନ୍ତୁ, ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ ଏତିକି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେଖିଲେ ଆନନ୍ଦିତା ହେବ । ତେବେ ସେ କାହିଁକି ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ଜଡ଼ାଇ ଧରି ତାର ସାମାଜିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଆଞ୍ଚ ଆଣିବ ? ସେ କାହିଁକି ତାର ଉନ୍ନତି ପଥରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେବ ? ସମାଜ ଓ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଭିଡ଼ି ଆଣି ସେ କାହିଁକି ତାକୁ ନିଃସ୍ୱ କାଙ୍ଗାଳ କରିବ ?

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମନେ ମନେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ହେଲା ଯେ ଯେମିତି ହେଉ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଭ୍ରମ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏହି ଆକାଶ କୁସୁମ ତୋଳା ନିରର୍ଥକ—ଏହି ତାସ ଘର ସମାଜର ଗୋଟାଏ ଫୁତ୍କାରରେ ଉଡ଼ି ଯାଇପାରେ । ଏଥିରେ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ, ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଞ୍ଚ ଭବିଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି କେବଳ ଅନୁଶୋଚନା ଭରି ରହିଛି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଏହି ଅଳୀକ ମୋହ, ଏହି ମାୟା କାନନ ରଚନା, ଏହି ମଧୁର ସ୍ୱପ୍ନ ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଲାଗି ତା'ର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏତିକି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ତ ? ହତାଶ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଭାବିଲା ଯେ ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସହିତ କିପରି ଏମିତି ବ୍ୟବହାର କରିବ । କିପରି ସେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ମୁଖରେ ତାର ଚିର ଅବାରିତ ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରିବ ? କିମିତି ତାର ସମସ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ଆଶା ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗି ଚୂରି ଦେବାକୁ ସେ ସକ୍ଷମ ହେବ ? ସେ ଯେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରେମ କରେ । ପ୍ରାଣଠୁ ବଳି ଭଲ ପାଏ ! ସିଦ୍ଧାର୍ଥ

ସମ୍ମୁଖରେ ତାର ନିଷ୍ଠୁରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଏପରି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଆଚରଣ କଣ ସମ୍ଭବପର ? ପୁଣି ସେ ଦୁର୍ବଳତା— ପୁଣି ସେ ମମତାବୋଧ !! ନା, ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଟିକିଏ ଶକ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ—ତାର ହୃଦୟ ମନକୁ ଟିକିଏ ନିଷ୍ଠୁରତସୁଲଭ ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ପ୍ରେମର ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ହେବ । ଏତିକି କ'ଣ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପାରିବ ନାହିଁ ? ଏତିକି ଗୌରବ କ'ଣ ତାର ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ...... ?

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସୀମାହୀନ ଅନନ୍ତ ଚିନ୍ତା ମୂଳରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରି ସହସା ଫୋଅ'ଇଆର ଛାତ୍ର ବିକାଶ ଗୁହିତ ତା କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଦେହରେ ତାର ସିଲ୍କର ସୁଟ, ଆଖିରେ ସୁନା ଫ୍ରେମର ଚଷମା ଆଉ ଅଧରରେ ରେଡ଼ ଏଣ୍ଡ୍ ହ୍ୱାଇଟ । ବୟସରେ ନବୀନ ତରୁଣ । କେବଳ ମନଟା ତାଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ । ହାବ ଭାବ ବ୍ୟବହାର, କଥା କହିବାର ଠାଣି ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସଦ୍ୟ ବିଲାତାଗତ ବୋଲି ଭ୍ରମ ଜନ୍ମେ ।

ବିକାଶ ଗୁହିତ ଦମକାଏ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ ପରି ହଠାତ୍ ପଶି ଆସି କହିଲେ—"ହ୍ୟାଲୋ ଚନ୍ଦ୍ରିକା; ଆରେ ତୁମେ ଏଠାରେ ଏକଲା ଶୋଇ କଣ କରୁଛ ? ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ହେଲା ତୁମକୁ କ୍ଲବ୍‌ଟି ଉପରେ ଦେଖୁନାହିଁ ଯେ ! ତୁମେ କଣ ବାସ୍ତବିକ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଛ ।"

ସହସା ବିକାଶ ଗୁହିତର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମନେ ମନେ ବିରକ୍ତ ହେଲା । ହଠାତ୍ ଏ ଉପସର୍ଗ ଆସି ଜୁଟିଲା କାହିଁକି ? ସେ ନିଜ ଷତର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ନିଜେ କାତର ହେଉଛି । ନିଜ ନିଆଁରେ ନିଜେ ଦଗ୍ଧ ହେଉଛି । ତାର ଦୁଃଖ ଦଗ୍ଧ ଅନ୍ତର ଆଉ ଯନ୍ତ୍ରଣା କାତର ପ୍ରାଣ ମୂଳରେ ବିକାଶ ଗୁହିତ କ'ଣ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇବାକୁ ଆସିଛି ? ସେ ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇବାକୁ ଆସିଛି ନା ତା'ର ପରାଜୟ ନଗ୍ନ ଉପହାସ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ତା'ର ଅନ୍ତରର ବ୍ୟଥାକୁ ଦୁର୍ବିସହ କରିବାକୁ ଆସିଛି ?

ଏହି ବିକାଶ ସାହୁନ ଗତ ଏକବର୍ଷ ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପଛରେ ଜୋକ ପରି ଲାଗିଛି । ଡ଼ିଉଟି ଉପରେ, ହଷ୍ଟେଲରେ ସେ ରେଡ଼୍ ଏଣ୍ଡ ହ୍ୱାଇଟର ଧୂଆଁ ସଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରତି ନାନାଦି ଅବାନ୍ତର ପରିହାସ ଆଉ ଇଙ୍ଗିତରେ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରି ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ ବିରକ୍ତ କରି ଛାଡ଼ୁଛି । ତେଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏହି ଅର୍ବାଚୀନ ଯୁବକଟିକୁ କୌଣସି ଦିନ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ନାହିଁ । ସେ ତାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଯେତିକି ଘୃଣା କରନ୍ତି ତା'ର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଉପସ୍ଥିତିକୁ ସେହିପରି ଭୟ କରନ୍ତି । ଆଜିର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସେ ମନେ ମନେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସୌଜନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ପରିଧେୟ ସଂଯତ କରି କହିଲେ— "ବସନ୍ତୁ ବିକାଶବାବୁ ! ଅସୁସ୍ଥତା ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ । ଟିକିଏ କ୍ଳାନ୍ତ ଆଉ ଅବଶ ପରି ନିଜକୁ ମନେ କରୁଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ଅବସର ଯାପନ କରୁଛି ।"

ବିକାଶ ଦୁଷ୍ଟ ହସ ଓ ନିର୍ଲଜ ଚାହାଣି ଫୁଟାଇ କହିଲା—"ତା' ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ, କୁହ । ତୁମେ ତା'ହେଲେ ମାନସିକ ଅସୁସ୍ଥତା ଭୋଗ କରୁଛ । ଯଦିଓ ଏହା ବୟସ ଜନିତ ଉପସର୍ଗ ତଥାପି ଚିକିତ୍ସା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ନାନାଦି ଉପାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ତୁମେ ଏଥିଲାଗି ମନମରା ହୋଇ ଏକାନ୍ତରେ ନିଜର ବିଛଣା ସହିତ ପ୍ରୀତି ରଚନା ନ କରି ଅନାୟାସରେ ଆମମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ନେଉଥିଲେ, ପାଇ ପାରି ଥାଆନ୍ତ ।"

ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଅଭ୍ୟାସ ଦୋଷରୁ ନିର୍ଲଜ ବିକାଶ ସାହୁଙ୍କର ମୁହଁରେ କୌଣସି ସଂଯମ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ଓ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ନାରୀ ଜାତିର ଘନିଷ୍ଠ ସଂସର୍ଗରେ ଆସି ବିକାଶ ନାରୀ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ କରୁନାହିଁ । ନାରୀ ନିକଟରେ ପୁରୁଷର କେଉଁ ଧରଣର ଆଚରଣ ଶୋଭନୀୟ, ନାରୀ ପ୍ରତି କିପରି ସମ୍ଭାଷଣ ବାଞ୍ଛନୀୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିକାଶର କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ଏହି ବିକାଶ ସାହୁମାନେ ନାରୀ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି ।

ବିକାଶ ସୁହୃତର ଅଭିନବ ଆଚରଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯଦିଓ ବିଶେଷ ପ୍ରୀତା ନୁହେଁ, ତଥାପି ଆଜି ତା'ର ଦୁଃଖ ଜର୍ଜରିତ ଅନ୍ତର୍ଦାହ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଏହି ଯୁବକଟିକୁ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ସେ ମନେ କଲା ବିକାଶର ବାହାର ଭିତର ସମାନ । ତା'ର ସ୍ୱଭାବରେ ଯେପରି ଲଗାମ ଛିଣ୍ଡା ଘୋଡ଼ାର ମନୋଭାବ, ତାର ବ୍ୟବହାର ସେପରି ସଙ୍କୋଚହୀନ, ଲଜ୍ଜାହୀନ ଓ ଆନ୍ତରିକତା ସୂଚକ । ବୋଧହୁଏ ତା'ର ମନ ଭିତରେ ସେମିତି କୌଣସି ଜଟିଳତା ଆଉ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ଲେଶ ନାହିଁ । ତା'ପରି ଅସହାୟା ଓ ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀ ବିକାଶ ସୁହୃତ ପରି ଉଦ୍ଦାମଚେତାର ମନୋଭାବ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୁବକ ଉପରେ ଭରସା ରଖିପାରେ । ବିକାଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସେ ଏହି ସଂସାର ପାରାବାର ସହଜରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରିବ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଲଜ୍ଜିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ବିକାଶବାବୁ, ଅସଭ୍ୟତା ଓ ବର୍ବରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଛଡ଼ା ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଆଉ କ'ଣ କୌଣସି ସଦ୍‌ଗୁଣ ନାହିଁ ? ଅସଭ୍ୟତା ଆଉ ଯାହା ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ, ଅନ୍ତତଃ ନାରୀ ଜାତି ନିକଟରେ ଟିକିଏ ସଂଯମ ପାଳନ କରନ୍ତୁ ।"

—"ସବୁ ମାଟି କଲ ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସବୁ ମାଟି କଲ । ନାରୀ ପୁରୁଷର ମିଳନ ମୂଳରେ ସଂଯମର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ନ ପାରେ ।"

—"ଆପଣ ଗୋଟାଏ ଭଲ୍‌ଗାର ।" ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲା ।

—"ତୁମେ ମନ ଇଚ୍ଛା ଗାଳି ଦେଇପାର ଚନ୍ଦ୍ରିକା । ମାତ୍ର ମୁଁ ସତକଥା କହେ । ପେଟରେ ସଇତାନୀ, ମୁହଁରେ ସଂଯମ ଦେଖାଇବା ପରି ମହାନମୂର୍ଦ୍ଧା ମୁଁ ନୁହେଁ । ବିଶେଷତଃ ତୁମ ନିକଟରେ ମୋର ସଙ୍କୋଚ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯେ ମୋର କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ପାଇଛ, ସେତିକି ନୁହେଁ । ତୁମ ପ୍ରତି ମୋ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଜାଣ ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ଚନ୍ଦ୍ରିକା କହିଲା—"ମୁଁ ଜାଣେ ବିକାଶବାବୁ ! ତେବେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଆପଣ କ'ଣ ବାସ୍ତବିକ୍ ମୋତେ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି ! ସତରେ କଣ ଆପଣ ମୋତେ ବିବାହ କରି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବେ ?"

ବଜ୍ର ମାରିଲାପରି ବିକାଶ ଚାହିତ ଚମକି ପଡ଼ି କହିଲା—"ବିବାହ !! ତୁମେ ନିହାତି ପିଲାଳିଆ କଥା କହୁଛ ଚନ୍ଦ୍ରିକା । ବିବାହ ନ କଲେ କ'ଣ ମୋର ପ୍ରେମ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ମଣିଷର ସହଜ ସରଳ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିମୟ ଜୀବନ ମୂଳରେ ବିବାହର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହା ତ ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ମୋହ ତୁଟିଗଲା । ସେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଅଗ୍ନିସମ ଦମକାଏ ପବନରେ ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିଲା । କହିଲା—"ଆପଣ ଦୟା କରି ଏଠାରୁ ବିଦାୟ ନିଅନ୍ତୁ ।"

—"ଏଁ ?" ବିକାଶ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଚାହିଁଲା ।

—"ହଁ, ବିକାଶ ବାବୁ ! ଆପଣ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଠାରୁ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତୁ । ନଚେତ୍ ମୁଁ ଚିତ୍କାର କରି ଅନର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି କରିବି । ମୋର ନାରୀତ୍ୱର ଅବମାନନା କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ଆପଣଙ୍କର ନାହିଁ ।"

ତା'ର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଗୋଟାଏ ଅକଲ୍ୟାଣଜନକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଭୟରେ ବିକାଶ ଚାହିତ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି ନ କରି ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲା ।

—ଏଗାର—

ଆଜି ମେଡ଼ିକାଲ ଅଧକ୍ଷ ଥିଏଟର୍ ହଲ୍‌ରେ ଗୋଟାଏ ଜରୁରୀ ବୈଠକ ଡ଼ାକିଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ତିନ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ମେଡ଼ିକାଲର ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ, ସବୁ ଡାକ୍ତର ଡାକ୍ତରାଣୀ, ନର୍ସ ଧାଈ ଆଉ ଡାକ୍ତରୀଛାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଏହି ବୈଠକ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ମୂଳରେ କି କାରଣ ଥାଇପାରେ ତାହା ଜାଣିବା ଲାଗି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନକଣ୍ଠରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ ।

ସହସା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଷ୍ଟେଜ ଉପରେ ନିଜର ଆସନ ଛାଡ଼ି ଉଠି ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ହଲ୍‌ଟିରେ ଗଭୀର ନୀରବତା ବିରାଜମାନ ହେଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଗୁରୁ-ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ମୋର ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁଗଣ, ଆଜି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଏହି ଜରୁରୀ ବୈଠକକୁ ଡାକିବା ମୂଳରେ ଗୋଟାଏ ଜରୁରୀ କାରଣ ନିହିତ ଅଛି । ତାହା ମୁଁ ପ୍ରଥମେ କହେଁ ।

"ଆପଣମାନେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅବଗତ ଥିବେ ଯେ, କୋରାପୁଟର ମାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗତ ତିନିମାସ ଧରି ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ମହାମାରୀର ତାଣ୍ଡବଲୀଳା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସଭ୍ୟ ଲୋକାଳୟର ଦୂରରେ ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ପର୍ବତ ଓ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀଗଣ ପୋକ ମାଛି ପରି ମରୁଛନ୍ତି । ଔଷଧ ଓ ଚିକିତ୍ସା ଆଦି ସର୍ବୋପରି ସେବାଯତ୍ନ ଅଭାବରୁ ମୃତ୍ୟୁର ଲୀଳା ସେଠାରେ ଭୟଙ୍କର ହୋଇ ଉଠିଛି । ସେହି ଜନପଦଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ଯାତାୟତର ଅସୁବିଧା ଆଉ ଖାଦ୍ୟ ପାନୀୟର ଅଭାବ ହେତୁ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ସେଠାରେ ଯଥା ସମୟରେ ପହଞ୍ଚି ପାରୁନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ନର୍ସମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯାଇ ସେହି ଭାଗ୍ୟହୀନ ମରଣୋନ୍ମୁଖ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ମୁଖରେ ଟିକିଏ ଔଷଧ ଦେବାକୁ ସାହସ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁଃସ୍ଥ ମାନବର ଚିକିତ୍ସା ଓ ସେବା କରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମରେ ଆମର ଜୀବନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତାହାହିଁ କରି ଆମ୍ଭେମାନେ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଥାଉଁ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖିବାକୁ ହେବ, ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ— ତାହା ଆହୁରି ମହତ୍ତର, ଆହୁରି ଗରୀୟାନ । ମଣିଷ ଯେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ମରିବ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟ । ମରଣକୁ କେହି ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବିନା ଚିକିତ୍ସା ଓ ବିନା ସେବାରେ ଏହି ହତଭାଗାମାନେ ଇତର ପ୍ରାଣୀପରି ମରିବାର ଦେଖି ସ୍ଥିର ଅବିଚଳିତ ରହିବା ମାନବିକତା ନୁହେଁ । ତାହା ପଶୁର କାର୍ଯ୍ୟ । ଆମେ ଦୁଃସ୍ଥ ମଣିଷର ସେବକ ଏହି ହତଭାଗ୍ୟଙ୍କର ଶୋଚନୀୟ ମୃତ୍ୟୁରେ ସ୍ଥିରହୋଇ ରହି ନ ପାରୁ ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ଯୁଦ୍ଧରେ ଚିକିତ୍ସା ଓ ସେବା କରିବା ଆମର ଧର୍ମ । ଆମେମାନେ ବିଶ୍ୱସେବକ । ଏହି ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମମାନଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେଉଁଠି ବିଶାଳ ଅଟ୍ଟାଳିକାରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଆଲୋକ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ପଙ୍ଖା ତଳେ କେଉଁଠି ବା ରୌଦ୍ର, ବୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଜନଶୂନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତରରେ ଆମକୁ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେବା ଓ ଚିକିତ୍ସା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେବା କିମ୍ବା ଭୟ ସଂକୋଚ କରିବା ଯଥାର୍ଥ ସେବକର ଧର୍ମ ନୁହେଁ ।

ଆଜି ସେହି ପରୀକ୍ଷା ସମୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ଆମମାନଙ୍କୁ ସେହି ମହା ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନିଜେ ଓ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେମାନେ ସେହି ଦୁର୍ଗମ ମାଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବା— ସେହି ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ମହାମାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଝାସ ଦେବା । ତାର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ପ୍ରସାରିତ କବଳରୁ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ପ୍ରାଣପାତ କରିବା । ତାର ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିକୁ ସାଉଁଟି ଆଣିବା । ଅକ୍ଲାନ୍ତ ସେବା ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା ବଳରେ ଆମେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଜୀବନର ଆଶା ଆଶ୍ୱାସନା ଧରି ଛିଡ଼ା ହେବା ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ଏହି ମହାପରୀକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସୁଖ ସୁବିଧାକୁ ଆମକୁ ପ୍ରଥମେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ଗୁରୁ ଦୁର୍ଗମ ପ୍ରଦେଶରେ, ଲୋକାଳୟଠାରୁ ଶତ ଶତ କୋଶ ଦୂରରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧାହାର, ଅନାହାର, ଅନିଦ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ନାନାଦି ବାଧାବିଘ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ମୁଁ ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସଙ୍କୋଚ ବୋଧକରିବି ନାହିଁ ଯେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର କାହାରିକୁ ସେହି ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ମହାମାରୀର ପ୍ରସାରିତ କରରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଆପଣ-ମାନଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବୁଝାଇ ସାରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଗୋଟାଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକବାହିନୀ ସେଠାକୁ ପଠାଇବା ଲାଗି ଆମେ ମନସ୍ଥ କରିଛୁ । ଏହି ବାହିନୀରେ ଡ଼ାକ୍ତର, ନର୍ସ, ଧାଇ, କମ୍ପାଉଣ୍ଡର, ମେହେନ୍ତର ଯେ କେହି ଇଚ୍ଛା କରିବେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆପଣ-ମାନେ ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାଦ୍‌ପଦ ହେବେ ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୟାକରି ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏଇଠି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଲିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବି । ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟାରେ ସେବକ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇ ପାରିଲେ କାଲି କିମ୍ବା ପରିଦିନ ଆମର ପ୍ରଥମ ବାହିନୀ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।"

ଦୀର୍ଘ ବକ୍ତୃତା ଦାନ ପରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଜର ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଆଉ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମ୍ମୁଖର ଜନତାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ହଲ୍‌ଟିରେ ମୃତ୍ୟୁଶୀତଳ ନୀରବତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ନିଜର ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଉନ୍ମୁଖଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି, କିଏ ସେହି ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ମହାମାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଝାସ ଦେବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି,

ଦେଖିବାଲାଗି । ସହସା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଗତିରେ ଜଣେ ଅପରୂପ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କହିଲା—"ସାର, ମୁଁ ଯିବ ।"

ସମସ୍ତ ଜନତାର ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ ଧାତ୍ରୀଟି ଉପରେ ନିବଦ୍ଧ ହେଲା । ଶତ ଶତ କଣ୍ଠରୁ ଗୁଞ୍ଜନ ଓ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ଆଲୋଚନାରେ ହଲ୍‌ଟିର ବାତାବାରଣ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଜେ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ି କହିଲେ—"ସା—ବାସ୍ ! ତୁମ ନାମ ?"

—"ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦାସ !"

—"ଶୁଣନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଗଣ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏହି ଅସୀମ ସାହସିକା ବାଳିକାଟି ସେହି ମୃତ୍ୟୁ ସାଗରରେ ଝାମ୍ପ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରଥମେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଲାଗି ଆମର ପ୍ରଥମ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀର ନାମକରଣ ତାଙ୍କର ନାମରେ କରାଗଲା । ଆମର ପ୍ରଥମ ବାହିନୀର ନାମ—"ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକବାହିନୀ ।" ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହସୀ ଓ ସାହାସିକା ବ୍ୟକ୍ତି 'ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀ'ରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ବୀରଦର୍ପରେ ଆଗେଇ ଆସନ୍ତୁ ।"

ତା'ପରେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ବହୁ ଡାକ୍ତରୀ ଛାତ୍ର, ଚାରି ଛ' ଜଣ ତରୁଣ ଡ଼ାକ୍ତର, ଆଠ ଦଶଜଣ ଧାତ୍ରୀ ଏହି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ନିଜ ନିଜର ନାମ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଗଭୀର ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ସାହ ହଲଟି ମଧ୍ୟରେ ଖେଳିଗଲା । ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧରେ ଏହି ବାହିନୀଟିର ନାମ ତାଲିକାରେ ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ଜଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କ ନାମ ଗ୍ରନ୍ଥିତ ହେଲା । ଅଧକ୍ଷ ଗର୍ବ ଓ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—"ଆମର ପ୍ରଥମବାହିନୀ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକ ଆସି ସାରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାହିନୀରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଆମର ପ୍ରଥମ ବାହିନୀ—ଚନ୍ଦ୍ରିକା

ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପଠାଇବା ଦିଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାଲି ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦରକାରୀ ଔଷଧପତ୍ର ଓ ଚିକିତ୍ସା କ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦରକାରୀ ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପରଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀ ମାନ୍ଦ୍ରାଜମେଲ୍‌ରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।"

ସହରର ସମସ୍ତ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯଥା ସମୟରେ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । କାଗଜର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହରଫରେ ଏଇ ସାହସୀ ମରଣଯାତ୍ରୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ମାନଙ୍କର ନାମ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ବାହିନୀର ଇତିହାସ, ସଂଗଠନ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାଦି ଅଭିନବ ପ୍ରଶଂସାଜନକ ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ କରାଗଲା । ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ ଏହି ମହୀୟସୀ ତରୁଣୀ ଅସୀମ ସାହସିକା ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ପ୍ରଶସ୍ତିଗାନ କରାଗଲା । ସାରା ସହରରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହ, ଗୋଟାଏ ଅଭିନବ ଉତ୍ତେଜନା ଖେଳିଗଲା ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରୁ ଗୋଟାଏ ସାହିତ୍ୟ ସଭାରୁ ବିଳମ୍ବରେ ଫେରି ଘରେ ପ୍ରଥମେ ଖିଆପିଆ ସାରି ନିଜର କୋଠରୀରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଅବସରରେ ଅଳସ ଭାବରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରଟି ଟାଣି ଆଣି ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଲାଇଲା । ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାର ସମ୍ବାଦ ଓ ନାମ ତାଲିକା ପଢ଼ି ସେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲା । ଏହା କ'ଣ ସତ ହୋଇପାରେ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା କ'ଣ ତାକୁ ନ ଜଣାଇ ସେହି ଅନିଶ୍ଚିତ ପଥରେ ଯାତ୍ରା କରିପାରେ ? ଏହା କ'ଣ ବାସ୍ତବ ନା ସ୍ୱପ୍ନ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କାନ୍ଥ ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା, ଦଶଟା ବାଜିଛି । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ ଆସିବାକୁ ଆଉ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସମୟ ଅଛି । ସେ ନୀରବରେ ନିଜ କୋଠରୀରୁ ବାହାରି ତା'ର ମୋଟର ବାଇକ୍‌ଟିକୁ ଦୁରନ୍ତ ଉଲ୍‌କା ଗତିରେ ନର୍ସ ହଷ୍ଟେଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛୁଟାଇ ଦେଲା । ନିର୍ଜନ ନଥର ଗମ୍ଭୀର ବୁକୁ ଚିରି ତା'ର ବାଇକ୍ କରୁଣ ଚିତ୍କାର କରି ସହରର ରାଜ-ପଥରେ ଛୁଟି ଚାଲିଲା ।

ହଷ୍ଟେଲରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା—ଗୋଟିଏ ବଗି ଗାଡ଼ି ଗେଟ୍ ସମ୍ମୁଖରେ କାହାର ଅପେକ୍ଷାରେ ଛିଡ଼ା ରହିଛି । ସେ ଦୁରନ୍ତ ଝଡ଼ଗତିରେ ହଷ୍ଟେଲର ସିଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଲମ୍ଫରେ ପାର ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବିସ୍ମୟ ବିହ୍ୱଳିତ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ତା'ର ଦୁଇ ହାତକୁ ମୁଠାଇ ଧରି ଚିତ୍କାର କଲା—"ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ଚମ୍ପା, ତୁମେ ଏ କ'ଣ କଲ ?"

ହଠାତ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକର ଦୁର୍ବଳତାରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଆଖି ସଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ଅଧରରେ ଟିକିଏ କରୁଣ ହସ ଫୁଟାଇ କହିଲା—"କ'ଣ ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ?"

—"ତୁମେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ବାହିନୀରେ ଯୋଗଦାନ କରିଛ ? ତୁମେ କୋରାପୁଟର ସେହି ମାଲ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବାକୁ ସମ୍ମତିଦାନ କରିଛ ? ତୁମେ ସେହି ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ମହାମାରୀ, ସେହି ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖକୁ ଯିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଛ ? ଏ କଥା କ'ଣ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ?"

—"ଏଥିରେ ଅବିଶ୍ୱାସର କ'ଣ ଅଛି ସିଦ୍ଧାର୍ଥବାବୁ ! ମୁଁ ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ । ରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁଃସ୍ଥମାନଙ୍କର ସେବା କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଆହ୍ୱାନ ସୁଦୂର କୋରାପୁଟର ମାଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆଜି ଆସି ମୋ ନିକଟରେ ପହଂଚିଛି । ସେ ଆହ୍ୱାନ ରକ୍ଷା କରି ନ ପାରିଲେ ମୁଁ ନିଜ ନିକଟରେ ଅପରାଧିନୀ ହେବି । ମହତ୍ ସେବା ଧର୍ମର ମୁଁ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରି ବସିବି ।"

ଏହି ତରୁଣୀ ଧାତ୍ରୀଟିର ଅପୂର୍ବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ଠା, ଅସୀମ ସାହସ ଆଉ ଅସାଧାରଣ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ନିକଟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଜକୁ ବଡ଼ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନେ କଲା । ସେ କିଛିକ୍ଷଣ ଲାଗି ନୀରବ ବିସ୍ମିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ ଏକଲୟରେ ଚାହିଁ ରହିଲା । ତା'ପରେ ଧୀରେଧୀରେ କହିଲା—"ମୁଁ ଜାଣେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁମର ପ୍ରେମଠାରୁ ଗରୀୟାନ, ତୁମର ସାହସ ଅଦମ୍ୟ, ତୁମର ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ମହାନ୍ । ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୁମେ ସବୁ କିଛି ଅକାତରରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି

ଦେଇପାର । ତଥାପି ତୁମେ କଣ କେବଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ସେହି ମରଣ ମୁଖକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଛ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ? ତୁମ ହୃଦୟରେ କଣ ଏଥିଲାଗି ଏତେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ଏତେ ଟିକିଏ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କରୁ ନାହିଁ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହସିଲା—କହିଲା—'ନା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ! ମୋ ମନରେ ଏତେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ସାରିଛି ତାର ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମରଣର ମଧୁର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ପାରିଲେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ମଣିବି ।'

—'କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଏ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ? କାହିଁକି ଏ ଆତ୍ମବଳୀ ଦାନ ? ତୁମେ କଣ ମୋତେ ପ୍ରେମ କର ନାହିଁ—ତୁମେ କଣ ବାସ୍ତବିକ ମୋତେ ମନପ୍ରାଣ ସହିତ ଲୋଡ଼ ନାହିଁ ? ତେବେ କାହିଁକି ତୁମେ ମୋଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ? ତୁମର ଏଇ ନିଶ୍ଚିତ ମରଣ ମୁଖକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା ଫଳରେ ମୋର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଗଭୀର ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ତୁମେ କଣ ତାର ସନ୍ଧାନ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛ ? ମୋତେ ଏପରି ଜାଳି ପୋଡ଼ି ଛାରଖାର କରିବାକୁ କାହିଁକି ତୁମର ଏହି ଦୁରନ୍ତ ବାସନା । କୁହ ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ଉତ୍ତର ଦିଅ ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂଯମ ବାନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତା'ର ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ହୋଇ ଅଶ୍ରୁର ପ୍ରସ୍ରବଣ ଫିଟିଲା । ସେ କହିଲା—'ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲପାଏ କି ନାହିଁ ତା' ମୋର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଜାଣନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଅହେତୁକ ସନ୍ଦେହ କରି ଆପଣ ମୋର ପ୍ରେମର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରି ବସିଲେ ମୁଁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବି । ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ଏତେଦୂର ନିଷ୍ଠୁର ହେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ମୁଁ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଧାତ୍ରୀ—ସମାଜର ଅବହେଳିତା—ଅସମ୍ମାନିତା ନାରୀ । ଆପଣଙ୍କ ପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠାସମ୍ପନ୍ନ ଅଭିଜାତ ସନ୍ତାନକୁ ଭଲ ପାଇବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଧୃଷ୍ଟତା ପ୍ରକାଶ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ସ୍ୱାର୍ଥଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣଙ୍କର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଛାରଖାର କରିବାର ଅଧିକାର ମୋର ନାହିଁ ।'

ହଷ୍ଟେଲର ଚାକର ଆସି କହିଲା—'ଗାଡ଼ି ସମୟ ହେଲାଣି ଅପା । ଜିନିଷ ପତ୍ର ବଗିରେ ରଖି ଦେଇ ଆସିବି ?'

—'ହଁ, ନେଇଯା ।' ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲା ।

ବେଡ଼ିଂ ଆଉ-ସୁଟକେସଟି ଧରି ଚାକର ବାହାରି ଗଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ କହିଲା—'ଚମ୍ପା, ମୁଁ ତୁମକୁ ଯିବାକୁ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ ... ।'

—'ଦେଖନ୍ତୁ, ବିଦାୟ ସମୟରେ ପୁଣି ଏପରି କହି ମୋତେ ଆଉ ମମତା ଡୋରରେ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ନାହିଁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବାବୁ ! ମୋତେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିକଟକୁ ଆଗେଇ ଯିବା ଲାଗି ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ... ।'

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଉଠି ଛିଡା ହେଲା । ଥରେ ସଜଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିର୍ବାକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥକୁ ଚାହିଁ ତା'ର ପାଦ ଛୁଇଁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ତା'ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଅଜଣା ପଥରେ ସେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା ।